UMBERTO ECO

Dünya Edebiyatı / Roman

SIFIR SAYI

UMBERTO ECO

SIFIR SAYI

UMBERTO ECO

SIFIR SAYI

Umberto Eco (1932), bilim insanı, yazar, edebiyatçı, eleştirmen ve düşünür kimliğiyle çağımızın en önemli düşünce insanlarından biridir. Dünya kamuoyunun gündemine 1980'de çıkan ilk romanı *Gülün Adı* ile giren Eco'nun romanlarının ve bilimsel kitaplarının pek çoğu Türkçede de yayımlandı. *Baudolino* (2003), *Kraliçe Loana'nın Gizemli Alevi* (2005) ve *Prag Mezarlığı* (2011) adlı romanları ile *Güzelliğin Tarihi* (2006), *Çirkinliğin Tarihi* (2009), *Yengeç Adımlarıyla* (2012), *Düşman Yaratmak* (2014) ve *Efsanevi Yerlerin Tarihi* (2015) adlı incelemeleri de yayınlarımız arasında çıktı.

Sıfır Sayı

DOĞAN KİTAP TARAFINDAN YAYIMLANAN DİĞER KİTAPLARI

Baudolino
Kraliçe Loana'nın Gizemli Alevi
Güzelliğin Tarihi
Çirkinliğin Tarihi
Prag Mezarlığı
Yengeç Adımlarıyla
Düşman Yaratmak
Efsanevi Yerlerin Tarihi

SIFIR SAYI

Orijinal adı: Numero Zero
© Bompiani/RCS Libri S.p.A. - Milano, 2015
Yazan: Umberto Eco
İtalyanca aslından çeviren: Eren Yücesan Cendey

Türkçe yayın hakları: © Doğan Egmont Yayıncılık ve Yapımcılık Tic. A.Ş.
1. baskı / Ekim 2015 / ISBN 978-605-09-2975-1
Sertifika no: 11940

Kapak tasarımı: Geray Gençer
Baskı: Ana Basın Yayın Gıda İnş. San. Tic. A.Ş.
B.O.S.B. Mermerciler Sanayi Sitesi 10. Cad. No. 15 Beylikdüzü - İSTANBUL
Tel: (212) 422 79 29
Sertifika No: 20699

Doğan Egmont Yayıncılık ve Yapımcılık Tic. A.Ş.
19 Mayıs Cad. Golden Plaza No. 1 Kat 10, 34360 Şişli - İSTANBUL
Tel. (212) 373 77 00 / Faks (212) 355 83 16
www.dogankitap.com.tr / editor@dogankitap.com.tr / satis@dogankitap.com.tr

Sıfır Sayı

Umberto Eco

Çeviren: Eren Yücesan Cendey

DK DOĞAN KİTAP

Anita için

Only connect!

E. M. Forster

İçindekiler

I / 6 Haziran 1992 Cumartesi, saat 8 15
II / 6 Nisan 1992 Pazartesi 25
III / 7 Nisan Salı 31
IV / 8 Nisan Çarşamba 47
V / 10 Nisan Cuma 51
VI / 15 Nisan Çarşamba 63
VII / 15 Nisan Çarşamba, akşam 71
VIII / 17 Nisan Cuma 77
IX / 24 Nisan Cuma 81
X / 3 Mayıs Pazar 103
XI / 8 Mayıs Cuma 107
XII / 11 Mayıs Pazartesi 113
XIII / Mayıs sonu 119
XIV / 27 Mayıs Çarşamba 125
XV / 28 Mayıs Perşembe 133
XVI / 6 Haziran Cumartesi 153
XVII / 6 Haziran 1992 Cumartesi, saat 12 163
XVIII / 11 Haziran Perşembe 167

I

6 Haziran 1992 Cumartesi, saat 8

Bu sabah musluktan su akmıyordu.

Blop, blop, iki bebe hıçkırığı, hepsi o kadar.

Komşu hanımın kapısını çaldım: onların evinde her şey yolundadır. Ana vanayı kapatmış olmalısınız, dedi bana. Ben mi? Nerede olduğunu bile bilmiyorum, buraya yeni taşındım, biliyorsunuz, eve de akşamdan akşama geliyorum. Tanrım, yoksa bir haftalığına evden uzaklaştığınızda da suyu ve gazı kapatmıyor musunuz? Ben mi, hayır. Çok tedbirsiz bir davranış, lütfen içeri girmeme izin verin, göstereyim size.

Eviye altındaki dolabın kapağını açtı, bir şeyleri evirip çevirdi ve su akmaya başladı. Bakın, gördünüz mü? Vanayı kapatmışsınız işte. Özür dilerim, pek dalgınım. Ah, siz *single* yaşayanlar! Komşu hanım *exit*, o bile İngilizce konuşur olmuş.

Sakinleşmeliyim. *Poltergeist* diye bir şey yoktur, sadece filmlerde vardır. Ayrıca uyurgezer de değilim, zaten olsam da, vananın varlığından haberim yoktu; bilsem uyanıkken de kullanırdım, çünkü duş damlatıyor ve geceleri Valldemossa'daymışım duygusu yaşatan o damlama sesi yüzünden pek uyuyamıyorum. Nitekim sık sık uyanıyorum, kalkıyorum ve lanet olası damlamayı duymamak için gidip yatak odasıyla hol arasındaki banyo kapısını örtüyorum.

Ne bileyim, elektrik kontağı da söz konusu olamaz (çünkü vana tamamen elle çalışan bir şey), hani oradan fare geçti desem, onun cüssesi ve gücü yerinden oynatmaya yetmez. Antika bir demir tekerlek (bu evde her şey elli yıl öncesine ait) ve de paslanmış. Yani

bunu çevirmek için bir el gerekli. İnsan eli. Ve benim Morg Sokağı maymununun inebileceği bir şömine bacam da yok.

Mantık yürütelim. Her sonucun bir nedeni vardır, en azından öyle derler. Mucize seçeneğini bir kenara bırakalım; Tanrı'nın benim duşla ilgilenmesi için bir neden göremiyorum, nihayet bir Kızıldeniz değil. Demek ki doğal bir etki, doğal bir tepki söz konusu. Dün akşam yatmadan önce bir bardak suyla Stilnox içtim. Demek ki o ana dek su akıyordu. Bu sabah kesilmişti. Demek ki azizim Watson, vana gece kapanmış – ve bunu kapayan da sen değilsin. Birisi, birileri evimdeydi ve kendi çıkaracakları gürültüden çok (aslında gayet sessiz davranmışlardı) duş prelüdünün beni uyandırmasından, duş sesinin onları da rahatsız etmesinden, beni uyandırma olasılığından çekinmişlerdi. İşte o arada komşumun da yaptığını yaparak maharetle suyu kesmişlerdi.

Ya sonra? Kitaplar normal düzensizliklerinde duruyor, bütün dünyanın gizli servisleri gelip geçmiş, kitaplarımı sayfa sayfa incelemiş olsa bile farkına varmazdım. Çekmecelerime bakmama, giriş holündeki dolabı açmama da gerek yok. Olur da biri bir şey keşfetmek isterse, yapacağı tek bir şey var: bilgisayarı didiklemek. Belki de zaman yitirmemek için ne varsa kopyalayıp evlerine dönmüşlerdir. Ve şimdi her bir belgeyi tek tek açıyor olsalar da onları ilgilendirecek bir şey olmadığını görüyorlardır.

Zaten ne bulmayı umuyorlardı ki? Besbelli –bundan başka bir açıklama gelmiyor aklıma– gazeteyle ilgili bir şeyin peşindeydiler. Aptal değillerdir, yazı işlerinde ele aldığımız bütün işler hakkında notlar aldığımı düşünmüşlerdir – Braggadocio olayıyla ilgili bir şey biliyorsam, bir yerlere iki satır karalamış olmalıydım. Şimdi gerçeği tahmin etmişlerdir; ben her şeyi diskete sırlıyorum. Elbette bu gece ofisi de ziyaret etmişler ve bana ait disketleri bulamamışlardır. Ve şu anda (ama ancak şu anda) disketi cebimde taşıdığımı fark etmişlerdir. Ne aptalız, diyorlardır kendi kendilerine, ceketini de elden geçirmeliydik. Aptal mı? Salağız biz. Zaten kurnaz olsalar böyle pis işlere girişmezlerdi.

Yeniden deneyeceklerdir, en azından işi mektup çalmaya kadar uzatacaklar, sokakta kapkaççı gibi saldıracaklardır. Bu nedenle onlar bir kez daha yeltenmeden elimi çabuk tutmalıyım ve disketi bir posta kutusu adresine göndermeli ve sonra zamanı gelince gidip oradan almalıyım. Ne saçmalıklar geçiyor aklımdan, zaten bir kişi hayatını kaybetti, Simei de sıvışarak paçayı kurtardı. Onlar bir şey bilip bilmediğimi, ya da ne bildiğimi umursamazlar. Önlem olarak işimi bitirirler, konu kapanır. Gidip gazetelere o konudan habersiz olduğumu da söyleyemem, çünkü bunu söylemekle bile böyle bir konudan haberdar olduğum çıkar ortaya.

Nereden dolandım ben bu kördüğüme? Sanırım kabahat Profesör Di Samis'in ve benim Almanca biliyor olmamda.

Nereden düştü şimdi aklıma Di Samis, ta kırk yıl önceki bir olay? Di Samis yüzünden üniversiteyi bitirememiş olduğumu düşünmekten hiç vazgeçmedim ve eğer bu entrikanın içine düştüysem bunun nedeni de üniversite mezunu olamamamdır. Öte yandan Anna da beni iki yıllık evlilikten sonra terk etti, çünkü kendi ifadesine göre benim ezik bir takıntı hastası olduğumu fark etmişti – kim bilir daha önce kendimi güzel göstermek için neler anlatmıştım ona.

Almanca bildiğim için üniversiteyi bitiremedim. Büyükannem Alto Adige bölgesindendi ve küçüklüğümden beri bana Almanca konuştururdu. Üniversitenin ilk yılından itibaren, eğitim giderlerini karşılamak için Almancadan kitap çevirmeye başlamıştım. O dönemde Almanca bilmek başlı başına bir meslekti. Başkalarının anlamadığı (ve o dönemde önemli bulunan) Almanca kitaplar okunuyor, çevriliyor, çeviri için de İngilizce ve Fransızcaya göre daha iyi ödeme yapılıyordu. Bugün aynı şeyin Çince ve Rusça için geçerli olduğunu düşünüyorum. Her neyse, ya Almancadan çeviri yapacaktın, ya üniversite bitirecektin, ikisi birlikte olmuyordu. Sözün özü çeviri yapmak bütün gün, hava ister sıcak ister soğuk olsun evde kalıp ayağında terliklerle çalışmak anlamına geliyordu ve bunun yanı sıra bir yığın şey öğreniyordun. İnsan o zaman neden giderdi ki üniversiteye?

Gönülsüzlüğüm yüzünden Almanca bölümüne kayıt olmaya karar vermiştim. Daha az ders çalışırım diye düşünüyordum, nasılsa her şeyi biliyordum. O dönemde konunun piri olan Di Samis, öğrencilerinin kartal yuvası olarak adlandırdıkları bir mekân yaratmıştı; geniş merdivenle tırmanılan, büyük bir avludan girilen köhne bir barok konaktı bu. Bir yanda Di Samis Enstitüsü, öte yanda elli kişi alan amfi ya da profesörün söylemiyle *aula magna* yer alıyordu.

Enstitüye sadece terlikle girilebiliyordu. Girişte asistanlar ve iki ya da üç öğrenci için yeterli terlik bulunuyordu. Terlik bulamayan dışarıda sırasını bekliyordu. Her taraf cilalıydı, sanırım duvarlara sıralanmış kitaplar da öyleydi. Tarih öncesi dönemlerden beri kürsü sahibi olabilmek için bekleşen ihtiyar asistanların çehreleri bile cilalı gibiydi.

Amfinin son derece yüksek bir kubbesi, (barok yapıdaki varlığını asla anlayamadığım) gotik pencereleri ve yeşil vitrayları vardı. Doğru zaman gelince yani saat tam on dörtte, Profesör Di Samis onu bir metre geriden izleyen yaşlı, iki metre geriden izleyen daha genç, elli yaşına varmamış asistanların eşliğinde enstitüden çıkardı. Yaşlı asistan kitaplarını, gençler kayıt aygıtlarını taşıyordu; o dönemde kayıt aygıtları hâlâ kocamandı, Rolls-Royce'u andırırdı.

Di Samis enstitüyü amfiden ayıran on metreyi sanki yirmi metreymiş gibi yürürdü: düz değil eğri bir çizgi izlerdi; pek anlamadığım için yanlış ifade edebilirim ama belki de bir parabol ya da elips çizerdi ve bu arada yüksek sesle "işte geldik, işte geldik" derdi; sonra sınıfa girer, bir tür yontuyu andıran kürsüye otururdu: sanki az sonra ağzından Bana İsmail Deyin cümlesi çıkacakmış gibi bir havaya bürünürdü.

Vitraylardan süzülen yeşilimsi ışık onun fesatça gülümseyen yüzüne cesedimsi bir ifade verirken asistanlar kayıt aygıtını çalıştırırlardı. Sonra söze "Kısa süre önce değerli meslektaşım Profesör Bocardo'nun söylediklerinin tam tersine..." diye başlar ve iki saat boyunca konuşurdu.

O yeşil ışık beni sıvımsı bir miskinliğe sürüklerken asistanların bakışlarında da aynı duygu okunurdu. Onların ıstıraplarının farkındaydım. İki saatin sonunda biz öğrenciler güruh halinde dışarı kaçarken

Profesör Di Samis kayıt bandını geri sardırır, kürsüden iner, demokratça bir edayla asistanlarıyla birinci sıraya otururdu; hep birlikte iki saatlik dersi yeni baştan dinlerlerken profesör ona elzem görünen her bölümü mutlulukla onaylardı. Dikkatinizi çekmeliyim ki ders Kitabı Mukaddes'in Luther Almancasına çevrilmesi üzerineydi. Arkadaşlarım bu bir kösnüllük düşkünlüğü derlerdi donuk bakışlarla.

Derslere ender olarak katıldığım ikinci yılın sonunda Heine'de ironi konusunda bir teze başvurmaya cüret etmiştim (mutsuz aşkları bence uygun bir umursamazlıkla ele alması avutucu görünüyordu – aşklara, kendi yaşayacaklarıma hazırlanıyordum): "Siz gençler, siz gençler" demişti bana Di Samis umutsuzca, "hemen çağdaşların üzerine atlamak istiyorsunuz..."

Bir tür aydınlanma içinde tezimi Di Samis ile hazırlamamın suya düştüğünü anlamıştım. İşte o zaman aklıma daha genç ve uluslararası alanda baş döndürücü şöhrete sahip olan ve romantik ve yakın dönemlerle ilgilenen Profesör Ferio gelmişti. Ne var ki yaşça büyük arkadaşlarım beni Di Samis'in her durumda ikinci tez danışmanım olacağı konusunda uyarmışlardı; Profesör Ferio'ya da resmi biçimde yanaşmamalıydım, çünkü Di Samis bunu hemen öğrenir ve benden sonsuza dek nefret etme konusunda ant içerdi. Şimdi farklı yönden ilerlemeli, sanki tezimi onunla hazırlamamı isteyen Ferio imiş gibi davranmalıydım; o zaman Di Samis benimle değil Ferio ile uğraşırdı. Di Samis, Ferio'dan nefret ederdi ve bunun tek basit nedeni onu kürsü sahibi yapmış olmasıydı. Üniversite dünyasında (o zaman öyleydi, tahminimce hâlâ öyledir) normal dünyanın tersine bir işleyiş vardı, babalarından nefret edenler evlatlar değildi, babalar evlatlarından nefret ediyorlardı.

Di Samis'in *aula magna*'da düzenlediği, nasılsa hep ünlü bilim insanlarını davet etmeyi başardığı ve bu nedenle pek çok meslektaşının katıldığı aylık konferansların birinde Ferio'ya neredeyse rastlantısal biçimde yaklaşabileceğimi düşünüyordum.

Ama olay şöyle yürüyordu: konferansın hemen ardından doçentlerce yönetilen tartışma başlıyordu; sonra konuşmacı, bölgenin en

iyisi ve 19. yüzyıl ortalarına ait bir tarza sahip olan, garsonları hâlâ frak giyen La Tartaruga adlı restorana davetli olduğundan herkes birlikte çıkıyordu. Kartal yuvasından restorana ulaşmak için önce geniş, revaklı yolu, sonra tarihi alanı geçmek, anıtsal bir yapının köşesini dönmek ve sonunda ikinci ve daha küçük bir alanı aşmak gerekiyordu. Konuk konuşmacı, revaklar boyunca çevresinde profesörlerle ilerliyordu, bir metre geriden öğretim görevlileri, iki metre geriden asistanlar ve mantıklı bir mesafeden de en cesur öğrenciler geliyordu. Tarihi alana varınca öğrenciler ayrılıyor, anıtsal yapının köşesinde asistanlar veda ediyor, öğretim görevlileri küçük alanı geçiyor ama restoranın kapısında saygılarını sunuyorlar ve içeriye yalnızca konuk ve profesörler giriyordu.

Böyle olunca Profesör Ferio varlığımdan asla haberdar olmadı. Bu arada ortamdan soğumuştum ve artık derslere katılmaz olmuştum. Robot gibi çeviri yapıyordum, kim ne verirse almak zorundaydım ve Friedrich List'in Alman Gümrük Birliği *Zollverein*'ın yaratılmasındaki rolünü anlatan üç ciltlik yapıtını *Tatlı Yeni Üslup* ile tercüme ediyordum. O zaman Almancadan çeviri yapmaktan neden vazgeçtiğim anlaşılabilir ama artık yeniden üniversiteye başlamak için de geç kalmıştım.

İşin kötüsü bu düşünceyi kabullenemedim: günün birinde bütün sınavları geçecek ve tezimi verecek olduğum inancıyla yaşamayı sürdürdüm. İnsan olanaksız umutlar besleyerek yaşadığı sürece zaten bir kaybedendir. Sonra bunun farkına vardığında da her şeyi boş verirsin.

Önce, Engadin'de yaşayan, okula gidemeyecek kadar budala bir Alman çocuğun özel öğretmeni olarak iş buldum. İklim harikaydı, kabullenilebilir bir yalnızlık söz konusuydu ve ben maaşım iyi olduğu için bir yıl dayandım. Sonra bir gün çocuğun annesi koridorda sıkıştırarak (bana) vermesinin onu hoşnut edeceğini belli etti. Dişlekti, dudağının üzerinde hafif bir bıyık gölgesi vardı ve ona benim bu görüşte olmadığımı ima ettim. Üç gün sonra çocuk hiçbir ilerleme göstermedi bahanesiyle kovuldum.

Ondan sonra ufak tefek yazılar karalayarak para kazanmaya baş-

ladım. Gazetelere yazmaya hevesliydim ama ancak bazı yerel bültenlerde iş bulabildim ve kasaba tiyatrolarının gösterileri, turne için gelmiş kumpanyaların seyirlikleri hakkında eleştiriler yazdım. Film gösterimlerinin öncesinde sahneye çıkan bahriye giysili kızları gözetlemek için kulise girmeye, selülitlerine hayran kalmaya, akşam yemeklerinde peşlerine takılıp bir sütlü kahveye ya da paraları varsa tereyağda yumurtaya fit olmaya da zaman buldum. İlk cinsel deneyimimi de şarkıcı kızların biriyle hakkında hoşgörülü bir yazı yazmam karşılığında yaşadım – Saluzzo'nun bir yerel gazetesine, bu ona yetiyordu.

Yurdum yoktu, farklı kentlerde yaşamıştım (Milano'ya Simei'nin davetiyle geldim), en az üç yayınevi için taslak düzeltisi yaptım (üniversite yayınları, asla büyük yayınevleri değildi), bir başka yayınevi için ansiklopedi maddelerini gözden geçirdim (tarihleri, yapıtların adlarını vb. denetlemek gerekiyordu), sözün özü Paolo Villaggio'nun Canavarımsı Kültür diye nitelediği alanda her tür işi denedim. Kaybedenler, kendi kendini yetiştirmiş kişiler gibi, kazananlara oranla çok daha geniş bir bilgi ağına sahiptirler; kazanmak istiyorsan tek bir şey bilmen, her şeyi bilmekle zaman yitirmemen gerekir; derin bilginin hazzı kaybedenlere özgüdür. Biri ne kadar çok şey biliyorsa, işleri o kadar ters gidiyor demektir.

Birkaç yılımı yayınevlerinin verdiği (bazen önemlileri de oluyordu) taslakları okumaya adadım, yayınevi bünyesinde, yeni yazarların sunduğu kitap dosyalarını okumaya gönüllü biri bulunamıyordu çünkü. Taslak başına beş bin liret veriyorlardı, bütün gün yatağıma uzanıp hırsla okuyordum; sonra, ayağını denk atmayan yazarı mahvetmek için bütün iğneleyiciliğimi kaleme dökerek bir sayfalık rapor yazıyordum; yayınevinde herkes derin bir soluk alıyor, bu kendini bilmeze, yapıtını reddetmekten ötürü duydukları üzüntüyü bildiriyorlardı. Asla yayımlanmayacak taslakları okumak bir meslek halini alabilir.

Bu arada Anna ile yaşananlar yaşandı, bitmesi gerektiği gibi bitti. Ondan sonra bir kadını ilgi duyarak düşünmeyi başaramadım (ya da şiddetle arzulamadım), çünkü yeniden başarısızlığa uğramaktan korktum. Cinselliği şifa anlamında, âşık olma olasılığı olmayan rast-

lantısal serüvenlerle yaşadım; tek bir geceydi, teşekkür ederim, hoştunuz; birkaç düzenli ücret karşılığı (dansçı kızlar beni selülit konusunda duyarsızlaştırmışlardı) ilişki sayesinde arzuya yenik düşmemeyi başardım.

Bu arada bütün kaybedenlerin kurduğu hayali kuruyordum: günün birinde bana şöhret ve varsıllık kazandıracak kitabımı yazacaktım. Büyük yazar olmanın yollarını öğrenebilmek için polisiye kitaplar yazan ve *spaghetti western* oyuncuları gibi kendi yazdıklarını Amerikalı adıyla yayımlayan bir yazar için zencilik (bugün siyasi dürüstlük adına *ghost writer* deniyor) bile yaptım. Aslında gölgede çalışmak ve iki perdeyle (Öteki ve Ötekinin öteki adı) örtülmek iyiydi.

Başkası adına polisiye yazmak basitti, Chandler'ın ya da hiç olmadı Spillane'nin tarzını taklit etmek yetiyordu; ama kendi adıma bir şeyler karalayayım dediğimde, birini ya da bir şeyi betimlemek için yazınsal durumlara başvuruyordum: şahıs pırıl pırıl ve aydınlık havada geziniyordu demeyi beceremeyip "Canaletto'ya özgü bir gökyüzü altında yürüyordu" diye yazıyordum. Sonra D'Annunzio'nun da böyle yaptığını anladım: Costanza Landbrook adındaki kadının bazı nitelikleri olduğunu söylemek için onu Thomas Lawrence'ın yarattığı birine benzetiyordu, Elena Muti'nin yüz hatlarının Moreau'nun bazı genç kızlarını andırdığını, Andrea Sperelli'nin Galleria Borghese'deki meçhul beyefendinin portresini anımsattığını söylüyordu. İşte o zaman bir roman okumak için insan bayilerde satılan bazı sanat tarihi dergilerini karıştırmak zorunda kalıyordu.

D'Annunzio kötü bir yazar olabilirdi ama bu benim de öyle olacağım anlamına gelmezdi. Gönderme yapma inadımdan kurtulmak için bir daha hiç yazmamaya karar verdim.

Anlayacağınız, pek de müthiş bir hayat değildi benimki. Ve elli yaşıma geldiğimde Simei'den teklif geldi. Neden hayır diyecektim ki? Bu da denemeye değerdi.

Şimdi ne mi yapıyorum? Burnumu kapı dışarı çıkardığımda canımı tehlikeye atmış oluyorum. Burada beklemek işime geliyor, en azın-

dan onlar dışarıdalar ve benim çıkmamı bekliyorlar. Ben de çıkmıyorum. Mutfakta birkaç paket kraker ve konserve et var. Dün akşamdan yarım şişe viskim de kaldı. Bu bana bir ya da iki gün yeter. Bardağıma iki damla koyuyorum (belki sonra iki damla daha eklerim ama bunu ancak öğleden sonra yaparım, çünkü sabah içmek insanı sersemleştiriyor) ve bu serüvenin en başına dönmeye çalışıyorum, diskete göz atmaya gerek duymadan, çünkü en azından şimdilik her şeyi bütün netliğiyle anımsıyorum.

Ölüm korkusu anılara can veriyor.

II

6 Nisan 1992 Pazartesi

Simei bir başkasının çehresine sahipti. Yani demek istediğim şu ki, ben, Rossi, Brambilla ve Colombo, hatta Mazzini ve Manzoni olanların adını hiç aklımda tutamam, çünkü sanki bir başkasının adını taşırlar, sadece bir başkasının adı olmalıydı diye hatırlarım. İşte bunun gibi, Simei'nin yüzünü anımsayamazdın, çünkü kendi olmayan birinin yüzüne benziyordu. Daha doğrusu herkesin yüzüydü onun yüzü.

"Bir kitap mı?" diye sordum ona.

"Bir kitap. Bir gazetecinin anıları, asla çıkmayacak olan bir günlük gazetenin hazırlanışıyla geçen bir yılın öyküsü. Öte yandan gazetenin adı *Yarın* olabilir, bu ifade bütün hükümetlerimizin ağzındaki sakız gibidir, yarın konuşuruz! Yani kitabın adı şöyle olmalı: *Yarın: Dün.* Güzel değil mi?"

"Ve bunu benim yazmamı mı istiyorsunuz? Neden kendiniz yazmıyorsunuz? Gazetecisiniz, değil mi? En azından bir gazeteyi yönetmek üzere olduğunuza göre..."

"Yönetici olmak, yazmayı bilmek anlamına gelmez. Savunma bakanının el bombası atmayı bildiğini de söyleyemeyiz. Ebette önümüzdeki yıl kitabı günbegün tartışacağız, siz tarzınızı koyacaksınız, tuzunu biberini ayarlayacaksınız ama genel hatları ben denetleyeceğim."

"Yani kitap yazarı olarak ikimizin adı mı yazacak yoksa bu Colonna'nın Simei ile söyleşisi mi olacak?"

"Hayır, hayır, sevgili Colonna, kitap benim imzamla çıka-

cak ve siz kitabı yazıp bitirdikten sonra ortadan kaybolacaksınız. Siz, alınmazsanız, bir *nègre* olacaksınız. Dumas'nın da vardı, benim neden olmasın ki?"

"Peki, neden beni seçtiniz?"

"Çünkü sizde yazar kumaşı var..."

"Teşekkür ederim."

"...ama kimse fark etmemiş bunu."

"Bir kez daha teşekkür ederim."

"Özür dilerim ama şimdiye dek sadece taşra gazeteleriyle işbirliği yaptınız, bazı yayınevleri için kültürel hamallık üstlendiniz, bir başkası yerine roman yazdınız (nasıl olduğunu sormayın ama roman elime geçti ve bence işe yarar, ritmi iyi) ve elli yaşınızda size iş verme olasılığını duyar duymaz koşa koşa geldiniz. Sözün özü yazmayı biliyorsunuz, bir kitabın ne olduğundan haberiniz var ama işsizsiniz. Utanmanıza gerek yok. Ben de asla çıkmayacak olan bir gazeteyi yönetmek üzereysem, bunun nedeni Pulitzer ödülüne hiç aday gösterilmemiş olmamdır; şimdiye dek çıkarttıklarım sadece haftalık bir spor dergisi, erkekler için ayda bir yayımlanan bir dergi, yani yalnız erkekler için, anlarsınız işte..."

"Onurlu davranıp reddedebilirim."

"Bunu yapmayacaksınız, çünkü bir yıl için ayda altı milyon öneriyorum ama bunu elden veriyorum."

"Başarısız bir yazar için çok fazla bu. Ya sonra?"

"Sonra kitabı bana teslim ettiğinizde, girişimin sonlanmasından örneğin altı ay sonra hemen ve nakit bir on milyon daha. Bunu kendi cebimden veriyorum."

"Ya sonra?"

"Sonrası sizin bileceğiniz iş. Parayı kadınlara, atlara, şampanyaya yatırmazsanız bir buçuk yılda net seksen milyon kazanmış olacaksınız. Ondan sonra keyfinize göre bakınırsınız çevrenize."

"İzin verin de olayı netleştireyim. Bana altı milyon veri-

yorsanız siz kim bilir ne kadar alıyorsunuz, bağışlayın ama başka redaktörler de olacaktır, ayrıca üretim, baskı, dağıtım masrafları da var ve siz bana birilerinin, tahminen bir yayıncının bir yıl boyunca bu deneye para yatırmaya ama sonra hiçbir şey yapmamaya niyetli olduğunu mu söylüyorsunuz?"

"Hiçbir şey yapmayacak demedim ki. Onun da kendine göre bir kârı olacak. Gazete çıkmazsa benim bir çıkarım olmayacak. Elbette yayıncının sonunda gazeteyi gerçekten yayımlamaya karar verme olasılığını göz ardı edemem ama o noktada iş büyüyecektir ve işi benim sürdürmemi isterler mi bilemem. Bu nedenle kendimi yayıncının yıl sonunda prova baskıların beklenen amacına ulaştığına ve artık dükkânı kapayabileceğine karar vermesi fikrine hazırlıyorum. Şöyle hazırlıyorum kendimi: her şey suya düşerse kitabı yayımlarım. Bomba gibi patlayacak ve yayın hakkı adına bana belli bir gelir sağlayacaktır. Ya da, olur ya, birileri yayımlamamı istemez ve bana bir total verir. Net."

"Anladım. Ama sizinle dürüst bir işbirliğine girmemi istiyorsanız bana parayı kimin ödediğini, *Yarın* projesinin gerekçesini, neden başarısız olma olasılığı bulunduğunu, alçakgönüllülükle yazacağım kitabın ne anlatacağını söylersiniz belki."

"Pekâlâ, parayı ödeyen Commendator Vimercate. Adını duymuş olmalısınız."

"Biliyorum Vimercate'yi, zaman zaman gazeteye çıkıyor: Adriyatik kıyısında onlarca otelin, emekliler ve maluller için kurulmuş huzurevlerinin, hakkında pek çok şey fısıldanan bazı alışverişlerin, gecenin on birinde yayına başlayan ve sadece açık artırma, satış ve açık saçık şovlar gösteren yerel bir iki televizyonun denetimini elinde tutan biri..."

"Ve yirmi kadar da yayının."

"Dergicikler bunlar sanırım, *Onlar, Peeping Tom* gibi yıldızlara ait dedikodulara yer veren ve *Resimli Cinayet, Altın-*

da Ne Var gibi çöp konularda hüküm yürüten haftalık dergiler söz konusu olmalı."

"Hayır, bahçıvanlık, yolculuk, otomobil, yelkenli gibi konularda uzmanlaşmış dergiler de var; örneğin *Evdeki Doktor*. Bir imparatorluk, anlayacağınız. Bu ofis de güzel değil mi? RAI'nin koca gelincikleri gibi bir *ficus* bile var şurada. Hatta yazı işleri çalışanları için Amerikalıların deyimiyle *open space*'e bile sahibiz; sizin için küçük ama derli toplu bir oda, arşiv için bir bölüm de var. Commendatore'nin bütün firmalarına ev sahipliği yapan bu yapıda her şey bedava. Sıfır sayı gazetelerin yapımı ve basımı için öteki dergilerin makinelerinden yararlanacağız ve böylece prova baskıların maliyeti ciddi biçimde düşük olacak. Öte yandan şehrin tam merkezinde bulunuyoruz, ulaşmak için iki metro, bir otobüs değiştirmek zorunda olduğunuz o büyük gazeteler gibi değiliz."

"İyi ama Commendatore'nin bu deneyden beklentisi nedir?"

"Commendatore finansman dünyasının, bankaların ve hatta büyük gazetelerin o güzel salonuna adım atmak istiyor. Her konuda gerçeği dile getirecek yeni bir günlük gazetenin vaadi olacağız. On iki adet sıfır sayı çıkaracağız; 0/1, 0/2 gibi düşünün; çok sınırlı sayıda basılacak, Commendatore bunları değerlendirecek ve sonra kendi bildiği bazı kişilerin incelemesine sunacak. Commendatore finansman ve politika dünyasının güzel salonunu rahatsız edebileceğini kanıtladıktan sonra, olasılıkla bu güzel salon ona bu düşünceden vazgeçmesini rica edecek, o da *Yarın* tasarısını bir kenara kaldırıp güzel salona giriş yapma iznini koparmış olacak. Örneğin büyük bir günlük gazetenin, bir bankanın, önemli bir televizyon zincirinin yüzde iki hissesi denebilir buna."

Dayanamayıp ıslık çaldım: "Yüzde iki müthiş bir şey! Böyle bir girişim için parası var mı?"

"Saflık etmeyin. Ticaretten değil finanstan söz ediyoruz. Önce siz satın alırsınız, ödemeniz için para sonra gelir."

"Anladım. Denemenin başarıya ulaşması için Commendatore'nin aslında gazetenin hiç çıkmayacağını söylememesi gerektiğini de anlıyorum. Herkes rotatiflerin döndüğünü düşünmeli..."

"Elbette. Gazetenin hiç çıkmayacağını Commendatore bana bile söylemedi, bu sadece benim tahminim, daha doğrusu eminim bundan. Ve yarın tanışacağımız iş arkadaşlarımız da öğrenmemeliler: onlar burada geleceklerini inşa ettiklerini düşünerek çalışmalılar. Bu durumu bir tek siz ve ben biliyoruz."

"Peki, Commendatore'nin şantajı adına bir yıl boyunca yapılacak bütün çalışmayı kitaplaştırmak size ne kazandıracak?"

"Şantaj sözcüğünü kullanmayın. Biz *New York Times* gazetesinin dediği gibi 'all the news that's fit to print' haberler yayımlayacağız."

"... ve hatta biraz daha fazlasını..."

"Görüyorum ki beni anlıyorsunuz. Commendatore bizim sıfır sayılarımızı birilerini korkutmak için mi kullanır yoksa poposunu silmek için mi, o bizim değil, kendisinin bileceği iştir. Ama önemli olan şu; benim kitabım yazı işleri toplantılarında aldığımız kararları anlatacak değil; bu nedenle size gereksinimim olmayacak, bana bir kayıt aygıtı yetecektir. Kitap farklı bir gazete hakkında fikir vermeli, bir yıl boyunca her türlü baskıdan bağımsız bir gazetecilik modeli gerçekleştirmek için nasıl çalıştığını göstermeli ve sonunda özgür bir sese hayat vermek mümkün olmadığından bu serüvenin kötü sonlandığını dile getirebilmeli. Bu nedenle sizin icat etmenizi, idealize etmenizi, bir destan yazmanızı istiyorum, bilmem anlatabiliyor muyum?"

"Kitap olup bitenin tersini söyleyecek. Mükemmel. Ama siz yadsınacaksınız, yalanlanacaksınız."

"Kim tarafından? Projenin sadece haraç almaya yönelik olduğunu söyleyecek olan Commendatore tarafından mı? Onun da baskıya maruz kaldığı için vazgeçtiğini, başkalarının ağ-

zıyla konuşmaktansa gazeteyi öldürmeyi yeğlediğini düşünmelerini sağlamak daha iyi olacaktır. Kitabın namuslu gazeteciler olarak takdim edeceği yazı işleri çalışanlarımız mı yadsıyacak bizi? Benimki bir *betzeller* olacak," böyle telaffuz ediyordu herkes gibi, "ve kimse bu kitaba karşı çıkmak istemeyecek ya da bunu başaramayacak."

"Tamam, ikimiz de –bu ifademi mazur görün– niteliksiz adamlar olduğumuza göre anlaşmayı kabul ediyorum."

"İçlerinden geçeni söyleyen dürüst insanlarla işbirliği yapmayı severim."

III

7 Nisan Salı

Gazetecilerle ilk tanışma. Altı kişiler, sanırım yeterli.

Simei beni yalandan araştırmalar için sağa sola gitmemem, yazı işlerinde kalıp olup biteni kayıt etmem konusunda uyarmıştı. Ve işte sanki varlığıma mazeret göstermek istercesine şöyle bir giriş yapmıştı: "Beyler, birbirimizi tanıyalım. Bay Colonna, engin bir gazetecilik deneyimine sahiptir. Benim yanımda çalışacak – ve bu nedenle onu yönetim asistanı olarak değerlendireceğiz; ana görevi sizin bütün makalelerinizi gözden geçirmek olacak. Her biriniz farklı deneyimlerden geliyorsunuz ve aşırı sol bir gazete için çalışmış olabilirsiniz, bir başkası sözün gelişi *Lağımın Sesi*'nde deneyim kazanmış olabilir ve gördüğünüz üzere cidden az sayıda olduğumuz için şimdiye dek cenaze ilanları yazmış olanınız varsa da şimdi burada hükümet krizi konusunda bir başmakale yazmak zorunda kalabilirsiniz. Anlayacağınız söz konusu olan ortak bir tarz benimseyeceğiz ve örneğin biriniz *basü badel mevt* yazma zaafına düşerseniz, Colonna size bunu kullanmamanız gerektiğini söyleyip alternatif bir terim önerecek."

"Derin ve ahlaki bir yeniden doğuş" demiştim ben.

"İşte böyle. Ve eğer biri dramatik bir durumu tanımlamak için kasırganın tam göbeğindeyiz ifadesini kullanırsa, Bay Colonna size bütün bilimsel elkitaplarında kasırganın göbeğinin aslında sükûnetin egemen olduğu yer olduğunu, kasırganın bu göbek çevresinde koptuğunu anımsatmakla yükümlü olacak."

"Hayır Bay Simei" diye müdahale etmiştim, "o durumda ben tam da kasırganın göbeği terimini kullanmanın doğru olacağını söylerdim, çünkü bilim kitapları ne derse desin, okur bunu bilmek zorunda değildir ve ancak kasırganın göbeği dendiğinde felaketlerin ortasında kaldığını anlar. Basın ve televizyon öyle alıştırmıştır. Örneğin insanlar *süspàns* ve *manàgment* denmesi gerektiğine inanmışlardır, oysa doğrusu *suspèns* (*suspence* değil, *suspense* olarak yazılır) ve *mànagment*'tir."

"Harika bir düşünce bu Bay Colonna, biz yolculuk belgesini iptal etmek diyen entelektüellerin değil, okurun dilini konuşmalıyız. Öte yandan yöneticimiz bir keresinde ona ait televizyonların seyircisinin ortalama on iki yaşında olduğunu (zekâ yaşından söz ediyorum) söylemişti. Bizimkiler öyle değil ama gene de okura bir yaş aralığı biçmek yararlı olur: bizimkiler elli yaşın üzerinde olmalıdırlar, ayrıca yasa ve düzenden yana iyi yürekli ve namuslu insanlar olup farklı düzensizlik halleri hakkında açıklamaya ve dedikoduya düşkündürler. Güçlü okuru hedef alınama ilkesinden yola çıkacağız, hatta okurumuzun çoğunun evinde bir kitap olmadığını bileceğiz ve gerektiğinde bütün dünyada milyonlarca satan meşhur romandan söz edeceğiz. Okurumuz roman okumaz ama tuhaf ve milyarder sanatçılar olduğunu düşünmekten hoşlanır ve uzun bacaklı bir divayı yakından görme olasılığı olmasa bile onun gizli aşkları hakkında her şeyi öğrenmek ister. Şimdi susayım da ötekiler de kendilerini tanıtsınlar. Tek tek. Aramızdaki tek hanımla başlayalım, Sinyorina (yoksa sinyora mı?)..."

"Ben Maia Fresia. Evli değilim, bekârım, ya da *single*; nasıl isterseniz öyle ifade edin. Yirmi sekiz yaşındayım, Edebiyat Fakültesi'ni bitirmeme çok az kalmıştı ama ailevi nedenlerle yarıda bırakmak zorunda kaldım. Beş yıldır bir dedikodu dergisinde çalışıyordum, gösteri dünyasını izlemek, kimin

kimle duygusal bağ kurduğunun kokusunu almak ve fotoğrafçıların nereye pusu kuracağını hesaplamakla yükümlüydüm; daha sıklıkla bir şarkıcıyı, bir oyuncuyu ikna edip onun bir başkasıyla duygusal ilişki içinde olduğu oyununu kurmak zorundaydım. Onların el ele yürürken ya da gizlice öpüşürken paparazzilere yakalanmalarını sağlıyordum. Başlangıçta iş hoşuma gidiyordu ama sonunda asılsız haber yazmaktan yorgun düştüm."

"Peki tatlım, bizim serüvenimize katılmayı kabul etme nedenin nedir?"

"Günlük gazetenin daha ciddi konuları ele alacağını ve duygusal yakınlaşmayla ilgisi olmayan konuları araştırarak kendimi gösterebileceğimi düşündüm. Meraklıyım ve iyi bir hafiye olacağını düşünüyorum."

Narin biriydi ve sakınımlı bir şevkle konuşuyordu.

"Harika. Ya siz?"

"Ben Romano Braggadocio..."

"Tuhaf bir soyadınız var. Nerelisiniz?"

"Bakın, bu benim hayatımın en büyük dertlerinden biridir. Sanırım İngilizcede çirkin bir anlamı varmış ama neyse ki öteki dillerde öyle değil. Dedem sahipsiz, sokakta bulunmuş bir çocuktu ve bildiğiniz üzere bu durumda bir belediye çalışanı o çocuğa soyadı uydururdu. Sadist ruhlu bir insansa Ficarotta'yı bile layık bulabilirdi; benim dedemin durumunda ise memur yarı sadistti ya da belli bir kültüre sahipti... Bana gelince, ben skandal açıklamalar konusunda uzmanlaştım ve gene bizim bünyemizdeki *Altında Ne Var* dergisinde muhabirdim. Ama işe girişimi yapmamışlardı ve bu yüzden yarı maaş ödüyorlardı."

Öteki dört kişiye gelince, Cambria, tutuklama, otoyolda ciddi otomobil kazası sonucu ölüm gibi taze haber yakalayabilmek için gecelerini hastanelerin acillerinde ya da karakollarda geçiriyordu; Lucidi ilk bakışta güven telkin etmeyen

biriydi ve kimsenin adını duymadığı yayınlarda çalışmıştı; Palatino'nun geçmişinde çeşitli bilmece-bulmaca dergilerinde geçirdiği uzun yıllar vardı; Costanza bazı gazete matbaalarında çalışmıştı ama artık sayfa sayısı çok fazla olduğundan kimse baskıya girmeden önce bütün gazeteyi yeni baştan okuyamıyordu; şimdi en büyük gazeteler bile Simone de Beauvoire veya Beaudelaire, Rooswelt yazıyorlardı ve düzeltmen Gütenberg'in presi gibi gereksiz biri olmuştu. Bu yol arkadaşlarımın hiçbirinin heyecan verici bir deneyimi yoktu. Âdeta San Luis Rey Köprüsü. Simei bunları nereden bulup çıkartmıştı bilmem.

Kişilerin kendilerini tanıtmaları sona erince, Simei gazetenin özelliklerini vurgulamıştı.

"Biz bir günlük gazete hazırlayacağız. Adı neden *Yarın?* Çünkü geleneksel gazeteler bir önceki akşama ait haberleri verirlerdi ve hâlâ da öyledirler, bu nedenle de isimleri *Corriere della Sera*, *Evening Standard* veya *Le Soir* olur. Günümüzde bir önceki günün haberlerini zaten akşam sekizde televizyondan öğrenmiş oluyoruz ve böyle olunca gazeteler hep bildiğin şeyleri anlatıyorlar ve işte bu nedenle de satışları giderek düşüyor. *Yarın* gazetesinde çürük balık gibi kokan bu haberleri elbette özetlemek ve hatırlatmak doğru olacaktır ama bunun için ufak bir sütun yeter ve bu da birkaç dakikada okunabilir."

Cambria "Peki o halde neden söz edecek bu gazete?" diye sordu.

"Artık günlük gazetenin kaderi haftalık bir dergiyi andırmak oldu. Yarın olabilecek şeylerden söz edeceğiz ve bunu, derinlemesine inceleyen makaleler, araştırma ekleri ve beklenmedik ön haberlerle yapacağız... Bir örnek vereyim. Saat dörtte bir bomba patlar ve ertesi gün bunu herkes öğrenir. İşte biz saat dörtten gece yarısına kadar, baskıya girmeden önce olası sorumlular hakkında söylenmemiş bir şeyler söyleyebilecek

kişileri bulacağız; bunlar polisin de henüz öğrenmediği bilgiler olacak ve işte o zaman bu saldırı yüzünden gelecek haftalarda yaşanacak şeyler hakkında bir senaryo yazacağız..."

Braggadocio: "Ama sekiz saatte böyle bir araştırmayı harekete geçirmek için yazı işlerinde bizim on katımız insan gerekir ve bağlantılar, muhbirler konusunda da zengin bir birikim şarttır..."

"Doğru, gazete gerçekten çıktığında öyle olmalıdır. Ama şimdi, bir yıl için sadece bunun yapılabileceğini kanıtlayacağız. Ve yapılabilir, çünkü bir sıfır sayı istediği tarihi taşıyabilir ve aylar önce, örneğin bombayı attıklarında gazete nasıl olabilirdi, bunu gösterebilir. O durumda biz sonradan neler olacağını bileceğiz ama okur hâlâ bilmiyormuş gibi konuşacağız. Böyle olunca bütün boşboğazlığımız, yayımlanmamış şaşırtıcı haber lezzeti kazanır ve hatta, cüretimi mazur görün, kehanet gibi görünür. Yani biz müşteriye şöyle diyeceğiz: İşte dün çıksaydı *Yarın* böyle olacaktı. Anladınız mı? Ve kimse bomba atmamış olsa da biz harika bir *sanki* sayısı hazırlamış oluruz."

"Ya da canımız isterse, bombayı kendimiz atarız" diye kıkırdamıştı Braggadocio.

"Saçmalamayın" diye uyarmıştı onu Simei. Sonra sanki konuyu yeniden düşünmüş gibi: "Ve bunu gerçekten yapmak isterseniz gelip bana söylemeyin."

Toplantı bitince Braggadocio ile birlikte merdivenlerde buldum kendimi. Aşağı inerken "Daha önce tanışmadık mı?" diye sordu. Ben öyle sanmıyordum, o ise hafif kuşkulu da olsa olabileceğini düşünüyordu ve bana hemen sen diye hitap etmeye başladı. Yazı işlerinde Simei herkese siz diye seslenmişti ve ben de genellikle mesafeyi korumayı severim; elbette birlikte aynı yatağa girmişliğimiz yoktu ama belli ki Braggadocio meslektaş olduğumuzu vurgulamak istiyordu. Simei

beni yazı işleri sorumlusu ya da benzeri bir şey olarak tanıttı diye hemen havalara giren adam olarak görünmek de istemiyordum. Öte yandan bu tip ilgimi çekmişti ve yapacak daha iyi bir işim yoktu.

Beni dirseğimden tuttu ve bildiği bir yere içmeye gideceğimizi söyledi. Şiş dudaklarıyla, hafif sığırımsı gözleriyle bana çirkin görünen bir edayla gülümsüyordu. Von Stroheim gibi keldi, ensesi boynuna dik iniyordu ama yüzü, Telly Savalas'ın Yüzbaşı Kojak yüzüydü. Anlaşılan konuşmak istediği konu belliydi:

"Sevimli şu Maia, değil mi?"

Ona sadece kaçamak bir bakış attığımı itiraf etmekten utanmıştım ve kadınları kendimden uzak tutmayı yeğlediğimi söyledim. O ise kolumu şöyle bir silkeledi: "Kibar adam havaları yapma Colonna. Gördüm seni, fark ettirmeden bakıyordun ona. Bence uygun bir tip. Gerçek şu ki kızların hepsi uygundur, yeter ki, onların suyuna gitmeyi öğren. Benim beğenime göre biraz fazla zayıf, hatta göğüsleri de yok ama işte, gene de uyar."

Torino Caddesi'ne varmıştık, kilisenin karşısından beni sağa saptırdı ve U şeklindeki dar yola soktu; sanki çoktan terk edilmiş gibi duran kötü aydınlatılmış sokakta kim bilir ne zamandan beri kapalı birkaç kapı vardı, hiç dükkân yoktu. Havada ağır bir çürüme kokusu vardı ama bunun nedeni boyası dökülmüş ve solgun grafitilerle boyanmış duvarlar olabilirdi. Yüksekte duman salan bir baca vardı, üst kat pencereleri de kimseler oturmuyormuş gibi kapalı olduğundan dumanın kaynağı anlaşılamıyordu. Belki de terk edilmiş sokağı dumana ve kokuya boğmakta beis görmemiş olan gerideki bir ev, bacasını buraya uzatmıştı.

"Burası Bagnera Sokağı'dır; Paris'te iki kişinin yan yana yürüyemediği La Rue du Chat-qui-Pêche kadar olmasa da Milano'nun en dar sokağıdır. Adı şimdi Bagnera Sokağı, ön-

celeri Bagnera Geçidi denirmiş, daha da önce Roma döneminden kalma bazı hamamlar olduğu için Bagnaria Geçidi'ymiş."

Tam o anda köşede puset iten bir kadın belirdi. Braggadocio, "Ya bilinçsiz ya habersiz" yorumunda bulunmuştu. "Kadın olsam buradan asla geçmezdim, hele de hava kararmışken. Laf olsun diye bıçaklarlar adamı burada. Yazık da olurdu, çünkü pek göz ardı edilecek bir dilbere benzemiyor, tam musluk tamircisiyle düzüşmeye hazır genç anne tipi var, dön de bir bak, nasıl kırıtıyor. Burada bayağı kanlı olaylar olmuştu. Şimdi sımsıkı kapalı duran bu kapıların arkasında hâlâ terk edilmiş mahzenler ya da belki gizli geçitler vardır. 19. yüzyılda Antonio Boggia adında işsiz güçsüz bir tip, şu bodrumların birine hesap gösterme bahanesiyle bir muhasebeciyi sokmuş ve ona baltayla vurmuştu. Kurban kurtulmayı başarmış, Boggia tutuklanmış, deli olduğuna hüküm verilmiş ve iki yıl tımarhaneye kapatılmıştı. Özgürlüğüne kavuşur kavuşmaz masum ve paralı insanları takip etmiş, onları buradaki bodrumuna çekmiş, soymuş, öldürmüş ve yere gömmüştü. Bugün olsa seri katil denebilecek bir tiptir ama tedbirsiz bir seri katildir ve kurbanlarla ticari ilişkilerinin izini bırakır, sonunda yakalanıp tutuklanır; polis bodrumu kazar, beş ya da altı ceset bulur ve Boggia Porta Ludovica taraflarında idam edilir. Kesilen kafası Büyük Hastane'nin anatomi laboratuvarına teslim edilir; malum ya, Lombroso'nun kriminoloji dönemiydi ve kafataslarında ve yüz çizgilerinde genetik suça yatkınlığın izleri araştırılıyordu. Sonra bu baş sanırım Musocco'ya gömüldü ama böyle gömüler her cins satanistin ve okültistin peşinde olduğu iştah açıcı malzemelerdir... Bugün hâlâ burada Boggia'nın anısı hissedilir; insan kendini Karındeşen Jack'in Londra'sında gibi hissedebilir; hani geceyi burada geçirmek istemem ama gene de bana çekici geliyor. Sık sık düşüyor buraya yolum, hatta bazen randevularımı burada veriyorum."

Bagnera Sokağı'ndan çıkınca Mentana Alanı'na ulaştık ve Braggadocio beni aynı şekilde karanlık olan Morigi Sokağı'na yönlendirdi, ama burada bazı dükkânlar, güzel apartman kapıları vardı. Sonunda harabeyle çevrili geniş bir otoparkın da olduğu meydancığa geldik. "Görüyor musun" dedi bana Braggadocio, "şu soldakiler Roma dönemi kalıntılarıdır; oysa Milano'nun imparatorluğun başkenti olmuş olduğunu hatırlayan yok gibi. Bu yüzden kimsenin umuru olmasa da bunlara el sürülmez. Şu otoparkın arkasındakiler ise, son savaşta bombardımana uğrayan evlerin yıkıntısıdır."

Çökmüş evlerde antik kalıntıların ölümle barışık görkemli sükûneti yoktu; huzursuz boşlukları, lupus hastalığına yakalanmış gibi uğursuzca göz kırpıyordu.

"Neden bilmem, kimseler bu bölgeyi imara açmaya çalışmadı" diyordu Braggadocio, "belki koruma altında, belki de evleri kiraya vermek yerine otoparktan daha çok para kazanıyorlar. İyi de bombardıman izlerini ortada bırakmak neden? Bu küçük alan beni Bagnera Sokağı'ndan daha çok ürkütüyor ama savaş sonrası Milano'nun nasıl olduğunu hatırlattığı için de güzel buluyorum; şehrin neredeyse elli yıl önce nasıl göründüğünü hatırlatan az yer kaldı. Benim bulmaya çalıştığım, çocukluğumu ve ilkgençliğimi yaşadığım Milano o zaten; savaş ben dokuz yaşımdayken bitti ve hâlâ bazı gecelerde bomba gümbürtüleri duyar gibi olurum. Geriye kalanlar sadece yıkıntılar değil elbette: Morigi Sokağı'nın girişindeki şu 17. yüzyıl kulesine bak; bunu bombalar bile yıkamadı. Ve onun altında, gel bak, 20. yüzyıl başlarından kalma şu meyhane var; adı Moriggi Meyhanesi, isminde neden bir fazla 'g' harfi olduğunu sorma; tabelaları hazırlayan belediyenin hatası olmalı diye düşünüyorum, burası var olan en eski meyhane, elbet bir bildiği vardır."

Girdiğimiz mekânın duvarları kırmızıya boyalıydı, badanası dökülmüş tavandan eski bir ferforje lamba sarkıyordu,

tezgâhta bir geyik başı, duvarlar boyunca dizilmiş yüzlerce tozlu şarap şişesi, döküntü ahşap masalar (akşam yemeği saati olmamıştı daha ve Braggadocio bana bu nedenle henüz örtülerinin olmadığını açıklamıştı, sonradan kırmızı kareli örtüler serilecekti; yemek seçmek için Fransız lokantalarındaki gibi kara tahtaya elle yazılmış mönüye bakmak gerekecekti) vardı. Masalarda öğrenciler vardı, bazı bohem eskisi tipler '68 kuşağı olmasalar da şair havalarında saçlarını uzatmışlardı ve bir zamanlar geniş kenarlı şapkalar, Lavalliere tipi kravatlar taktıkları belliydi; bir de neşeli yaşlılar vardı ki bunlar sanki yüzyıl başından beri buradaydılar, ya da yeni işletmeciler onları figüran niyetine kiralamıştı. Şarküteri ürünleri, peynir, Colonnata işi domuz yağı konmuş tabaktan çöplendik ve gerçekten güzel Merlot şarabı içtik.

"İyi değil mi?" diyordu Braggadocio, "insan sanki zamanın dışına çıkmış gibi."

"Artık var olmaması gereken bu Milano'nun seni cezbetmesindeki neden nedir?"

"Söyledim sana, artık unuttuğum, dedemin ve babamın Milano'sunu görebilmek istiyorum."

Kendini içmeye vermişti, bakışları parlaklaşmıştı, kâğıt peçeteyle, masanın eski ahşabında oluşan şarap halkasını kurulamıştı.

"Kötü bir aile tarihçem var. Dedem uğursuz rejimde parti yöneticisiydi. 25 Nisan günü buraya yakın Cappuccio Sokağı'ndan sıvışmaya çalışırken bir partizan onu tanıdı; yakalandı, hemen köşede kurşuna dizildi. Babam bunu çok geç haber aldı, çünkü dedemin düşüncelerine sadık bir kişi olarak '43'te Decima Mas birliğine katılmıştı; o da Salò'da ele geçti ve bir yılını Coltano Toplama Kampı'nda geçirdi. Oradan paçayı kurtardı, gerçek suçlu önderler bulunamadılar ve sonra 1946 yılında Togliatti genel affın ilanına yol açtı, tarihin bu çelişkisiyle komünistler, faşistlere eski haklarını ia-

de ettiler, Togliatti belki de haklıydı, ne pahasına olursa olsun normalliğe dönmek gerekliydi. Ama normallik öyleydi ki babam kendi geçmişi ve babasının gölgesi yüzünden iş bulamıyordu; onu terzilik yapan annem geçindiriyordu. Böylece kendini bıraktı, içmeye başladı; babam deyince sürekli anlattığı takıntılarını, kırmızı damarlı yüzünü ve sulu gözlerini hatırlıyorum. Faşizme mazeret bulmaya uğraşmazdı (artık hiç ideali kalmamıştı) ama gene de antifaşistlerin faşizmi mahkûm etmek için korkunç öyküler anlattıklarını söylerdi. Altı milyon Yahudi'nin kampların gaz odalarında can verdiğine inanmazdı. Yani, hâlâ Soykırım olmadığını savunanlardan değildi ama kurtarıcıların uydurduğu masallara kulak asmıyordu. Bunlar hep abartılmış tanıklıklar derdi bana, kamplardan canını kurtarmış bazı kişilere göre bir kampın ortasında öldürülmüş kişilerin giysi yığınından oluşan dağın yüz metre olduğunu okumuştum derdi. Yüz metre mi? Yüz metrelik bir giysi kulesi zorunlu olarak piramit şeklinde yükselecektir ve bunun en alt bölümünün kampın genişliğinden daha büyük olması mümkün müdür?"

"Dehşet verici şeylere tanıklık etmiş kişilerin bunları sonradan anlatırken abartmaya başvurduğunu hesaba katmak lazım. Şimdi sen otoyolda bir kazaya rastlasan ve cesetlerin kan gölü içinde yattıklarını söylesen, Como kadar büyük bir gölden söz etmediğin bilinir; sadece çok fazla kan aktığını anlatmaya çalışmışsındır. Şimdi kendini hayatının en trajik deneyimlerini anımsayan birinin yerine koymayı dene..."

"Bunu yadsımıyorum ama babam bana imbikten geçmemiş habere inanmamamı öğretti. Gazeteler yalan söyler, tarihçiler yalan söyler, bugün televizyon da yalan söylüyor. Bir yıl önce televizyonda, Körfez Savaşı sırasında Basra Körfezi'nde zifte bulanmış olarak can çekişen karabatağı hatırlamıyor musun? Sonra öğrenildi ki o mevsimde körfezde karabatak olması mümkün değilmiş ve o görüntü sekiz yıl

öncesine, İran-Irak savaşı dönemine aitmiş. Bazılarına göre de hayvanat bahçesinden aldıkları karabatağı petrole bulamışlardı. İşte faşist suçlular konusunda da böyle yapmış olmalılar. Dikkatini çekerim, ben babamın ya da dedemin düşüncelerine hayranlık duymuyorum veya Yahudiler kıyıma uğramadılar demiyorum. Öte yandan, en iyi arkadaşlarımın bazıları Yahudi'dir. Ama artık hiçbir şeye güvenemiyorum. Amerikalılar gerçekten Ay'a gittiler mi? Her şeyi stüdyoda inşa etmiş olmaları olanaksız değil, hele araç Ay'a konduktan sonra astronotların gölgelerine bakarsan pek inandırıcı görünmüyor. Körfez Savaşı gerçekten yaşandı mı, yoksa bize arşivden fragmanlar mı gösterdiler? Bir yalan dünyada yaşıyoruz ve sana yalan söylendiğini biliyorsan hep kuşkuda yaşamak zorunda kalıyorsun. Ben kuşkuluyum, daimi olarak kuşku duyuyorum. Tanıklık edebileceğim tek gerçek şey, onlarca yıl öncesindeki gibi duran bu Milano'dur. Bombardımanlar gerçekten oldu ve bombaları ya İngilizler attı ya Amerikalılar."

"Peki, sonra ne oldu babana?"

"Ben on üç yaşımdayken alkolden öldü. Büyüdüğüm zaman o anılardan sıyrılabilmek için kendimi karşı tarafa attım. '68'de otuz yaşımı geçmiştim ama gene de saçlarımı uzattım, kazak-parka giydim ve Çin yanlısı bir gruba yanaştım. Sonradan Mao'nun Stalin ve Hitler'in toplamından daha çok adam öldürdüğünü öğrendim; öte yandan belki de bu Çin yanlılarının arasına gizli servislerden provokatörler girmişti. Ben de sadece komplo avında olan gazeteciliğe verdim kendimi. Böylece –tehlikeli arkadaşlarım da vardı– sonradan kendimi kızıl teröristlerin tuzağına düşmekten korumuş oldum. Hiçbir şeyden emin değildim, emin olduğum tek şey hepimizin tam ensesinde bizi aldatmak üzere bekleyen birinin olduğuydu."

"Ya şimdi?"

"Şimdi, bu gazete hayata geçerse buluşlarımı ciddiye ala-

cak bir mecrada yer almış olurum... Öyle bir hikâyeye daldım ki... Değil gazete haberi, belki kitap bile olabilir... Ve o zaman... Ama *glissons,* bütün verileri bir araya topladığım zaman konuşuruz bunları. Şimdi elimi çabuk tutmam gerekiyor ve paraya ihtiyacım var. Simei'nin bize vereceği üç kuruş iyi ama yetmez."

"Yaşamaya mı?"

"Hayır, kendime bir otomobil almaya; elbette taksitle alacağım ama taksitleri de ödemem gerekecek. Hem sonra bu arabaya hemen sahip olmalıyım, çünkü araştırmalarım için gerekli."

"Özür dilerim ama arabayı almak için araştırmaların sayesinde para kazanmak istediğini söylüyorsun, araştırmayı yapmak için de arabaya gerek duyuyorsun."

"Bazı şeyleri bir araya getirebilmek için hareket etmeliyim, bazı yerleri görmeli, bazı kişilerle konuşmalıyım. Otomobilim olmadığından ve her gün gazeteye gelme zorunluluğundan her şeyi zihnimde oluşturmalı, sadece kafamın içinde çalışmalıyım. Keşke tek sorun bu olsa!"

"Gerçek sorun nedir?"

"Bak, kararsız değilimdir ama ne yapmak gerektiğini anlamak için bütün verileri eşleştirmek gerekir. Tek bir veri bir şey demez, hepsi bir araya geldiklerinde sana ilk bakışta belli olmayan bir şeyi gösterirler. Senden saklamaya çalıştıkları şeyi göz önüne koyman gerekir."

"Araştırmandan mı söz ediyorsun?"

"Hayır, otomobil seçiminden söz ediyorum."

Şaraba batırdığı parmağıyla masanın üzerine resim çiziyordu, sanki bulmaca kitaplarında bir figür ortaya çıkarmak için, birbirine ulanması gereken rakamların arasında dolaşıyormuş gibiydi.

"Otomobil dediğin, hızlı ve belli bir sınıfa ait olmalı, öyle sıradan bir şey istemiyorum ve ayrıca ya önden çekişli olma-

lı ya hiç olmamalı. Aklımdaki araba turbo on altı valf Lancia Thema idi; en pahalı otomobillerden biri, neredeyse altmış milyon liret. Onunla saatte iki yüz otuz beş kilometre deneyebilirim ve ivmelenmesi yedi virgül iki; yani yüz kilometreye yedi virgül iki saniyede çıkıyor. Zaten maksimumu budur."

"Pahalıymış."

"Hepsi o değil, gizli tuttukları veriyi gidip senin keşfetmen gerekiyor. Otomobil reklamları yalan söylemediklerinde susarlar. Özel dergilerde teknik tabloları incelemek gerekir ve o zaman otomobilin yüz otuz üç santim genişliğinde olduğunu öğrenirsin."

"İyi değil mi işte?"

"Bak sen de fark etmiyorsun, pek çok reklamda otomobilin hep uzunluğunu yazarlar, bu elbette park etmek ya da prestij için önemlidir ama enini ender olarak belirtirler; garajın küçükse, parktaki yerin darsa, hele hele bir otoparkta yer ararken iki araba arasına sığmak için dört döndüğün günlerde elzemdir. Genişliği bilmek şarttır. Yüz yetmiş santim civarında kalmalıdır."

"Tahminime göre bu boyutlarda araba vardır."

"Tabii var ama yüz yetmiş santimlik bir otomobilin içi dardır, yanında biri oturuyorsa sağ dirseğini yerleştirecek yer bulamazsın. Hem sonra geniş otomobillerin bütün o rahatlıklarından mahrum kalırsın; sağ elin altında, vitesin civarındaki kumandaları kullanmakta zorlanırsın."

"Yani?"

"Ön panelin oldukça zengin olmasına dikkat etmelisin, kumandaların bazıları direksiyonda olmalı ki sağ ele düşecek görevler azalsın. İşte bu araştırma sonucunda Saab dokuz yüz turboyu buldum, yüz altmış sekiz santim genişliği var, maksimum hızı iki yüz otuz kilometre ve ücreti de elli milyon kadar."

"Tam senin otomobilin."

"Evet ama tanıtım sayfasının küçücük bir köşesinde ivmelenmenin sekiz virgül elli olduğunu yazıyorlar ki ideali en aşağı yedidir; Rover iki yüz yirmi turbo örneğin kırk milyon, genişlik yüz altmış sekiz, maksimum hız iki yüz otuz beş ve ivme altı virgül altı."

"Demek ki ona yönelmelisin."

"Hayır, çünkü listenin en altında sana arabanın yüz otuz yedi santim yüksekliğinde olduğunu belirtiyorlar. Benim gibi iri bir adam için fazla alçak, bu hava atan sportif delikanlılar için; oysa Lancia yüz kırk üç santim, Saab yüz kırk dört santim yüksekliğinde ve onların içinde bey gibi otursun. İşin gücün gösterişse teknik verileri incelemezsin; hani nasıl ilaç prospektüslerinde yan etkileri okuyamayacağın kadar küçük yazarlar ve sen önemli noktayı kaçırıp ilacı içer ve ertesi gün ölürsün, onun gibi işte. Rover iki yüz yirmi sadece bin yüz seksen beş kilodur: hafif arabadır ve bir TIR altına girersen kâğıt gibi dağılırsın; bu nedenle daha ağır otomobillere, çelik güçlendirmeleri olanlara yönelmelisin; tabii bir zırh olan ama yavaş giden Volvo'dan söz etmeyeceğim ama en azından Rover sekiz yüz yirmi TI, elli milyonluktur ve saatte iki yüz otuz yapar ve bin dört yüz yirmi kilodur."

Artık paranoyak olan ben "Tahmin ediyorum bunu da ekarte etmişsindir, çünkü..." yorumunda bulunmuştum.

"Çünkü ivmelenmesi sekiz virgül iki: bir kaplumbağa âdeta, sprint atamıyor. Mercedes C de iki yüz seksen, genişliği yüz yetmiş iki ama hem altmış yedi milyon hem ivmesi sekiz virgül sekiz. Hem ayrıca teslim için beş ay bekletiyorlar. Bu da reddetmek için nedenlerden biri, çünkü sana adını andığım otomobillerin bazıları için iki ay bekletiyorlar, bazıları hemen hazır oluyor. Neden hazır oluyor peki? Çünkü kimse istemiyor onları. Bu bir ihtardır. Öyle görünüyor ki Calibra turbo on altı valf arabayı da hemen veriyorlar, iki yüz kırk beş kilometre yapıyor saatte, dört çekişli, altı virgül sekiz ivmelenmeye sa-

hip, yüz altmış dokuz santim genişliğinde ve aşağı yukarı elli milyon kadar."

"Mükemmel bence."

"Eh, hayır, çünkü ağırlığı bin yüz otuz beş kilo. Fazla hafif ve yüksekliği sadece yüz otuz iki santim, bütün ötekilerden beter; anlayacağın zengin cüce müşteriler için bir oto. Sorunları sadece bu kadar olsa iyi. Bagajı hesaplamadın. En geniş bagaj Thema on iki valf turboda var ama yüz yetmiş beş santim genişliğinde. Dar arabalar arasında iki nokta sıfır LX Dedra üzerinde durdum, bagajı geniş ama ivmelenmesi sadece dokuz virgül dört; ağırlığı bin iki yüz kilo kadar ve saatte sadece iki yüz on kilometre yapıyor."

"Yani?"

"Yani kafamı nereye vuracağımı bilemiyorum. Zihnim zaten araştırmamla doluyken geceleri uyanıp otomobilleri karşılaştırıyorum."

"Hepsini ezbere biliyor musun?"

"Listeler var elimde ama işin kötüsü bu listeleri de ezberledim ve bu dayanılmaz bir durum. Otomobillerin ben onları satın alamayayım diye yaratıldıklarını düşünmeye başlıyorum."

"Abartılı bir kuşku değil mi bu?"

"Kuşkular asla abartılı olmazlar. Kuşkulanmak, daima kuşkulanmak gerekir, gerçeği ancak böyle bulabilirsin. Bilim de böyle yapılmasını istemez mi?"

"İster ve yapar."

"Palavra, bilim de yalan söyler. Soğuk füzyon tarihine bir bak. Bize aylarca yalan söylediler ve sonunda uydurma olduğu keşfedildi."

"Ama keşfettiler onu."

"Kim? Belki de utanç verici bir şeyi örtmek isteyen Pentagon'dur. Belki soğuk füzyon yapanlar haklıydılar ve ötekilerin yalan söylediğini söyleyenler yalan söylüyordu."

"Pentagon ve CIA konusunda peki ama bütün otomobil dergilerinin demo-plüto-yahuda-krasinin pusuya yatmış gizli servislerine bağımlı olduğunu düşünmüyorsun umarım." Onu sağduyuya davet etmeye çalışıyordum.

"Ah, öyle mi?" dedi bana acı bir gülümsemeyle. "Onlar da büyük Amerikan sanayiine ve petrolün yedi kız kardeşine bağlılar; bu kız kardeşler Mattei cinayetini işlemiş olanlardır ki bu konu beni hiç ilgilendirmeyebilir ama onlar aynı zamanda partizanları finanse ederek dedemi kurşuna dizenlerdir. Gördün mü nasıl her şey birbirine bağlanıyor?"

Garsonlar masalara örtüleri sermeye başlamışlardı ve bize sadece iki kadeh içip oturanlar için zamanın dolduğunu anlatmak istiyorlardı.

"Bir zamanlar iki kadehle gecenin ikisine kadar oturabilirdin" diyerek içini çekti Braggadocio, "ama artık burada da hedef paralı müşteri. Belki de gün gelir burayı stroboskopik ışıklarla diskoteğe çevirirler. Burada şimdilik her şey gerçek ama gene de sahteymiş gibi kokuyor. Örneğin bana söylenene göre, bu Milano meyhanesini uzun süredir Toskanalılar işletiyor. Toskanalılara karşı değilim, onlar da iyi insanlardır mutlaka; küçüklüğümde bir tanıdığın kızının yanlış evlilik yaptığı konuşuluyordu ve bir kuzenimiz imalı biçimde şöyle demişti: Floransa'nın güneyine bir duvar çekmek gerek. Annem de yorum yapmıştı: Floransa'nın mı? Yok ya, Bologna'nın güneyine çekmeli o duvarı!"

Hesabı beklerken Braggadocio bana neredeyse fısıldayarak şöyle dedi: "Bana borç vermen mümkün mü? İki ay içinde öderim."

"Ben mi? İyi ama bende de tek lira yok."

"Olmalı. Simei sana ne kadar para veriyor bilmiyorum ve bunu bilmeye hakkım yok. Diyecektim az daha. Her neyse, hesabı sen ödüyorsun değil mi?"

İşte Braggadocio ile böyle tanıştım.

IV

8 Nisan Çarşamba

Ertesi gün ilk ve gerçek yazı işleri toplantısı olmuştu. "Bu yılın" demişti Simei, "18 Şubat gününe ait gazeteyi yapalım."

"Neden 18 Şubat?" Bu soruyu soran Cambria bundan sonra en aptal soruları soran kişi olarak ötekilerden ayrılacaktı.

"Çünkü bu kış, 17 Şubat günü jandarma, Trivulzio Huzurevi'nin o dönemdeki başkanı ve Milano Sosyalist Parti'nin dikkat çekici adı Mario Chiesa'nın ofisine girmişti. Bunu hepiniz biliyorsunuz: Chiesa Huzurevi'nin temizliği ihalesinde bir Monza şirketinden rüşvet istemişti; söz konusu olan yüz kırk milyonun yüzde onuna göz dikmişti; gördüğünüz üzere yaşlılar için açılmış bir kuruma bile sağılacak inek gözüyle bakılabiliyordu. Belli ki bu ilk sağım değildi, çünkü temizlik şirketi rüşvet ödemekten bıkmış ve patronu Chiesa'yı ihbar etmişti. Sonra da on dört milyonun ilk yarısını ödemeye giderken gizli bir mikrofon ve kamera almıştı yanına. Chiesa zarfı kabul eder etmez jandarma ofise dalmıştı. Dehşet içinde kalan Chiesa çekmecesinden bir başkasından almış olduğu daha büyük bir desteyi kapmış ve banknotları klozete atmak için tuvalete koşmuştu ama başaramamış, paranın tümünü yok edemeden kelepçeler ellerine takılmıştı. İşte öykü bu, hepiniz hatırlıyorsunuzdur ve şimdi siz Cambria, ertesi günkü gazetede ne anlatacağımızı biliyorsunuz. Arşive gidin, o güne ilişkin haberleri dikkatle okuyun ve bize bir sütun girizgâh yazın; daha da iyisi güzel bir makale kaleme alın, çünkü yan-

lış anımsamıyorsam o akşam televizyon haberlerinde öyküyü anlatmamışlardı."

"Tamamdır şef. Gidiyorum."

"Durun hele, çünkü *Yarın*'ın misyonu burada devreye giriyor. Hatırlayacağınız üzere sonraki günlerde olaya fazla önem verilmemeye çalışılmıştı; Craxi, Chiesa'nın namussuzun teki olduğunu, onu partiden uzaklaştıracağını söylemişti, ama 18 Şubat günü okurun henüz bilemeyeceği şey savcıların soruşturmayı sürdüreceğiydi; artık herkesin kim olduğunu çok iyi bildiği ama o güne dek adı duyulmamış olan Savcı Di Pietro tam bir canavar çıktı. Di Pietro, Chiesa'yı araştırdı ve İsviçre hesaplarını ortaya çıkarttı, kendisinin ısısız bir ada olmadığını itiraf ettirdi; o günden beri de bütün partileri ilgilendiren siyasi yozlaşma ağını gözler önüne sermeyi sürdürüyor. İlk sonuçlar geçtiğimiz günlerde ortaya çıktı; gördüğümüz üzere Hıristiyan Demokrat Parti ve Sosyalist Parti çok oy yitirdiler, Roma partilerine duyulan nefret üzerine şaha kalkan Lega güçlendi. Tutuklamalar birbirini izliyor, siyasi partiler katman katman dökülüyor, kimilerine göre Berlin Duvarı yıkılıp Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra Amerikalılar artık evirip çevirebilecekleri partilere gereksinme duymuyorlar ve bu nedenle bunları savcıların eline bıraktılar – ya da savcıların Amerikan gizli servislerinin yazdığı bir senaryoyu oynadıklarını da söyleyebiliriz ama şimdilik abartmış oluruz. İşte günümüzde durum bu ama 18 Şubat günü kimseler daha neler olabileceğini tahmin edemezdi. *Yarın* gazetesi bunu hayal edecek ve bir dizi tahminde bulunacak. İşte, bu varsayım ve kuşku makalesini yazma işini size emanet ediyorum Lucidi; *belki* ve *keşke* konusunu öyle maharetle işleyeceksiniz ki, sonradan olacakları anlatmış olacaksınız. Birkaç siyasetçi adını farklı partiler arasında bölüştürün, sol partileri de ele alın, gazetenin başka belgeler toplamakta olduğunu ima edin ve bunu 0/1 sayımızı okuyanların

korkudan ölecekleri şekilde yazın; şubattan iki ay sonra neler olduğunu çok iyi bilenlerin bugünün tarihini taşıyan sıfır sayılı gazetede sonradan neler olacağını merak etmesini sağlayın... Anladınız mı? Haydi iş başına."

Lucidi "Bu görevi neden bana verdiniz?" diye sormuştu.

Simei sanki bizim anlamadığımızı onun anlamasını beklercesine tuhaf tuhaf bakmıştı: "Çünkü sizin söylenti toplamakta ve bunu ilgili kişiye aktarmakta özellikle becerikli olduğunuzu düşünüyorum."

Daha sonra bir gün baş başa konuşurken Simei'ye, bununla ne demek istediğini sormuştum. "Başkalarına söylemeyin ama" demişti, "Lucidi bence gizli servislerle işbirliğinde ve gazeteciliği maske olarak kullanıyor."

"Yani onun casus olduğunu söylüyorsunuz. Peki, neden gazetemizde bir casusun bulunmasını istediniz?"

"Bizim hakkımızda casusluk yapması önemli değil, servislerin herhangi bir sıfır sayımızı okumakla anlayabilecekleri şeylerin dışında gidip ne anlatabilir ki? Ama başkalarına casusluk yaparken bize haber taşıyabilir."

Simei büyük bir gazeteci olmayabilir, diye düşünmüştüm, ama kendi türünde bir dâhi. Ve o zaman aklıma bir müzisyenden söz eden ve dedikoduculuğuyla meşhur orkestra şefine mal edilen o söz gelmişti: "Kendi türünde x bir tanrıdır. X'in türü odur ki x boktur."

V

10 Nisan Cuma

Sayı 0/1'e hangi haberleri alacağımızı düşünmeyi sürdürürken, Simei herkesin işi için olmazsa olmaz bazı ilkeler hakkında geniş parantezler açıyordu.

"Colonna, demokratik gazeteciliğin temel bir ilkesinin nasıl inceleneceğini ya da incelenirmiş gibi yapılacağını arkadaşlarımıza açıklayın: bu ilkemiz olayların görüşlerden ayrı tutulmasıdır. *Yarın* gazetesinde görüşlere çok yer verilecektir ve bu özellikle belirtilecektir ama öteki yazıların sadece olaylardan söz ettiği nasıl gösterilecektir?"

"Çok basit" demiştim. "Büyük Anglosakson gazetelerine bakın. Örneğin bir yangın ya da otomobil kazasından söz ediyorlarsa kendilerinin ne düşündüklerini açıkça söylemezler. Bunun için bir tanığın, yoldan geçen adamın, kamuoyunu temsil eden birinin görüşlerini tırnak içinde habere dahil ederler. Tırnak içine alındığında o bildirimler olaya dönüşür, bir şahsın görüşünü bildirmiş olması olayıdır bu. Gazetecinin sadece kendisi gibi düşünen kişinin sözlerine yer vermiş olduğunu düşünebiliriz. Bu nedenle üzerinde zıt görüşler olan bir olay olduğunu göstermek için birbiriyle çelişen iki açıklamaya yer verilir– ve gazete görüşün çürütülemez olmasını sağlar. Kurnazlık önce sıradan bir görüşü, sonra daha mantıklı ve gazetecininkine yakın ikinci görüşü tırnak içine almakta yatar. Böyle olunca okur iki bakış açısından da haberdar olduğu izlenimine kapılır ama aslında ikna edici ola-

nı kabullenmeye yöneltilmiştir. Bir örnek vermemiz gerekirse, bir viyadük çökmüştür, altında bir kamyon kalmıştır ve sürücüsü ölmüştür. Metin, olayı ayrıntılarıyla aktardıktan sonra şöyle diyecektir: Köşede gazete bayii olan 42 yaşındaki Bay Rossi'yi dinledik. *Ne denir ki, alın yazısı işte,* dedi, *o zavallı adam için çok üzgünüm ama kader kaderdir.* Bundan hemen sonra yakındaki şantiyede çalışmakta olan 34 yaşındaki Bay Bianchi'ye söz verilir ve o da şöyle der: *Suç kesinlikle belediyenin, bu viyadükün sorunlu olduğu uzun süredir biliniyordu.* Sizce okur kendini kiminle özdeşleştirecektir? Birine ya da bir şeye öfkelenen, sorumluluğa işaret edenle değil mi? Açıkça anlaşıldı mı? Sonuç, neyi nasıl tırnak içine alacağınıza bağlıdır. Birkaç alıştırma yapalım. Sizinle başlayalım Costanza. Fontana Alanı'nda bomba patladı."

Costanza biraz düşündükten sonra şöyle dedi: "Bomba patladığında bankada bulunma olasılığı bulunan Bay Rossi, (belediye çalışanı, 41 yaşında) bize şöyle dedi: *Az uzaktaydım ve patlamayı duydum. Korkunçtu. Bunun altında ortalığın karışıklığından yararlanmak isteyenler olabilir ama kim olduğunu asla öğrenemeyeceğiz.* Bay Bianchi (50 yaşında, berber) de patlama sırasında o civardaydı ve kulakları sağır edici ve dehşet verici olayı şöyle yorumladı: *Hiç kuşku yok, anarşi kokan tipik bir suikast."*

"Mükemmel. Bayan Fresia, Napolyon'un ölüm haberini aktarıyoruz."

"Yaşı ve mesleği şu olan Bay Blanche bize artık bitkin düşmüş, aile sahibi zavallı bir adamı o adaya hapsetmenin belki de adaletsizce olduğunu söylüyor. Bay Manzoni ise, daha doğrusu Mansoni, şöyle söylüyor: *Manzanares'ten Reno'ya dünyayı değiştirmiş bir adam aramızdan ayrıldı, o büyük bir insandı."*

"Manzanares iyi göndermeydi" diye gülümsemişti Simei. "Görüşleri fazla göze sokmadan aktarmanın başka yöntem-

leri de var. Gazetede neyin yer alacağını belirlemek için, öteki gazetelerin ifadesiyle, ajandayı tespit etmek gerekir. Haber denen şeyden bu dünyada çok fazla var ama neden Bergamo'da bir kaza olduğunu söylerken, Messina'da bir başkasının olduğunu görmezden geliyoruz? Gazeteyi yapan haber değil, haberi yapan gazetedir. Dört farklı haberi bir araya getirmeyi bilmek demek, okura beşinci bir haber önermek anlamına gelir. İşte burada evvelki güne ait bir gazetenin aynı sayfası: Milano, yeni doğurduğu çocuğunu tuvalete attı; Pescara, Davide'nin ölümüyle kardeşinin bir ilgisi yok; Amalfi, anoreksik kızını emanet ettiği psikolog kadını sahtekârlıkla suçluyor; Buscate, on beş yaşındayken sekiz yaşında bir oğlanı öldüren çocuk on dört yıl sonra ıslahevinden çıkıyor. İşte bu dört haber aynı sayfada yer alıyor ve sayfanın başlığı şu: 'Toplum, Çocuklar, Şiddet'. Reşit olmamış çocukların gösterdiği şiddet olayları işleniyor elbette ama hepsi farklı olgular. Bir tek vakada (çocuk cinayeti) ebeveynin çocuğuna uyguladığı şiddet ele alınıyor; psikolog kadının vakasında söz konusu olanın reşit olup olmadığını bilmiyoruz, çünkü zavallı anoreksik kızın yaşı belirtilmemiş; Pescara'lı çocuk hikâyesi şiddet olup olmadığından hiç söz etmiyor, belki de öteki çocuk kazaen ölmüştür ve nihayet Buscate vakasını iyi okuduğumuzda cinayeti işleyenin şimdi otuz yaşında olduğunu ve asıl haberin on dört yıl öncesine dayandığını anlıyoruz. Bu sayfasıyla gazete bize ne demek istiyordu? Belki özel bir niyeti yoktu, tembel bir gazetecinin eline bu dört ajans haberi geçti ve o da daha fazla etki yapacağını düşünerek bir arada yayımlamayı uygun buldu. Ama genellikle gazete bize –ne bileyim– bir düşünce, bir alarm, bir uyarı iletir... Şimdi siz okuyucuyu düşünün: tek tek ele aldığında bu haberlerin hiçbirini umursamayacaktır, ama haberlerin dördü bir araya geldiğinde onu o sayfada kalmaya mecbur edecektir. Anladınız mı? Gazetelerin hep Calabria'lı işçi iş arkadaşına saldırdı yazdığını ama

Cuneo'lu işçi iş arkadaşına saldırdı yazmadığını söylemek bilgiçlik taslamak olabilir ama öyledir, tamam, burada ırkçılık yaptı denebilir ama bir de şöyle düşünün: Cuneo'lu işçi şöyle böyle, Mestre'li emekli karısını öldürdü, Bologna'lı gazete bayii cinayet işledi, Cenovalı duvarcı ustası boş çek verdi yazıyor olabilir ama bu şahısların nerede doğdukları okuru ne ilgilendirir? Eğer Calabria'lı işçiden, Matera'lı emekliden, Foggia'lı gazete bayiinden ve Palermolu duvarcı ustasından söz ediyorsak o zaman güneyin suç oranıyla ilgili kuşkular belirir ve işte bu haber sayılır. Biz Catania'da değil Milano'da çıkan bir gazeteyiz ve Milanolu okurun duyarlılığını göz önünde bulundurmalıyız. Unutmayın, 'haber yapmak' güzel bir deyiştir, haberi biz yapıyoruz ve bunu satır arasında belirtmeyi bilmemiz gerekir. Bay Colonna, boş saatlerinizde yazı işleri çalışanlarımızla bir araya gelin, ajans haberlerinin üzerinden geçin ve tematik sayfalar oluşturun, var olmadığı ya da görülemediği yerdeki haberin doğmasını sağlayın, bunun üzerine çalışın, haydi, göreyim sizi."

Ele alınan bir başka konu da yalanlamaydı. Henüz okuru olmayan bir gazeteydik ve bu nedenle hangi haberi verirsek verelim yalanlayacak, tekzip edecek kimse çıkmayacaktı. Ama bir gazete yalanlamalarla nasıl yüzleştiğiyle de ölçülür; hele de ellerini çürük olana uzatmaktan çekinmeyen bir gazeteyse bu. Gerçek yalanlamaların geleceği zaman için deneme yapmanın yanı sıra bizim yalanlamalarımızı izleyen okur mektupları uydurmanın da zamanıydı. Müşteriye nasıl bir hamurdan yoğrulduğumuzu göstermeliydik.

"Dün Bay Colonna ile bu konuyu görüştüm. Bay Colonna, siz tekzip tekniği üzerine güzel bir ders yapmak ister misiniz?"

"Pekâlâ" demiştim, "bir okul örneği yapalım, bu sadece kurmaca değil aynı zamanda abartılı da olsun. Birkaç yıl önce *Espresso*'da çıkan tekzip parodisi bu. Gazete sözde Preci-

so Smentuccia adında birinden şöyle bir mektup almıştı, size okuyorum."

Sayın yönetici, gazetenizin bir önceki sayısında Aleteo Verità imzasıyla yayımlanan "O ben değildim" başlıklı yazıya istinaden, izninizle müteakip bilgileri aktarmak istiyorum. Benim Jül Sezar'ın cinayetine tanıklık etmiş olduğum doğru değildir. Ekteki nüfus belgesinden de görülebileceği üzere ben 15 Mart 1944 tarihinde Molfetta'da, her zaman üzücü bulmuş olduğum bu meşum olaydan yüzyıllar sonra doğdum. Kendisine 15 Mart '44'ün her yıldönümünde dostlarımla bir kutlama yaptığımı söylediğimde Bay Verità olayı yanlış algılamış olmalı.

Aynı şekilde doğru olmayan bir bilgi de benim Brütüs adındaki şahsa "Filippi'de görüşürüz" demiş olmamdır. Bay Brütüs ile kesinlikle hiçbir bağlantım olmadığı gibi düne kadar kendisinin adını bile duymamıştım. Telefondaki kısa görüşmemizde Bay Verità'ya kısa süre içinde Trafik Dairesi Danışmanı Filippi'ye baş vuracağımı söylemiştim ama bu cümle otomobil dolaşımı ile ilgili bir görüşme dahilinde geçmişti. Bu bağlamda, Jül Sezar'a ihanet eden o deliyi ortadan kaldırmak için cinayet planlamakta olduğum kesinlikle doğru değildir; ben Trafik Dairesi Danışmanı'yla "Jül Sezar Alanı'ndaki otomobil dolaşımını iptal etmesi" konusunda görüşüyorum. Teşekkürlerimi ve saygılarımı sunuyorum.

Preciso Smentuccia.

"Küçük düşmeden böyle kesin bir yalanlamaya nasıl tepki verilir? İşte güzel bir yanıt."

Bay Smentuccia'nın yalan söylemediğini görüyorum, çünkü Jül Sezar '44 yılının 15 Mart günü öldürülmüştür. Gene görüyorum ki Bay Smentuccia 15 Mart 1944 gününün her yıldönümünü arkadaşlarıyla kutlar. İşte haberimde vurgulamak iste-

diğim bu ilginç alışkanlıktı. Bay Smentuccia bu tarihi gösterişli bir şekilde kutlamak için kişisel bir gerekçeye sahip olabilir ama bu rastlantının oldukça ilginç olduğunu da kabul edecektir. Uzun ve ayrıntılı telefon görüşmemizde bana özellikle şu cümleyi sarf ettiğini de anımsayacaktır: "Ben daima Sezar'ın hakkını Sezar'a vermekten yana olmuşumdur"; Bay Smentuccia'ya çok yakın bir kaynak –bundan kuşku duymam için hiçbir neden yoktur– beni Sezar'ın yirmi üç bıçak darbesi aldığı konusunda temin etmiştir.

Bay Smentuccia'nın mektubunda bize söylemekten kaçındığı, o bıçak darbelerinin kime ait olduğudur. Filippi konusundaki üzücü tashih ise Bay Smentuccia'nın ağzından çıktığında not defterime yazmış olduğum ve şimdi kuşku gölgesi taşımayan netliğiyle karşımda duran cümlesidir: "Filippi'yle görüşürüz" değil, "Filippi'de görüşürüz."

Jül Sezar hakkındaki tehdit kokan ifadesi konusunda da emin olduğumu belirtmeliyim. Şu anda gözümün önünde duran not defterimdeki kayıtlarda şöyle yazıyor: "Ben, ...mekteyim... cina... Jül Sezar... alan." İnsan basının ağzını tıkamak veya ağır sorumluluk almaktan kaçınıyorsa bunu aynalara tırmanarak veya kelimelerle oynayarak yapmamalıdır.

"Altında Aleteo Verità imzası var. O halde, bu tekzibin tekzibinde etkili olan nedir? Birincisi, gazete yazdıklarını Bay Smentuccia'ya yakın bir kaynaktan almıştır. Bu her zaman işe yarayan yönteme göre kaynağın kim olduğu söylenmez ve gazetenin gizli kaynaklara sahip olduğu sezdirilir ve bu kişilerin Smentuccia'dan daha güvenilir olduklarının sanılması sağlanır. Sonra gazetecinin not defterine başvurulur. Bu not defterini kimse göremeyecektir ama konuşma sırasında not almış olması düşüncesi gazetede güven uyandırır, hele ki bunların arasında belgeler varsa. Tek başına bir anlamı olmayan ama Smentuccia üzerine gölge düşüren iftiralar sü-

rüp gidiyor. Ben şimdi yalanlamaların bu tip olmaları gerektiğini söylemiyorum, burada işin parodisini yapıyoruz ama gene de tekzibin tekzibi için üç temel kuralı aklınıza kaydedin: bir araya getirilen söylentiler, not defterine alınmış notlar ve yalanlama yapanın güvenilirliği üzerine çeşitli kuşkular. Anlaşıldı mı?"

"Mükemmel" demişti herkes bir ağızdan. Ve ertesi gün herkes tek tek daha inanılır tekzipler ve daha az tuhaf ama gene de etkili yalanlamanın yalanlaması haberleri getirmişti. Altı öğrencim de derslerini anlamışlardı.

Maia Fresia şöyle bir öneride bulunmuştu: *"Tekzibi dikkate alalım ama bu aktardığımız haberi savcılık karar dosyasından aldığımızın altını çizelim ki daha güvenilir bir hal alsın.* Okur, Smentuccia'nın sonradan soruşturmadan aklandığını bilmiyor. Bu kararın gizli kalması gerektiğini bilmediği gibi nasıl ele geçirildiğinden ve ne kadar özgün olduğundan da habersiz. Ben ödevimi hazırladım Bay Simei, ama, mazur görürseniz, bu bana kalleşlik gibi görünüyor."

"Tatlım," diye yanıtladı onu Simei, "gazetenin kaynakları kontrol etmediğini kabul etmek daha büyük kalleşlik olur. Birilerinin denetleyebileceği verileri ifşa etmektense olumsuz imalarla yetinmek yeğdir. İma ettiğinde kesin bir şey söylemezsin ve sadece yalanlama yapanın üzerine bir kuşku gölgesi düşürürsün. Örneğin: *açıklığa kavuşturulmuş olmasını memnuniyetle kayda geçiriyoruz ama bize göre Bay Smentuccia* (daima Bay kullanın, sayın, doktor gibi ifadelere yer vermeyin, çünkü Bay ülkemizde en ağır hakarettir), *bize göre Bay Smentuccia pek çok farklı gazeteye onlarca yalanlama göndermiştir. Bu gerçekten tam zamanlı ve takıntılı bir etkinlik halini almıştır.* İşte bu noktada Smentuccia bir tekzip daha gönderirse, onu yayımlamamaya ve Bay Smentuccia'nın hep aynı şeyleri yinelediği yorumuyla aktarmaya yetkiliyiz. Böyle olunca, okur onun paranoyak olduğuna ikna olur. İma-

nın avantajını burada görüyorsunuz: Smentuccia'nın başka gazetelere de yazdığını söyleyerek, sadece yalanlanamayacak bir gerçeği dile getirmiş oluyoruz. En etkili ima ise bizatihi değeri olmayan olayları aktarınaktır, bunlar da doğru oldukları için yalanlanamazlar."

Bu öğütleri birer hazine olarak kabul ederek –Simei'nin ifadesiyle– bir *brainstorming* yapmaya koyulduk. Palatino o güne dek bulmaca dergilerinde çalıştığını anımsayarak gazetemizin, televizyon programları, hava durumu ve burçların yanı sıra yarım sayfa bilmece-bulmacaya da yer ayırmasını istemişti.

Simei onun sözünü yarıda kesmişti: "Burçlar ya, iyi ki aklımıza getirdin, okurlarımızın ilk arayacakları şeyler onlar olacaktır! Hatta Bayan Fresia, işte sizin ilk ödeviniz, burç yorumları yayımlayan gazete ve dergileri şöyle bir okuyun ve bazı ana konuları belirleyin. Sadece iyimser yorumlara odaklanın, çünkü insanlar gelecek ay kanserden öleceklerini duymak istemezler. Ve herkese uyacak öngörülerde bulunun, yani altmış yaşındaki bir kadın okurun hayatının aşkıyla karşılaşma umudu olmayabilir ama kehanete göre ne bileyim Oğlakların pek yakında onları çok mutlu edecek bir olay yaşayacakları herkese uyar, ergen de kendine göre yorumlar, ihtiyar da, ve hatta muhasebeci de bunu maaş artışı olarak görüp sevinir. Şimdi bulmaca ve eğlencelik oyunlara gelelim sevgili Palatino. Ne düşünüyordunuz siz? Çapraz bulmaca mı?"

"Çapraz bulmaca" demişti Palatino, "ama ne yazık ki 'Marsala'ya gemiyle çıkış yapan kimdi' gibi sorular sormamız gerekecek," ve yanıtın Garibaldi olduğunu umacağız diye kıkırdadı Simei. "Oysa yabancı çapraz bulmacaların her biri başlı başına bir oyundur. Bir keresinde bir Fransız gazetesinde *bitkilerin dostu* diye sorınuştu ve yanıt *şifacı* idi, çünkü şifacılar ağırlıklı olarak şifalı bitkilerden yararlanırlar."

"Bunlar bize göre işler değil" demişti Simei, "bizim okur ne bitkiden anlar ne de şifacının hangi bitkilerden yararlandığından. Garibaldi, Havva'nın kocası, dananın annesi, işte böyle soruları bilir sadece."

Bu noktada sanki bir yaramazlık peşindeymiş gibi görünen o çocuksu yüzüyle sözü Maia almıştı ve yüzü güzel bir gülümsemeyle aydınlanmıştı. Bulmacaların gerekli olduğunu ama okurun yanıtlarının doğruluğunu ölçmek için bir sonraki sayıyı beklemek zorunda olduğunu söylemişti; oysa önceki sayılarda yarışma açılmış gibi okurların en komik yanıtlarının yayımlanabileceğini eklemişti. Örneğin, demişti, yeterince aptal bir soruya ne tür aptal yanıtlar gelebileceğini sergileriz.

"Bir keresinde üniversitede çılgınca sorular ve yanıtlar tahmin ederek çok eğlenmiştik. Söz gelişi: Muz neden ağaçta yetişir? Çünkü yerde yetişseydi timsahlar onları hemen yerdi. Kayak neden karda kayar? Çünkü havyarın üzerinde kaysa kış sporları çok pahalı olurdu."

Palatino heyecanlanmıştı: "Sezar can vermeden önce nasıl oldu da *Tu quoque Brute* dedi? Çünkü ona bıçağı saplayan Afrikalı Scipio değildi. Neden soldan sağa doğru yazarız? Öyle olmasaydı satır bir noktayla başlardı. Paralel barlar neden hiç birbirine değmezler? Çünkü karşılaşsalardı, üzerinde jimnastik yapanlar bacaklarını kırarlardı."

Ötekiler de heyecanlanmışken söze Braggadocio girdi: "Neden parmaklarımız on tanedir? Çünkü altı tane olsaydı Musa sadece Altı Emir verebilirdi ve o zaman da hırsızlık yapmak günah sayılmazdı. Neden Tanrı mükemmeliyetçidir? Çünkü mükemmel peşinde koşmasaydı, kuzenim Gustavo olurdu."

Ben de katılmıştım oyuna: "Viski neden İskoçya'da icat edilmiştir? Çünkü Japonya'da icat edilseydi adı sake olurdu ve sodayla içilemezdi. Deniz neden bu kadar engindir? Çünkü çok fazla balık vardır ve onları Gran San Bernardo'ya

koymak mantıksız olurdu. Tavuk neden yüz elli öter? Çünkü otuz üç ötseydi Masonların Büyük Üstadı olurdu."

"Durun, durun" demişti Palatino, "neden bardakların üstü açıktır, altı kapalıdır? Çünkü tersi olsaydı, barlar batardı. Anne neden hep annedir? Çünkü babalar da anne olsaydı jinekologlar ne yapacaklarını bilemezlerdi. Neden tırnaklar uzar da dişler uzamaz? Çünkü o zaman nevrotikler dişlerini yerdi. Neden popo altta, baş üsttedir? Çünkü tersi olsaydı banyo ve tuvalet tasarlamak çok zor olurdu. Bacaklar neden içe bükülür de dışa bükülmez? Çünkü uçakların zorunlu inişinde bu çok tehlikeli bir hal alırdı. Kristof Kolomb neden batıya yelken açtı? Çünkü doğuya gitseydi Frosinone'yi keşfederdi. Parmaklarda neden tırnaklar vardır? Çünkü gözbebekleri olsaydı, onlara göz denirdi."

Yarış durdurulamaz hal almıştı ve Fresia yeniden söze girmişti. "Neden aspirin hapları iguanalardan farklıdır? Çünkü tam tersi olsaydı hayal edin neler olurdu! Neden köpek efendisinin mezarı üstünde ölür? Çünkü orada yanaşıp çiş yapacağı ağaç yoktur ve üç gün sonra idrar kesesi patlar. Neden dik açı doksan derecedir? Kendi söz hakkı olmamıştır, başkaları öyle olmasına karar vermiştir."

Arada bir gülümsemesini tutamasa da "Yeter" demişti sonunda Simei. "Bunlar gerçekten öğrenci işi şakalar. Bizim okurumuzun sürrealist sanatçıları, onların neler yaptıklarını, adlarının ne olduğunu bilen, kutu oyunları oynayan entelektüeller olmadığını unutuyorsunuz. Her söyleneni ciddiye alabilir ve bizim cins cins deliler olduğumuzu düşünebilir. Haydi beyler, eğlenceye daldık ama şimdi bunun sırası değil. Ciddi önerilerde bulunmaya başlayalım."

İşte böylece Neden ile başlayan sorular köşesi iptal edildi. Edilmese gerçekten eğlenceli olabilirdi. Ama bu oyun Maia Fresia'ya daha dikkatli bakmama yol açtı. Eğer bu kadar komik bir kızsa, şirin de olabilirdi. Ve kendince öyleydi de.

Neden kendince? Nasıl bir kendince olduğunu henüz çözememiştim ama merak etmiştim.

Fresia kendini aşağılanmış hissetmiş ve bu nedenle daha ciddi bir öneride bulunmaya gayret etmişti: "Edebiyatımızın en ciddi ödülü olan Strega Ödülleri'nin ilk aşaması yaklaşıyor. Kitaplardan konuşmayacak mıyız?"

"Siz gençler kültür düşkünü oluyorsunuz, neyse ki üniversiteden mezun olmamışsınız, öyle olsa bana elli sayfalık edebi eleştiri yazmayı önerirdiniz."

"Üniversiteyi bitirmedim ama okurum."

"Kültürle fazla ilgilenemeyeceğiz, bizim okurumuz kitap okumaz, en çok *Spor Gazetesi*'ne göz atar. Ama sana katılıyorum, gazetede bir sayfayı –kültüre diyemeyeceğim de– kültür ve gösteri dünyasına ayırmalıyız. Öne çıkan kültürel olaylar söyleşi formatında verilecektir. Yazarla röportaj yapmak huzurlu bir sonuç yaratır, çünkü o zaman kimse onun kitabı hakkında kötü şeyler söyleyemez ve okurumuz kıskançça saçmalamalara, iğnelemelere maruz kalmaz. Ayrıca sorulacak sorular çok önemlidir, kitaptan fazla söz etmemek gerekir, önemli olan yazarı –belki– tikleriyle, zaaflarıyla tanıtmaktır. Bayan Fresia, siz muhabbetli arkadaşlıklar yaratarak güzel bir deneyim yaşamışsınız. Bugün yazın yarışında olan yazarların biriyle –elbette hayali– bir röportaj yaptığınızı düşünün; eğer kitabın konusu aşk ise yazarın ağzından onun ilk aşkına ilişkin bir bilgi ya da güncel sevgilisiyle ilgili bir dedikodu kopartmaya çalışın. O lanet olası kitabı insani bir şekle sokun, ev kadını bile okuduğunu anlasın ve sonradan okuyamazsa bile pişmanlık duymasın – zaten gazetelerin tanıttığı kitapları kim okuyor ki, genellikle tanıtımına bile göz atılmaz, eğer kitabı yazar okuduysa ne mutlu ve zaten bazı kitaplara bakınca okunmasalar daha iyi olur deriz."

Yüzü bembeyaz olan Maia Fresia "Ah Tanrım" demişti "bu

muhabbetli ilişkilerin laneti peşimi hiç bırakmayacak..."

"Sizi buraya ekonomi ya da uluslararası politika yazıları yazmanız için çağırdığımı düşünmüyorsunuz herhalde?"

"Tahmin ediyordum. Ama yanılmış olduğumu umut ediyordum."

"Haydi, keyfinizi kaçırmayın, bir şeyler yazmayı deneyin, hepimiz size derinden güveniyoruz."

VI

15 Nisan Çarşamba

Cambria'nın şöyle dediğini anımsıyorum: "Radyoda, bazı araştırmalara göre atmosferdeki kirlenmenin genç kuşakların penis boyunu etkilediğini işittim; bence sorun sadece oğulları değil, oğullarının pipisinin boyuyla övünen babaları da ilgilendiriyor. Ben oğlumun doğduğu günü, onu bana hastanenin yeni doğanlar bölümünde göstermelerini anımsıyorum, gidip bütün meslektaşlarıma bizim oğlanın takım taklavatının büyüklüğünü anlatmıştım."

"Bütün yeni doğan bebelerin testisleri büyük olur" dedi Simei, "ve bütün babalar böyle söyler. Ayrıca çok iyi bilirsiniz ki bazı hastanelerde bebeklerin kartlarını karıştırırlar ve o nedenle hanımınızı rencide etmeden, o bebeğin belki de sizinki olmadığını söyleyeceğim."

Cambria, "Ama haber babaları yakından ilgilendiriyor, çünkü yetişkinlerin üreme organlarının sağlığına da çok zararlı etkileri olabilir" diye itiraz etmişti. "Dünyayı kirlettiğimizde sadece balinalar değil, kuşlar da (teknik terimi bağışlayın) zarar görüyor düşüncesi yayıldığında ekolojik dönüşümlerin hızlanışına tanıklık edeceğimizi sanıyorum."

"İlginç," yorumunda bulundu Simei, "ama Commendatore ya da yakınlarının atmosferdeki kirlenmenin azalmasıyla ilgili olduğunu kim söylüyor ki?"

"Ama bu ciddi bir alarm sayılır, hem de nasıl!" demişti Cambria.

Simei tepki göstererek "Olabilir ama bizler velveleci değiliz" demişti. "Bunun adı terörizm olurdu. Gaz borularını, petrolü, metalürji sanayiimizi tartışmaya açmamızı mı istiyorsun? Biz Yeşiller'in gazetesi değiliz ki. Okurlarımıza tehlike çanları çalmayacağız, onları rahatlatacağız." Sonra birkaç saniye düşünmüş ve şunu eklemişti: "Penise zararı dokunan şeyler Commendatore'nin alarm havasına sokmak isteyeceği bazı ilaç firmalarınca üretilmediği sürece sorun olmaz. Ama bunlar tek tek ele alınması gereken vakalar. Siz gene de düşüncelerinizi ortaya koyun, ben onu geliştirmek zorunda mıyız, değil miyiz söylerim size."

Lucidi ertesi gün yazı işleri odasına girdiğinde elinde yazıp bitirmiş olduğu bir haber metni vardı. Olay şuydu. Bir tanıdığı, Ordre Souverain Militarie de Saint-Jean de Jérusalem – Chevaliers de Malte – Prieuré Oecuménique de la Sainte-Trinité-de-Villedieu – Quartier Général de la Vallette – Prieuré de Québec antetli kâğıda yazılmış bir mektup almıştı. Mektupta ona önden yapacağı yüklü ödeme karşılığında çerçeve içinde diploma, madalya, nişan gibi ıvır zıvırı ile birlikte Malta Şövalyesi olma teklifi getirilmişti. Bunun üzerine Lucidi şövalye olayını araştırmaya karar vermiş ve olağanüstü keşiflerde bulunmuştu.

"Dinleyin beni, nasıl elde ettiğimi sormayın ama bir yerlerde jandarmanın bir raporu var ve orada bazı Sözde-Malta Şövalyeleri ihbarı yapılıyor. Özgün olan ve merkezi Roma'da bulunan Kudüs, Rodos ve Maltalı St. Jean Egemen Askeri Misafirperver Tarikatı ile karıştırılmaması gereken on altı tarikat daha var. Pek küçük farklarla hemen hepsi aynı ismi taşıyor, hepsinin ayırt edici özellikleri var. 1908 yılında bazı Ruslar, Amerika Birleşik Devletleri'nde bir tarikat kurdular ve bu sonraki yıllarda, Perpigıano Dükü, Aragona Kraliyet Sarayı Hükümdarı, Aragon ve Balear tahtları vârisi, Balear Kraliyet

Tacı ve Collare di Sant'Agata Paternò tarikatları Büyük Üstadı Hanedan Prensi Roberto Paternò Ayerbe Aragona tarafından yönetildi. 1934 yılında bu soydan kopan bir Danimarkalı bir başka tarikat kurdu ve bunun şansölyeliğini Yunanistan ve Danimarka Prensi Peter'e verdi. Altmışlı yıllarda Rus soydan bir kopma oldu ve Paul de Granier de Cassagnac, Fransa'da bir tarikat kurup hami olarak eski Yugoslavya Kralı II. Petar'ı seçti. 1965 yılında Yugoslavya eski kralı II. Petar, Cassagnac ile kavga etti ve New York'ta başka bir tarikat kurdu ve Yunanistan ve Danimarka Prensi Peter başkan oldu. 1966 yılında bu tarikatın şansölyesi olarak Robert Bassaraba von Srancovan Khimchiacvili atandıysa da bu kişi sonradan ihraç edildi ve o da Ekümenik Malta Şövalyeleri Tarikatı'nı kurdu; daha sonra başına Kraliyet ve İmparatorluk Hamisi III. Enrico Costantino di Vigo Lascaris Aleramico Paleologo del Monferrato geçti. Bu şahıs kendini Tesalya Prensi ve Bizans tahtının vârisi ilan ettikten sonra bir başka Malta tarikatı daha kurdu. Sonra karşıma çıkan tarikat, Bizans hamiliğindeki Cassagnac'lardan ayrılan Romanya Prensi Karol tarafından kurulmuştu; Cassagnac Tarikatı'nın Büyük Önderi Tonna-Barthet'tir; –daha önce II. Petar'ın kurmuş olduğu tarikatın büyük üstatlığını da üstlenmiş olan– Yugoslavya Prensi Andrea ise Rusya Rahipliğinin Büyük Üstadı oldu (ve bu kişi daha sonra Malta ve Avrupa Büyük Kraliyet Başrahibi olacaktır). Ayrıca yetmişli yıllarda Choibert Baronu ve Bialystok Ortodoks Metropolitliği Başpiskoposu, Doğu ve Batı diasporası Patriği, Danzig Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı ve Belarus Demokratik Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı, Tataristan ve Moğolistan Büyük Hanı Vittorio Busa ya da öteki adıyla II. Viktor Timur tarafından kurulmuş bir tarikat daha vardır. Bunun dışında 1971 yılında Kral Robertò Paterno Hazretleri ve Alaro Baron Markisi bir araya gelip Uluslararası Büyük Rahipliği kurmuşlardır; 1982 yılında aynı aileden bir

başka Paternò yani, Doğu Roma İmparatorluk tahtı vârisi, Bizans Ortodoks Apostolik Katolik Kilisesi yasal vârisi, Monteaperto Kontu, Polonya tahtının saray kontu kutsanmış Kostantinopolisli Leopardi Tomassini Paternò Büyük Rahip olmuştur. 1971 yılında ise Malta'da Kudüs Tapınak Şövalyeleri adıyla tanıdığımız Ordre Souverain Militaire de Saint-Jean de Jérusalem kuruldu; Bassaraba içindeki bir hizipten doğmuştu ve yüksek hamiliğini La Chastre Dükü, Deols Markisi ve Hükümdar Prensi Alessandro Licastro Grimaldi Lascaris Comneno Ventimiglia üstlenmişti; şu anda Büyük Üstat Carlo Stivala di Flavigny'dir ki bu kişi Licastro'nun ölümünde, Licastro'nun unvanlarının yanı sıra Belçika Katolik Ortodoks Kilisesi Patriği Başpiskopos Hazretlerinin, Kudüs Tapınağı Yüce Askeri Tarikatı Büyük Üstadının ve Memphis ve Misraim ortak, ilk ve kadim doğu riti evrensel masonik tarikatı başrahibinin unvanlarını da üstlenmiş olan Pierre Pasleau'yu da ortak etmiştir. Ah, unutuyordum, *à la page* davranmam gerekirse her isteyen, Mecdelli Meryem ile evlenerek Merovenj hanedanını kuran İsa Peygamber'in soyundan biri olarak Sion Tarikatı'na da katılabilir."

Hoşnut bir edayla not almakta olan Simei, "Sadece bu şahsiyetlerin adları bile haber niteliği taşıyabilir" demişti. "Düşünsenize beyler, Paul de Granier, Cassagnac, Licastro (neydi?) Grimaldi Lascaris Comneno Ventimiglia, Carlo Stivala di Flavigny..."

"... Robert Bassaraba von Brancovan Khimchiacvili" diye anımsatmıştı Lucidi muzaffer havasıyla.

Ben araya girerek "Sanırım" demiştim, "okurlarımızın pek çoğu benzeri öneriler almışlardır ve biz onları bu spekülasyonlardan korumaya yardımcı olacağız."

Simei bir an tereddüt etmiş ve konu üzerinde düşünmek istediğini söylemişti. Ertesi gün konuyu araştırmış olduğu belli olarak bizlere gazetemizin sahibinin Commendatore sı-

fatıyla çağrıldığını, çünkü kendisinin Santa Maria in Betlemme örgütünün nişanına sahip olduğunu bildirmişti. "Santa Maria in Betlemme'nin bir başka düzmece örgüt olduğunu şimdi biliyoruz. Özgün tarikatın adı Santa Maria in Gerusalemme ya da Vatikan tarafından tanınmış olan adıyla Ordo fratrum domus hospitalis Sanctae Mariae Teutonicorum in Jerusalem. Elbette Vatikan'da yaşanan onca karmaşadan sonra ben artık buna bile güvenemem ama kesin olan bir şey varsa Santa Maria in Betlemme nişanı taşıyan Commendatore, Bengodi belediye başkanı gibi bir şey sayılır. Şimdi siz bizim kurucumuz olan Commendatore'nin liyakatini gölgeleyecek hatta onu gülünç düşürecek bir yayın yapabileceğimizi mi düşünüyorsunuz? Bırakalım herkes kendi yanılsaması içinde yaşasın. Üzgünüm Lucidi ama sizin güzel haberiniz çöp kutusunu boylamak zorunda."

Aptal sorular sormakta üstüne olmayan Cambria bu kez de "Yani siz yapacağımız her haberin Commendatore'nin hoşuna gidip gitmeyeceğini araştırmamız gerekeceğini mi söylüyorsunuz?" demişti.

"Elbette" dedi Simei, "Bizim referans noktamız o olacak."

İşte bu noktada Maia cesaretini toplamış ve mümkün olabilecek başka bir araştırma konusu açmıştı. Olay şuydu. Giderek turistikleşen Porta Ticinese semtinde adı Paglia e Fieno olan bir pizzacı vardı. Kanallara yakın oturan Maia yıllardan beri önünden geçiyordu. Geniş pencerelerden görülebildiği üzere yüz kişilik bu pek geniş lokanta hemen her zaman hüzünlü bir boşluk içindeymiş, arada sırada dışarıdaki masalarda bir iki turist kahve içiyormuş. Burası terk edilmiş bir mekân da değilmiş ve sadece bir kere meraktan oraya giden Maia sadece yirmi masa ötesinde oturan tek bir aile görmüş. Paglia e Fieno diye bilinen iki renkli makarna ve lezzetli bir elmalı turta yemiş, çeyrek litre şarap içmiş; bunun karşılığında gayet mantıklı bir hesap ödemiş ve garsonlar da son derece kibarmışlar.

Böylesine geniş bir mekânı, personeli, mutfağıyla vb. işler halde tutan kişi yıllardan beri müşteri gelmemesine karşın lokantayı kapatmıyormuş. Paglia e Fieno on yıldan beri, neredeyse üç bin altı yüz elli gündür kapısını açık tutuyormuş.

Costanza "Bunun altında bir gizem olmalı" dedi.

Maia tepki göstererek "Pek öyle sayılmaz" dedi. "Gayet belirgin bir açıklaması var: burası Mafya ya da Camorra'ya ait olabilir veya kara para ile satın alınmıştır ve gün ışığında güzel bir yatırım gibi görünebilir. Mekâna yatırım yaparak kara parayı aklamış olabilirdi, neden açık tutmakta direniyor da diyebilirsiniz. Evet, lokanta işler durumda. Neden dersiniz?"

Cambria her zaman olduğu üzere "Neden?" diye sormuştu. Yanıt Maia'nın işlek bir zekâsı olduğunu gösteriyordu: "Ortam, düzenli bir şekilde akan kirli parayı günbegün aklamaya yarıyor. Sen akşamdan akşama düşen bir iki müşteriye hizmet veriyorsun ama her akşam sanki yüz müşterin gelmiş gibi bir yığın fiş kesiyorsun. Geliri beyan ediyor, bankaya yatırıyorsun – kimse kredi kartıyla ödeme yapmamış olduğu için, göze batmamak adına yirmi farklı bankada hesap açıyorsun. Artık yasallaşmış olan bu sermaye ile işletme ve bazı gider masraflarını (sahte fatura temin etmek zor değildir) ve ödemen gereken vergileri cömertçe ödüyorsun. Kirli parayı dönüştürmek için yüzde ellisini yitirmeyi göze alman gerektiğini herkes bilir. Bu sistemle çok daha azını yitirirsin."

Palatino ise "Peki nasıl kanıtlanıyor bütün bunlar?" diye sormuştu.

Maia'nın yanıtı "Çok basit" olmuştu, "akşam iki vergi memuru, belki yeni evli numarası yapan genç bir kadın ve erkek memur oraya yemeğe gidiyorlar, yemeklerini yiyorlar, çevrelerine bakınıyorlar ve söz gelişi sadece iki müşteri daha olduğunu görüyorlar. Ertesi gün maliye oraya memur yolluyor ve yüz fiş kesildiğini görüyor; işte o zaman lokal sahipleri ne yanıt veriyor merak ediyorum."

Ben de araya girerek "O kadar basit değil" demiştim. "İki genç maliyeci oraya diyelim ki saat sekizde gidiyorlar ama ne kadar yer ve otururlarsa otursunlar saat dokuzda çıkmaları gerekir, yoksa kuşku uyandırırlar. Sonraki yüz müşterinin saat dokuzdan gece yarısına kadar gelmediğini kim kanıtlayacak? O zaman bütün akşamı kontrol edebilmek için üç dört çift göndermen gerekir. Ertesi sabah kontrol yapılırsa, ne olur? Maliyeciler kazancı beyan etmeyen birini bulduklarında sevinçten havaya uçarlar ama fazlasıyla kazanç beyan edene ne yapabilirler? Onlar kasanın takıldığını, hiç durmadan fiş bastığını iddia ederler. O zaman ne yaparsın, ikinci bir denetime mi sokarsın? Onlar da aptal değildir, maliyecileri tanımışlardır ve onların geldikleri gece sahte fiş kesmezler. Ya da mali polis bir denetim ordusu kurup her akşam pizza yer ama sonunda ya kendi batar ya da başka işler beklediğinden usanır bu takipten."

Maia gücenik bir sesle "Mali polis düşünsün ne kurnazlık bulacağını, biz sadece onlara sorunu işaret etmekle yükümlüyüz" demişti.

Simei ona "Tatlım" demişti yumuşak bir ifadeyle, "bu araştırmayı yayımlarsak ne olacağını ben söyleyeyim sana. İlk önce bu sahtekârlığı şimdiye dek fark etmediğini yüzüne vurduğun mali polisi karşımıza alırız – üstelik bu insanlar intikam almayı iyi bilirler ve bu intikamı elbette bizden değil Commendatore'den alırlar. Öte yandan kendi ağzınızla söylediniz, türlü türlü mafya var ortalıkta; onların uslu uslu sonucu seyredeceklerini mi sanıyorsunuz? Oturup onların yazı işlerini bombalamalarını mı bekleyelim? Ve son olarak ne olur, biliyor musunuz? Okurlarımız polisiye romana konu olmuş mekânda ucuz yemek yemenin sevincini yaşarlar, Paglia e Fieno aptallarla dolup taşar ve bol bol para kazanır. Bu nedenle bu öneriyi de çöpe atalım. Siz güzel kafanızı bunlarla yormayın ve burçlara geri dönün."

VII

15 Nisan Çarşamba, akşam

Maia'yı öyle üzgün görünce çıkarken yanına gitmiştim. Farkına bile varmadan koluna girmiştim.

"Aldırma Maia. Gel haydi, seni evine bırakayım, yolda da bir şeyler içelim."

"Kanallarda oturuyorum ben, orası bar doludur, hem harika Bellini yapan bir yer biliyorum; bayılırım Bellini'ye. Teşekkür ederim."

Ripa Ticinese mahallesine girdiğimizde kanalları ilk kez gördüğümü fark ettim. Elbette onlardan söz edildiğini duymuştum ama tümünün yeraltında kalmış olduğunu zannediyordum, oysa şimdi âdeta Amsterdam'daydım. Maia bana gururlu bir edayla Milano'nun bir zamanlar gerçekten Amsterdam gibi olduğunu, kanal halkalarının şehir merkezine kadar uzandığını söyledi. O zamanlar güzel olmalıydı, demek ki Stendhal boşuna sevmemişti Milano'yu. Sonra hijyenik nedenlerle kanalların üzerini örtmüşlerdi ve suyu kirli de olsa sadece burada açık kanallar kalmıştı. Oysa eskiden kıyılarda çamaşırhaneler vardı. İç bölgelere gidildiğinde, ortak balkonları avluya bakan o eski usul evlerden de vardı.

Bu ortak iç balkonlu evler de benim için saf *flatus vocis* idi; ansiklopedi yazımında çalıştığım dönemde karşıma çıkan resimler sayesinde ve Bertolazzi'nin Piccolo Teatro'da sahnelenen *El Nost Milan* oyununun mizanseninden söz etmem gerektiğinde haberdar olmuştum onlardan. Ama o zaman bile

bu evlerin 19. yüzyılda kaldığını sanırdım.

Maia gülmeye başladı: "Milano hâlâ ortak balkonlu evlerle doludur ve onlarda artık yalnızca yoksullar oturmaz. Gelin göstereyim size." Beni iç içe geçmiş bir avluya soktu. "Buranın giriş katı olduğu gibi restore edildi, küçük antikacı dükkânları –aslında hava atmak ve fazla para almak için kendini öyle gösteren eskiciler– ve şöhret peşinde olan ressam atölyeleri açıldı. Bunların tümü turistlere yönelik işler. Ama yukarısı, şu üst iki kat, eskisi gibi duruyor."

Üst katların avluya bakan ortak balkonlarının ferforje korkuluklarını, bu balkona açılan kapılarını gördüm ve buraya çamaşır asan oluyor mu diye sordum.

Maia güldü: "Napoli mi burası? Neredeyse her tarafı onarıldı, bir zamanlar merdivenler de doğrudan balkonlardan iniyordu, evlere oradan giriliyordu, dipte bütün ailelerin ortak kullandığı tuvalet vardı ve bunlar alaturka tuvaletti, tabii duş ve banyo diye bir şey hiç yoktu. Şimdi her şey varlıklı insanlara göre düzenlendi, bazı dairelerde acayip pahalı jakuziler bile var. Bir tek benim oturduğum evde yok. Ben duvarlarından su sızan tek göz bir odada oturuyorum; neyse ki minik bir tuvaleti ve duşu var; ama mahalleye bayılıyorum. Elbette yakında bizim oraları da restore ederler ve kirayı ödeyemeyeceğim için çıkıp gitmek zorunda kalırım. Umarım *Yarın* gazetesi harekete geçer ve ben sabit bir maaşa bağlanırım. Bunca küçük düşürmeye onun için katlanıyorum işte."

"Aldırma Maia, başlangıç sürecinde neyi anlatıp neyi anlatamayacağımızı öğrenmeye çalışıyoruz. Öte yandan Simei'nin hem gazeteye hem yönetime karşı sorumlulukları var. Belki siz muhabbetli arkadaşlıklarla ilgilendiğiniz dönemde her haber daha uygun düşüyordu ama burası farklı; günlük bir gazete hazırlamaya çalışıyoruz."

"İşte bu nedenle o muhabbet çöplüğünden kurtulmayı umuyor, ciddi gazetecilik yapmak istiyordum. Ama belki de

ben eziğin biriyim. Hayatlarının sonuna kadar anne ve babama bakabilmek için üniversiteyi yarıda bıraktım, sonra da yeniden başlamak için çok geç olmuştu; şimdi sıçan deliği gibi bir evde oturuyorum, asla muhabir olup örneğin Körfez Savaşı'na gidemeyeceğim... Ne yapacağım? Burç yorumları yazacağım, saf insanları kandıracağım. Sizce bu başarısızlık sayılmaz mı?"

"Daha yeni başladık, işler rayına oturunca sizin de farklı köşeleriniz olacak. Şimdiye dek parlak önerilerde bulundunuz, hepsi hoşuma gitti ve sanırım Simei de beğendi."

Ona yalan söylemekte olduğumu hissediyordum, çıkışı olmayan bir tünele girdiğini, asla Körfez'e gönderilmeyeceğini, fazla geç olmadan paçasını kurtarsa belki daha iyi olacağını söylemem gerekirdi ama onu daha fazla bunalıma sokmak istemiyordum. Gerçeği söylesem daha iyi olacaktı ama bunu ona değil, kendime söylemeliydim.

Yüreğimi bir şair gibi bütün çıplaklığıyla ortaya koymak üzere olduğuma göre, handiyse fark etmeden, içgüdüsel biçimde ona sen diye hitap etmeye başlamıştım.

"Bana bak, şu gördüğün halimle ben de üniversite bitirmedim, hep geçici işlerde çalıştım, elli yaşımı bitirdiğimde ancak bir günlük gazeteye kapağı attım. Ama gerçek anlamda kaybeden biri olmaya ne zaman başladım biliyor musun? Kaybeden olduğumu düşünmeye başlayalı beri. Eğer bu konuya kafa yormasaydım, en azından bir eli kazanırdım."

"Elli yaşınızı doldurdunuz mu? Hiç göstermiyorsunuz. Yani göstermiyorsun."

"Sadece kırk dokuz mu derdin bana?"

"Hayır, affedersin ama yakışıklı bir adamsın ve bize ders verirken espri anlayışın olduğu da anlaşılıyor. Bu da gençlik ve hoşluk emaresidir."

"Keşke bilgelik emaresi olsaydı kır saçlar gibi..."

"Hayır, söylediğine inanmadığın anlaşılıyor ama olasılıkla

bu serüvende koşmak için işe dahil oldun ve bunu da umursamazlıkla yapıyorsun... Nasıl desem... Neşeyle."

Neşeyle mi? Kendisi bir neşe ve hüzün karışımıydı ve şimdi bana –kötü bir yazar ifadesiyle– ahu gözleriyle bakıyordu.

Ahu mu? Yok canım, ondan uzun boylu olduğum için yukarı doğru bakıyordu sadece. Hepsi o. Sana aşağıdan yukarı doğru bakan her kadın Bambi'ye benzer.

Bu arada sevdiği bara gelmiştik, o Bellini'sini yudumluyordu, ben de viski bardağımın karşısında huzurluydum. Fahişe olmayan bir kadına bakıyordum ve gençleştiğimi hissediyordum.

Belki alkolün etkisi vardı ama artık içimi dökme havasına girmiştim. Birine itiraflarda bulunmayalı ne kadar olmuştu kim bilir? Bir zamanlar bir karım olduğunu ama beni terk ettiğini anlattım. Ona karım tarafından nasıl fethedildiğimi anlattım; ilk günlerde yaptığım bir saçmalığa mazeret uydurmak için, beni bağışlamasını, aptal olduğumu söylemiştim ve o da aptal olsan bile seni seviyorum demişti. Bu tür şeyler sevgiden çıldırtır insanı ama belli ki sonra onun katlanabileceğinden daha da aptal olduğumu anlamıştı ve birlikteliğimiz bitmişti.

Maia gülüyordu ("ne güzel bir ilan-ı aşkmış, aptal olsan da seviyorum seni") ve sonra bana benden genç olsa bile aptal olduğunu hiç düşünmediğini söyledi; o da mutsuz serüvenler yaşamıştı, ya başkalarının aptallığına katlanamıyordu, ya da kendi yaşındakiler ona olgunlaşmamış gibi geliyordu. "Sanki ben pek olgunmuşum gibi. İşte görüyorsun, neredeyse otuz yaşımdayım ve hâlâ bekârım. Demek ki elimizde olanla yetinemiyoruz."

Otuz mu? Balzac zamanında otuz yaşında bir kadın çoktan solmuş sayılırdı. Maia yirmi gibi görünüyordu; sadece gözlerinin çevresinde incecik çizgiler vardı: ya çok ağlamış ya da ışığa hassas olduğundan gözlerini hep kısıyormuş gibiydi.

"İki başarısızlığın yüzleşmesiyle oluşan bu hoş buluşmadan daha büyük bir başarı olamaz" dedim ve bunu der demez korkuya kapıldım.

"Aptal" dedi bana şirin bir ifadeyle. Sonra bu abartılı yakınlık yüzünden özür diledi. "Hayır, hatta sana teşekkür ediyorum" dedim, "kimse bana bu kadar baştan çıkartıcı bir edayla aptal dememişti."

Fazla ileri gitmiştim. Neyse ki konu değiştirmekte hızlı davranmıştı. "Bunlar da Harry's Bar gibi görünmeye çalışıyorlar" dedi. "Ama likörlerini güzel sergilemeyi bile beceremiyorlar. Baksana, bir sürü viski arasında bir Gordon cin duruyor; Sapphire ve Tanqueray da en uca yerleştirilmiş."

Pek çok başka masanın dizili olduğu karşıma bakarak "Ne, nerede?" dedim. "Hayır" dedi, "tezgâha baksana." Döndüm, haklıydı ama nasıl olup da sadece onun gördüğü şeyi görebileceğimi düşünmüştü? Bu, daha sonra fesat Braggadocio'nun da yardımıyla yapacağım keşfe bir başlangıç oluşturmuştu. O anda fazla önemsememiştim ve bu fırsattan yararlanarak hesabı istemiştim. Ona başka birkaç rahatlatma cümlesi söyledim ve ucunda bir şilte atölyesi görünen uzun avlu girişine kadar eşlik ettim. Demek televizyondaki yaylı yatak reklamlarına karşın hâlâ elde şilte dikenler vardı. Bana teşekkür etti: "Şimdi kendimi daha huzurlu hissediyorum" derken gülümseyerek elini uzattı. Ilık ve minnet doluydu eli.

Braggadocio'nun tanıştırdığı eski Milano'nun tersine sevimli görünen kanallardan döndüm evime. Bunca şaşırtıcı köşesi olan bu şehri daha iyi tanımalıydım.

VIII

17 Nisan Cuma

Sonraki günlerde herkes kendi ev ödevini hazırlarken (artık bu adı vermiştik) Simei bizi hemen yürürlüğe konmayacak olan ama gene de düşünmeye başlamamız gereken projelerle oyalıyordu.

"0/1 mi yoksa 0/2 sayısında mı daha iyi olur, pek emin değilim, gerçi 0/1 için hâlâ çok boş sayfamız var, tabii *Corriere* gibi altmış sayfayla başlamayacağız yayına ama en az yirmi dört sayfamız olmalı. Bazı sayfaları reklamla doldururuz diyeceğim ama şimdilik bize kimin reklam vereceği de belli değil, örneğin başka gazetelerden alabiliriz ve bu arada sipariş vereceklerde güven uyandırmaya başlamış oluruz, bu da gelecekteki kazançlarımız için iyi bir umut olur."

"Minik bir sütunu ölüm ilanlarına ayırmalıyız" diye önermişti Maia, "onlar da nakit para getirir. Bırakın uydurayım size. Adları tuhaf, aileleri kederli insanları öldürmeye bayılırım ama asıl, hoşuma giden önemli kişilerin ölümlerinde acıya yancı olanlara da hastayımdır, aslında ne merhum ne aile umurlarındadır ama verdikleri ilanı bakın görün, ben de tanıyordum onu anlamında bir *name dropping* olarak kullanırlar."

Maia her zamanki gibi kendince sonuca varıyor. O akşamki gezintimizden sonra biraz uzak duruyordum, o da bu mesafeyi koruyordu, karşılıklı olarak kendimizi savunmasız hissediyorduk.

"Cenaze ilanları konusu tamam" demişti Simei, "ama önce şu burç işini bitirin. Bu arada başka bir şey daha düşünüyor-

dum. Şimdi genelev diyor ya herkes, eskiden bu evlere hoşgörü evleri denirdi. Ben onları hâlâ hatırlıyorum, 1958 yılında bu evleri kapattıklarında reşit olmuştum."

"Ben de yetişkindim" demişti Braggadocio, "ve bazı genelevleri keşfetmiştim bile."

"Tam anlamıyla ve gerçek bir kerhane olan Chiaravalle Sokağı'ndakinden söz etmiyorum; onun girişinde kalabalığın önceden rahatlaması için pisuarlar vardı..."

"... ve şekilsiz fahişeler enine boyuna yürürler, askerlerin ve ödlek köylülerin önüne gelince dil çıkartırlardı; patroniçe de haydi gençler, cesaret boşa vakit harcamayın, diye bağırırdı."

"Rica ediyorum Braggadocio, aramızda bir hanım var."

Maia hiç utanıp sıkılmadan verdi tepkisini ve "Eğer yazmanız gerekiyorsa" diye girdi söze "güngörmüş ve miskin nedimeler arzudan yanıp tutuşan müşterilere karşı kösnül bir gülümsemeyle bakıyorlardı, dersiniz."

"Aferin Fresia, tam olarak öyle değil ama elbette daha hassas bir dil bulmamız gerekecektir. Ben de daha saygın evlerin cazibesine kapılmıştım; örneğin San Giovanni sul Muro Sokağı'ndaki Liberty stili ev aydınlarla dolup taşardı ve onlar oraya cinsellik için değil sanat tarihi için gittiklerini söylerlerdi..."

"Bir de Fiori Chiari Sokağı'nda renkli fayanslarla süslü Art Déco tarzında bir ev vardı" diyen Braggadocio'nun ses tonunda belli belirsiz bir özlem hissediliyordu. "Acaba kaç okurumuz anımsar orayı."

Anılar bellekte olmayınca onlara sanat sayesinde ulaşılabildiği için araya girdim ve "Ve o zaman reşit olmamış olanlar da mekânı Fellini filmlerinde görmüşlerdir" dedim.

"Bakın Braggadocio" diye lafı toparladı Simei, "siz bana eski günler o kadar da kötü değildi mealinde renkli bir yazı hazırlayın."

Bense kuşkulu bir sesle "Tamam da neden yeniden keşfediyoruz genelevleri?" diye sormuştum. "Haber yaşlı erkeklere

heyecan yaşatabilir ama yaşlı kadınları da üzer diyorum."

"Colonna" demişti Simei, "size bir şey açıklayacağım. 1958 yılında genelevlerin kapatılmasından sonra altmışlı yıllarda birisi Fiori Chiari Sokağı'ndaki genelevi satın almış ve o çok renkli fayanslarıyla son derece gösterişli, çok lüks bir restorana dönüştürmüştü. Bir ya da iki tuvaleti muhafaza etmişler, bideleri altın yaldız yapmışlardı. Kaç hanımın kocasına, eski zamanlarda ne olduğunu anlamak için o minik odalara gitmeyi heyecanla önerdiklerini bir bilseniz. Restoran bir süre iş yaptı, belki hanımlar usandı gitmekten, belki yemekler geri kalana ayak uyduracak kadar iyi değildi, restoran kapandı, hikâye bitti. Ama beni iyi dinleyin şimdi, tematik bir sayfa var aklımda. Sol tarafta Braggadocio'nun yazısı, sağ tarafta da, geceleri, şehir dışı yollarda çocukların geçemeyeceği kadar yakışıksız biçimde gezinen kızlara ilişkin bir araştırma olsun. Bu iki olguyu birbirine bağlayacak bir yorum yapmayalım ama bırakalım sonucu okur çıkarsın; içlerinden hepsi şu hoşgörü evlerinin yeniden hayata geçirilmesinin iyi bir şey olacağını düşüneceklerdir; kadınlar, kocalarının bir sürtüğü arabasına alıp üstüne üstlük arabanın içini üç kuruşluk parfüm kokusuna bulamayacağı için, erkekler de avlunun birine dalıp görünmez olmayı yeğlediğinden, olur da birine yakalanırsa, Liberty'nin hoş renklerini merak ettiği için geldiğini söyleyebileceğinden bunu isterler. Bu fahişelerle ilgili araştırmayı kim yapar bana?"

Costanza bunu düşünebileceğini söylemiş ve herkes de onaylamıştı; o yollarda birkaç uzun gece geçirmek çok benzin harcamak anlamına geliyordu, üstelik ahlak zabıtasına yakalanma olasılığı da vardı.

O akşam Maia'nın bakışlarından etkilenmiştim. Sanki yılan yuvasına girdiğini fark etmiş gibiydi. Bu nedenle her türlü temkini bir kenara bırakarak çıkmasını bekledim, ötekilere eczaneye gitmem gerektiğini söyleyerek kaldırımda oya-

landım –onun ne yöne yürüyeceğini biliyordum– ve yolun yarısında yakaladım.

"Ben gidiyorum, çekip gidiyorum" dedi neredeyse ağlayarak; baştan ayağa titriyordu. "Ne cins bir gazeteye düşmüşüm ben böyle? Benim o muhabbet haberlerim kimsenin canını yakmıyordu; üstelik hanımlar sırf o dergileri okumak için gittiklerinden dergiciklerim kuaförleri zengin ediyordu."

"Maia, gücenme lütfen, Simei zihinsel alıştırmalar yapıyor, bütün bu şeyleri gerçekten yayımlayacağı yok. Henüz yaratma aşamasındayız, varsayımlar atılıyor ortaya, senaryolar yazılıyor, güzel bir deneyim oluyor, kimse de sana onlarla konuşmak için kaldırımlarda sürtüklerin arasında gezin demedi zaten. Ama bu akşam her şeyi yanlış anlıyorsun, bu konuda kafa yormaktan vazgeç, ne olur. Sinemaya gidelim mi, ne dersin?"

"Şuradakinde oynayan filmi gördüm."

"Hangisi, şuradaki mi?"

"Az önce geçtiğimiz, sokaktaki sinemayı söylüyorum."

"İyi ama ben seni kolundan tutuyordum, sana bakıyordum, sokağın ötesine bakmıyordum ki. Bayağı hoş bir tipsin, biliyor musun?"

"Sen benim gördüğüm şeyleri asla göremiyorsun" dedi. "Gene de sinema iyi düşünce, bir gazete alıp bu çevrede ne oynuyor bir bakalım derim."

Sonunda gittiğimiz filmi hiç anımsamıyorum, çünkü o yanımda sürekli titriyordu, bir ara rahatlatmak için elini tuttum; gene ılık ve minnettardı bu el ve bir süre öyle iki sevgili gibi durduk ama sanki ortasında kılıç duran bir masanın iki ucunda gibiydik.

Bir kez daha evine bırakırken –şimdi daha huzurluydu– onu kardeşçe alnından öptüm, yaşlı bir dosta yakışacak şekilde yanağına şöyle bir dokundum elimle. Nihayetinde (diyordum kendime) onun babası yaşındaydım.

Neredeyse.

IX

24 Nisan Cuma

O hafta çalışmalar uzun molalarla ilerlemişti. Simei dahil, kimsenin canı çalışmak istemiyor gibiydi. Öte yandan yılda on iki sayı, günde bir sayıyla aynı şey değildi. Ben yazıların ilk serimlerini okuyordum, belli bir stile uygun hale getiriyordum, özenli ifadeleri düzleştiriyordum. Simei de bunu onaylıyordu: "Beyler, gazetecilik yapıyoruz, edebiyat değil."

"Aklıma geldi de" diye araya girmişti Costanza, "günümüzde şu cep telefonları modası yaygınlaşıyor. Dün trende yanımda oturan biri uzun uzun bankasıyla hesapları hakkında görüştü ve ben o adam hakkındaki her şeyi öğrendim. Sanıyorum insanlar yavaş yavaş deliriyor. Ahlak kuralları hakkında da bir yazı yazmalıyız."

"Cep telefonu olayı" demişti Simei, "fazla uzun sürmez. Birincisi, çok pahalı ve az kişi satın alabilir. İkincisi, insanlar kısa süre içinde her akıllarına geldiğinde birine telefon etmenin gereksizliğini fark edecekler ve yüz yüze yapılan sohbetin güzelliğini yitirdiklerini anlayacaklar; ay sonunda da gelen faturanın altından kalkamayacaklar. Bir, bilemedin iki yıl içinde yok olup gidecek bir modadır bu. Cep telefonları şimdilik sadece gayrimeşru ilişkilerde işe yarar, çünkü evden arayamadığın kişiyi sokakta yalnızken arayabilirsin; bir de mesela musluk tamircisi gibi sürekli dükkânı dışında çalışan kişilere ulaşma konusunda yararlı olabilir. Başka da kimsenin işine yaramaz. Bu nedenle çoğunluğu cep telefonuna sa-

hip olmayan halkımız böyle bir yazı okumaya gerek görmez. Telefonu olup da bunu acil bir gereç olarak görmeyenler ise bizi züppe, radikal snop sayabilir."

"O kadar da değil" diye araya girmiştim, "örneğin Rockefeller veya Agnelli veya ABD başkanı cep telefonuna gerek duymazlar, çünkü onların bir düzine sekreteri vardır ve sekreterler gerekli notları alır. Öyle olunca kısa süre içinde bunu kullananlar, bankanın arayıp beş parası kalmadığını söyleyecek olan fukara ya da onların ne yaptıklarını kontrol eden patronlar olacaktır. Böylece cep telefonu sosyal konumda düşüklüğe işaret edecek ve kimse sahip olmayacaktır."

"Ben o kadar emin değilim" demişti Maia, "bu sanki *prêt-à-porter,* ya da tişört, blucin ve fular gibi bir kombinasyon: hem yüksek sosyeteden bir hanım hem işçi cep telefonu kullanacaktır; sadece ikincisi bu kombinasyonu yapmayı becerememyebilir, yeni ve göz alıcı blucine sahip olunca iş bitti sanır, dizleri yırtılmış blucinden utanır, hatta blucini yüksek topuklu ayakkabıyla giyer ve o zaman da yüksek sosyeteden bir hanım olmadığı hemen belli olur. Ama o bunun farkına varmaz, iyi kombine edemediği parçaları hoşnutlukla giymeyi sürdürür ve kendi ipini kendinin çektiğini hiçbir zaman bilmez."

"Ve olur da *Yarın* gazetesi okursa biz ona gerçek bir hanımefendi olmadığını söyleriz. Kocasının da ya donunu çekemeyen bir tip olduğunu ya da karısını aldattığını bildiririz. Ayrıca Commendator Vimercate burnunu cep telefonu firmalarına sokmaya heves ederse ona bu güzel hizmeti de sunarız. Yani bu kayda değer bir konu değildir ve aciliyeti de yoktur. Boş verelim. Bilgisayar hikâyesi gibi. Commendatore her birimize bir bilgisayar almamıza izin verdi, yazmak ve verileri arşivlemek bakımından yararlı olabilir ama ben eski kafalıyım ve nasıl becereceğimi bilemiyorum. Ama okurlarımızın büyük çoğunluğu da benim gibi ve arşivleyecek verisi ol-

madığı için bilgisayara da gereksinme duymaz. Toplumda aşağılık kompleksi yaratmayalım."

Elektronik konusunu da terk ettik ve o gün üzerinden geçilmesi gereken bir yazıya yoğunlaştık. Braggadocio'nun yazdığı ve "Moskova'nın Öfkesi mi? Hep böyle tumturaklı ifadeler kullanmak banal değil mi? Başkanın öfkesi, emeklilerin tepkisi..." şeklinde gelişen yazısını düzeltmek zorundaydık.

"Hayır" dedim ben, "okur özellikle bu ifadeleri bekler, çünkü öteki gazeteler onu buna alıştırmıştır. Okur ancak duvara tosladık, hükümet kan ve gözyaşı vaat ediyor, yolumuz çok dik bir yokuş, Cumhurbaşkanlığı savaşa hazır, Craxi sonrasını düşünmüyor, zaman daralıyor, umut vaat etmiyor, karın ağrısına yer yok, buramıza kadar geldi ya da kasırganın göbeğindeyiz gibi ifadeler kullanırsan neler döndüğünü anlayabilir. Siyasetçi konuşmaz, enerjik bir şekilde ifade etmez, sadece gök gürültüsü gibi gümbürder. Kolluk kuvvetleri de profesyonel bir şekilde müdahale ederler."

Maia sözümü keserek "Gerçekten daima profesyonellikten söz etmek zorunda mıyız?" diye sordu. "Burada herkes profesyonelce çalışıyor. Ördüğü duvar sonradan yıkılmayan ustabaşı bir profesyoneldir ama bu durumda profesyonellik zaten olması gerekendir, ustabaşının ördüğü duvar yıkılırsa onun şarlatanlığı haber yapılmalıdır. Musluk tamircisini çağırırsam, tıkanan lavabomu açarsa ona teşekkür ederim, aferin, iyi yaptın derim ama onun profesyonelce davrandığını dile getirmem. Hani şu Miki Fare çizgi romanındaki Bay Boru gibi davranmasını beklemem zaten. Bu profesyonellik vakaları olağanüstü durumlarmış gibi ısrarcı olmak insanların normalde berbat işler çıkardığına ima gibi olur."

"Okur" diye devam ettim ben, "insanlar normalde berbat işler yapıyorlar ve profesyonellik vakalarını yüceltmek gerekir diye düşünür, her şeyin yolunda gittiğini söylemenin tek-

nik bir yoludur bu. Jandarma tavuk hırsızını mı yakaladı? Profesyonelce davrandılar!"

"İyi yürekli Papa gibi bir şey bu. Bu ifade, önceki Papalar kötüydü anlamına gelir."

"Belki de insanlar böyle düşünüyordu, yoksa buna iyi yürekli Papa denmezdi. Siz hiç XII. Pius'un resmini gördünüz mü? Bir 007 filminde görünse Spectre'ın lideri zannedilebilirdi."

"İyi de gazeteler XXIII. Ioannes'in iyi yürekli Papa olduğunu yazdı ve insanlar da bu görüşü benimsedi."

"Doğru. Gazeteler insanlara nasıl düşünmeleri gerektiğini öğretir" diyerek araya giren Simei idi.

"Peki ama gazeteler halkın eğilimini mi izler yoksa bu eğilimi onlar mı yaratır?"

"Her ikisi de Bayan Fresia. İnsanlar başlangıçta nasıl eğilimlere sahip olduklarını bilmezler, biz bunu onlara söyleriz ve onlar zaten böyle bir eğilime sahip olduklarını fark ederler. Biz fazlasıyla felsefe yaparız ve profesyonelce çalışırız. Haydi, devam edin Colonna."

"Pekâlâ" diyerek sözüme devam etmiştim, "şimdi listemi tamamlıyorum: kurtla kuzu derenin karşısına nasıl geçecek, düğmeye kim basacak, halk sokağa döküldü, soruşturmanın hedefi kim, kiminle dans ettiğinizi biliyor musunuz, tünelin ucu göründü, kadayıfın altı kızardı, şahı gelse olmaz, pes etmeyeceğiz, temizlemesi zor bir ayrıkotu, rüzgâr yön değiştirdi, televizyon aslan payını kaptı ve bize kırıntılarını bıraktı, yönümüzü belli edelim, böceklerin dinlediği konuşmalar, güçlü bir sinyal verdi, gözü ve kulağı pazardan ayırmayalım, hırpalanıp çıktı, üç yüz altmış derece yön değiştirdi, sırtına bıçak sapladı, köye geri dönüş başladı... Ve bir de özür dileme konusu var. Anglikan kilisesi Darwin'den özür diler, Virginia kölelik dramı yüzünden özür diler, ENEL hatalı servis yüzünden özür diler, Kanada hükümeti Eskimolardan resmen

özür diler. Kilisenin Dünya'nın dönüşüyle ilgili eski görüşünü yeniden gözden geçirdiği söylenmez ama Papa Galileo'dan özür diliyor denir."

Maia el çırptı ve şöyle dedi: "Doğru, bu özür dileme işinin, alçakgönüllülük mü yoksa yüzsüzlük mü olduğunu hiç anlamamışımdır: Yapmaman gereken bir şeyi yapıyorsun, sonra özür diliyorsun ve ellerini yıkıyorsun. Akla çayırda at süren kovboy fıkrası geliyor; gökyüzünden gelen bir ses kovboya, Abilene'e gitmesini, Abilene'e geldiğinde kumarhaneye girmesini söylüyor; sonra bütün parasını rulette beş numaraya koymasını bildiriyor. Bu göksel çağrıyla pek heyecanlanan kovboy buna uyuyor fakat on sekiz kazanınca, ses şöyle fısıldıyor: Yazık oldu ya, kaybettik."

Gülmüştük ama sonra başka konuya atlamıştık. Lucidi'nin Trivulzio Huzurevi konusunda yazdığı yazıyı dikkatle okuyup tartışmamız gerekiyordu ve yaptığımız görüşme tam yarım saatimizi almıştı. Sonunda Simei hayırsever bir mesen olma yolunda hepimize kahve ısmarlamıştı ve benimle Braggadocio arasında oturan Maia şöyle fısıldamıştı: "Bana kalsa tersini yapardım, yani gazete daha gelişmiş bir toplum için çıkıyor olsa tam tersini söyleyen bir sayı hazırlamak isterdim."

Braggadocio kuşkuyla, "Lucidi'nin söylediklerinin tersini mi?" diye sordu.

"Hayır canım, ne anladınız siz? Ortak görüşlerin, dile pelesenk olmuş sözlerin tersini söylemekten söz ediyorum."

Braggadocio "Yarım saat önce söylediklerimizin tersini" dedi.

"Evet ama ben o konuda düşünmeye devam ediyordum."

"Biz kapattık o konuyu" dedi sıkkınca Braggadocio.

Maia bu karşı çıkmadan etkilenmişe benzemiyor ve bize belleksiz tiplermişiz gibi bakıyordu. "Kasırganın göbeğinin ya da bakanın gümbürder gibi konuşmasının tersini söylü-

yorum. Örneğin Venedik güneyin Amsterdam'ıdır, kimi zaman hayal gücü gerçekliği aşar, ırkçı olduğumu belirteyim, ağır uyuşturucu ota giriş kapısıdır, benim evimdeymişim gibi davran lütfen, size siz diye hitap etmek istiyorum, otomobilin sadece ayağımı yerden kesmesi yetmez, bunadım ama ihtiyarlamadım, matematik bana Arapça gibi gelir, başarı beni değiştirdi, Mussolini iğrenç şeyler de yapmıştır, Paris çirkindir ama Parisliler çok naziktir, Rimini'de herkes kumsala iner ve kimse ayağını diskoteğe atmaz, bütün sermayesini Battipaglia'ya transfer etmişti."

Sanki Ariosto ile konuşan Kardinal Ippolito imiş gibi davranan Braggadocio "Evet ve bütün mantar bir aile tarafından zehirlendi. İyi ama nereden buluyorsunuz bütün bu münasebetsizlikleri?" dedi.

Maia da "Bazıları geçen ay çıkan minik bir kitapta yazıyordu" dedi. "Bağışlayın lütfen, *Yarın* için uygun olmaz bunlar. Zaten iyi bir konu da bulamıyorum. Belki eve dönme vaktim gelmiştir."

Daha sonra Braggadocio bana "Baksana" demişti, "benimle gelsene, sana anlatmak için can attığım bir şey var. Anlatmazsam patlayacağım."

Yarım saat sonra yeniden Moriggi Meyhanesi'ndeydik ve Braggadocio yürüdüğümüz sürece konuya ilişkin ipucu vermek istememişti. Şöyle bir gözlem yapmayı yeğlemişti: "Maia'nın rahatsızlığının ne olduğunu anlamış olmalısın. Otizmli o."

"Otizmli mi? Otizmli insanlar kendi içlerine kapanırlar, iletişim kuramazlar. Nereden vardın bu kanıya?"

"Otizmin ilk belirtileri hakkında bir deney okudum. Diyelim ki bir odanın içinde, sen, ben ve otizmli çocuk Pierino var. Sen bana minik topu bir yere saklamamı ve sonra çıkmamı söylüyorsun. Ben de bunu bir vazonun içine koyuyorum. Ben çıkın-

ca sen gidip topu vazodan çıkartıyor ve bir çekmeceye koyuyorsun. Sonra da Pierino'ya soruyorsun: Bay Braggadocio geri geldiğinde topu nerede arayacaktır? Pierino da çekmecede değil mi diyecektir. Yani Pierino topun benim zihnimde hâlâ vazoda olduğunu düşünmeyecektir, onun zihninde çoktan çekmeceye girmiştir. Pierino kendini başkasının yerine koyamaz, herkesin zihninde, kendi zihninde olan var zanneder."

"İyi ama otizm bu değil ki."

"Ne olduğunu bilmiyorum, belki de alınganlık paranoyanın ilk aşaması olduğu gibi bu da otizmin önemsiz bir şeklidir. Ama Maia böyle, onda ötekinin bakış açısıyla bakma yetisi eksik; herkes onun düşündüğünü düşünüyor sanıyor. Geçen gün fark etmedin mi, onun bu konuyla ilgisi yoktur dediği kişi, bir saat önce hakkında konuştuğumuz kişiydi. Maia belki onu düşünmeyi sürdürmüştür ya da o anda aklına gelmiştir yeniden ama bizim onu artık düşünmediğimizi, konuşmadığımızı anlayamıyordu. Çok az da olsa deli o, söyleyeyim sana. Üstelik konuşurken sen onu bir kâhinmiş gibi seyrediyorsun."

Bunların saçmalık olduğuna inandığım için konuyu bir espriyle kapatayım dedim. "Kehanette bulunanların hepsi delidirler. Cumaeli Sybilla'nın soyundan geliyor olmalı."

Meyhaneye varmıştık ve Braggadocio konuyu açmıştı.

"*Yarın* gazetesi yayında olsa ona yüz bin sattıracak bir *scoop* var aklımda. Şimdi senden bir öğüt istiyorum. Keşfetmekte olduğum konuyu Simei'ye mi vermeliyim yoksa başka ve gerçek bir gazeteye mi satmalıyım? Mussolini ile ilgili tam bir bomba."

"Bunun güncel bir konu olduğunu sanmıyorum."

"Güncellik birilerinin, hatta çoğunun, hatta hepsinin bizi şimdiye dek aldattığını keşfetmektir."

"Ne anlamda?"

"Bu uzun bir öykü ve şimdilik sadece varsayım aşamasın-

da; otomobilim olmadığı için de hayatta kalmış tanıkları sorgulamak için gerekli yerlere gidemiyorum. Şimdi biz vakaları bildiğimiz halleriyle elimize alalım, sonra ben sana varsayımının neden mantıklı olduğunu söyleyeyim."

Braggadocio bana onun ifadesine göre gerçek olamayacak kadar basit malum bilgilerin ana başlıklarını özetlemekten başka bir şey yapmadı.

Müttefikler Gotik Hattı yarmışlardır ve Milano'ya doğru yürümektedirler, savaş artık kaybedilmiştir, 18 Nisan 1945 günü Mussolini Garda Gölü'nü terk eder ve Milano'ya gelip vilayet binasına sığınır. Valtellina'da küçük bir direniş olasılığı konusunda bakanlarına danışır ama artık kendini sona hazırlamıştır. İki gün sonra hayatının son röportajını ona sadık kalan son kişilerden birine, cumhuriyetçi gazete *Popolo di Alessandria*'yı yönetmiş olan Gaetano Cabella'ya verir. 22 Nisan günü son konuşmasını cumhuriyet muhafızları subaylarına yapar ve onlara "Eğer vatan kaybedilmişse, yaşamak gereksizdir" der.

Sonraki günlerde müttefikler Parma'ya gelirler, Cenova özgürlüğüne kavuşur ve nihayet o ünlü 25 Nisan sabahı işçiler Sesto San Giovanni fabrikalarını işgal ederler. Mussolini öğleden sonra, aralarında General Graziani'nin de olduğu bazı adamlarıyla Başpiskoposlukta Kardinal Schuster tarafından kabul edilir; kardinal onu kurtuluş komitesi delegasyonu ile görüştürür. Toplantıya geç katılmış olan Sandro Pertini'nin Mussolini ile merdivenlerde rastlaştığı söylenir ama bunun efsane olma olasılığı da vardır. Kurtuluş Komitesi Almanların bile onlarla görüşmeye başladığını bildirerek koşulsuz teslim olma önerisinde bulunur. Faşistler (sona kalanlar daima en çaresiz olanlardır) yüz kızartıcı biçimde teslim olmayı kabul etmezler, üzerinde düşünmek için zaman isterler ve ayrılırlar.

Akşam olduğunda Direniş önderleri hasımlarının daha fazla düşünmelerini bekleyemeyeceklerdir ve genel ayaklan-

ma emri verirler. İşte o zaman Mussolini ona sadık konvoyuyla Como'ya kaçar.

Karısı Rachele, çocukları Romano ve Anna Maria ile birlikte Como'ya gelmiştir ama açıklanamayan bir nedenle Mussolini onlarla görüşmek istemez.

Braggadocio "Neden?" diyerek bu konuyu düşünmemi istiyordu. "Acaba, sevgilisi Claretta Petacci ile buluşmak istediği için mi? Ama Claretta daha oraya varmamış olduğuna göre on dakikalığına ailesini görmek ona neye mal olurdu? Bu noktaya dikkat et, çünkü bütün kuşkularının hareket noktası o."

Çevrede az sayıda partizan olduğu söylendiği için, Como, Mussolini'ye güvenli bir merkez olarak görünüyordu; müttefikler gelene kadar orada gizlenebilirdi. Gerçekten de Mussolini'nin asıl derdi partizanların eline düşmemekti; müttefiklerin eline düşerse onlar onu sıradan bir duruşmayla yargılarlardı, ömrü olan devamını görürdü. Ya da belki Como'dan Valtellina'ya ulaşabileceğini sanıyordu; Pavolini gibi sadık adamları birkaç bin adamla güçlü bir direniş düzenleyebileceklerini vaat ediyorlardı.

"Ama tam bu noktada Como'dan vazgeçiyor. O lanet olası konvoyun nasıl bir hızla yer değiştirdiğini sorma bana, çünkü ben de çözebilmiş değilim ve zaten nereye gittikleri, nereye döndükleri benim araştırmamın amaçları arasında yok. Belki İsviçre'ye geçebilme umuduyla gözlerini Menaggio'ya dikmiş olabilir ama konvoy Cardano'ya gidiyor, Petacci onlara burada katılıyor. Hitler'den, dostunu salimen Almanya'ya getirmesi emri almış olan Alman eskort kız da burada gruba dahil oluyor (belki de Chiavenna'da onu Bavyera'ya rahatça ulaştıracak bir uçak bekliyordu). Ama birileri Chiavenna'ya ulaşmanın mümkün olmadığını söylüyor, konvoy Menaggio'ya dönüyor, akşam yanında askeri yardım getirmesi beklenen ama sadece cumhuriyetçi ulusal muhafız-

ların yedi sekiz adamıyla boy gösteren Pavolini aralarına katılıyor. Duce izlendiğini hissediyor, Valtellina'da direnmek ne kelime, tek şansının Faşist Parti üyeleri ve onların aileleriyle Alpleri geçmeye çalışan bir Alman birliğe dahil olmak olduğunu anlıyor. Her birinde bir mitralyöz de bulunan yirmi sekiz asker dolu kamyon ve biri zırhlı on kadar sivil otomobilden oluşan İtalyan konvoy da onlarla beraberdir. Konvoy, Dongo'ya varmadan, Musso'dayken Garibaldi'nin 52. Tugayından Puecher'in müfrezesiyle karşılaşırlar. Dört partizanın komutanı olan Pedro, Kont Pier Luigi Bellini delle Stelle'dir; siyasi komiser Bill ise Urbano Lazzaro'dur. Pedro gözü pek bir erkektir ve çaresizlik yüzünden blöf yapar. Almanları dağın dört bir yanının partizan kaynadığına inandırır –aslında hâlâ Almanların elinde olan– havan topuyla ateş etme tehdidinde bulunur, komutanın direnmeye niyetlendiğini ama askerlerin ödünün patladığını, hepsinin canlarını kurtarıp eve dönmek için sabırsızlandığını hisseder. Sonunda al takke ver külah, Pedro, Almanları yollarına devam etme ama peşlerinden gelen İtalyanları terk etme konusunda ikna eder. Ancak böyle yaparlarsa Dongo yönünde ilerleyebileceklerdir ama orada da durdurulacak ve genel bir aramaya tabi tutulacaklardır. Sözün özü Almanlar müttefiklerine karşı ödleklik ederler ama herkesin canı kendine kıymetlidir."

Pedro İtalyanları ister, çünkü burada sadece Faşist üyelerin değil, Mussolini'nin de bulunduğu duyumunu almıştır. Pedro buna inanıp inanmama arasındayken zırhlı otomobilin sürücüsüyle konuşur; bu kişi üzerinde iyi bir izlenim bırakan, (merhum Sosyal Cumhuriyet'in) bakanlar kurulunun başkan yardımcısı, altın madalyalı gazi Barracu'dur. Barracu Trieste'ye doğru ilerlemek ve şehri Yugoslav işgalinden kurtarmak ister; Pedro da ona nazikçe deli olduğunu, Trieste'ye asla ulaşamayacağını, ulaşsa bile Tito ordusunun onları kuş gibi avlayacağını ima eder; Barracu da bunun üzerine ge-

ri dönüp Graziani ile buluşmaya niyetlenir. Zırhlı otomobili arayan ve Mussolini'yi bulamayan Pedro yollarını değiştirmelerine izin verir, çünkü Almanların geri gelmesine yol açacak ateşli bir çarpışmadan çekinir; kendi başka bir şeyle ilgilenmeye giderken, askerlerine otomobilin gerçekten geri gitmesini gözlemelerini, eğer iki metre ileri giderse ateş etmelerini emreder. Zırhlı otomobil ateş açarak ileri gider ama belki de geri gidebilmek için manevra yapmak zorundadır, bunun neden olduğunu kimse bilemez ve partizanlar da öfkelenip ateş açarlar; bu karşılıklı kısa çarpışma sonucunda iki faşist ölür, iki partizan yaralanır ve nihayetinde zırhlı otomobilin yolcuları tutuklanır. Aralarında bulunan Pavolini kaçmayı dener, kendini göle atar ama yakalanır ve üzerinden sular akarak ötekilerin arasına dizilir.

İşte o anda Pedro, Dongo'da bulunan Bill'den bir ileti alır. Alman müfrezenin kamyonunu ararlarken Giuseppe Negri adındaki bir partizan ona seslenir ve "Ghè chi el Crapun" der, yani güzel İtalyanca ile söylersek, orada tuhaf bir tip olduğunu söyler; başında kask, gözünde güneş gözlüğü, paltosunun yakaları kalkık bu tip Mussolini'den başkası değildir. Bill gidip kontrol eder, tuhaf asker bir şey bilmiyormuş gibi davranır ama sonunda maskesi düşer; o gerçekten Duce'dir ve Bill –ne yapacağını bilemediğinden– bu tarihi ana yaraşır bir davranışta bulunmak niyetiyle: "İtalyan halkı adına sizi tutukluyorum" der. Ve onu belediye binasına götürür.

Bu arada Musso'da, içinde iki kadın, iki çocuk ve İspanyol elçisi olduğunu iddia eden bir erkeğin bulunduğu otomobil kuşku uyandırır; elçi İsviçre'de adını açıklayamayacağı bir İngiliz ajanıyla randevusu olduğunu iddia etmektedir ama belgeleri sahte gibi görünmektedir; bu nedenle yüksek sesle itiraz etmesine rağmen tutuklanır.

Pedro ve adamları gerçekten tarihi bir an yaşamaktadırlar ama başlangıçta bunun pek ayırdında değil gibilerdir; sadece

kamu düzenini korumaya uğraşırlar, bir linç durumunu engellemek zorundadırlar ve tutukluları –bilgilendirebilirlerse eğer– İtalyan hükümetine kıllarına zarar gelmemiş şekilde teslim etmeleri şarttır. Gerçekten de 27 Nisan öğleden sonra Pedro tutuklama haberini telefonla Milano'ya duyurur ve o noktada devreye Kurtuluş Komitesi girer; komitenin müttefiklerden aldığı telgrafta, Duce ve Sosyal Cumhuriyet hükümeti üyelerinin 1943 yılında Badoglio ve Eisenhower arasında imzalanmış ateşkes maddesine uyarak teslim etmeleri gerekmektedir ("Benito Mussolini, ve önde gelen faşist askerleri... şimdi ve gelecekte müttefik askeri komuta veya İtalyan Hükümetince kontrol edilen topraklarda tutuklanacaklar ve Birleşmiş Devletler Kuvvetlerine teslim edileceklerdir"). Ve söylentilere göre o sırada Bresso Havaalanı'na diktatörü almak üzere küçük bir uçak inmektedir. Kurtuluş Komitesi, Mussolini'nin müttefiklerin eline geçerse paçayı kurtaracağına inanmaktadır; belki bir iki yıl bir zindana kapatılır ama sonra gene sahneye çıkar diye düşünmektedir. Komitede komünistleri temsil eden Luigi Longo ise Mussolini'nin yargılanmadan, tarihi cümleler sarf edilmeden hemen öldürülmesi gerektiğini savunur. Komitenin büyük çoğunluğu ülkenin yirmi yıllık dönemin bittiğinin anlaşılması için acilen bir sembole, somut bir sembole ihtiyaç duyduğunu söylemektedir: bu sembol de Duce'nin cansız bedeni olmalıdır. Bunun yanı sıra tek korkuları Mussolini'nin müttefiklerin eline geçmesi değildir; Mussolini'nin kaderini belirleyemedikleri halde onun imgesi varlığını sürdürecek, efsanede mağaraya kapatıldığı halde hayal güçlerine malzeme vermeyi sürdüren Friedrich Barbarossa'ya benzeyecektir.

"Milano'dakilerin haklı mı haksız mı olduklarını az sonra anlayacaksın... Ama herkes aynı görüşte değildi: Komite üyeleri arasında bulunan General Cadorna müttefikleri hoşnut etmekten yanaydı ama azınlıkta kalmıştı ve Komite Como'ya

bir tim yollayıp Mussolini'nin idamına girişmeye karar vermişti. Gene eldeki yazılı metinlere göre müfrezenin başına komünizme inanmış Albay Valerio ve Siyasi Komiser Aldo Lampredi geçmişti.

Alternatif varsayımları, örneğin Duce'yi Valerio değil de ondan daha önemli birinin öldürmüş olduğu düşüncesini bir kenara bırak şimdi. Aslında bazı söylentilere göre tetiği çeken Matteotti'nin oğluydu ya da o ve ondan sonra misyonun beyni sayılan Lampredi idi. Bunların sonu gelmez. Ama biz 1947 yılında yapılan açıklamayı dikkate alalım ve Valerio'nun Walter Audisio olduğunu ve sonradan Komünist Parti adına bir kahraman gibi parlamentoya girdiğini ekleyelim. Bence Valerio ya da bir başkası olmasının çok önemi yoktur ve biz bu nedenle Valerio'dan söz etmeyi sürdürelim. Sonuçta Valerio bir grup adamıyla Dongo'ya yola çıkar. Bu arada Valerio'nun gelmekte olduğundan haberi olmayan Pedro, ortalıkta gezen faşist grupların onu kurtarmaya yeltenecekleri korkusuyla Duce'yi saklamaya karar verir. Tutuklunun hapsinin gizli kalması adına onun önce gizlice ama gene de haberin yayılabileceği şekilde biraz daha içeri, Germasino mali muhafızlarının kışlasına götürür. Ama sonra gece vakti Duce'yi alıp gerçekten pek az kişinin bildiği bir yere götürmek üzere Como'ya doğru yola çıkar."

Germasino'dayken Pedro tutukluyla konuşma olanağı bulur; tutuklu, İspanyol elçiyle birlikte otomobilde bulunan hanıma selam götürmesini rica eder; ketumluğu fazla sürdüremeyince de onun Petacci olduğunu onaylar. Pedro daha sonra Petacci ile de tanışacaktır; önce kimliğini reddeden, sonra pes ederek Duce'nin yanındaki hayatını anlatan sevgilisi, Duce'nin yanına götürülmeyi rica eder. Dava arkadaşlarına danışan Pedro bu insani arzudan etkilenerek ricayı kabul eder. Petacci de Mussolini'nin gece transferine dahil edilir ama kimse bu ikinci adrese hiç ulaşamaz, çünkü mütte-

fiklerin çoktan Como'ya varmış oldukları ve son faşist direniş noktasını yok ettikleri haberi onlara ulaşır. Bunun üzerine iki otomobilden oluşan konvoy kuzeye yönelir. Otomobiller Azzano'da dururlar ve kısa bir yürüyüşten sonra güvendikleri bir ailenin yanına sığınırlar. De Maria ailesinin evinde Mussolini ve Petacci özel odalarında iki kişilik bir yatakta geceyi geçirirler.

Pedro, bunun Mussolini'yi son görüşü olacağını bilmez. Dongo'ya döndüğünde, alana ulaşan kamyondan silahlı ve kendi partizan dostlarının yıpranmış giysileriyle tam bir tezat oluşturan pırıl pırıl giyimli askerler iner. Yeni gelenler Belediye binasının önüne dizilirler. Başlarındaki kişi kendini Albay Valerio olarak tanıtır; Gönüllü Kurtuluş Ordusu'nun genel komutanlığınca tam yetkili kılındığını söyleyen albay tartışılmaz kanıtlar sunarak tutukluların tümünü öldürmek üzere görevlendirildiğini bildirir. Pedro, tutukluları ciddi bir şekilde yargılanabilecekleri birine teslim etmek istediklerini söyleyerek itiraz etmeye çalışır ama Valerio rütbesini vurgulayarak tutukluların listesini elinden alır ve her birinin yanına kara bir çarpı işareti koyar. Pedro, Claretta Petacci'nin de ölüme mahkûm edildiğini görünce, onun sadece Duce'nin sevgilisi olduğunu söyleyerek karşı çıkar ama Valerio Milano komutanlığının emrinin böyle olduğunu vurgular.

"Ve bu noktaya iyice dikkat et bak, Pedro'nun anılarında bu durum özellikle belirtilir ve tarih içinde karşımıza çıkan farklı yorumlarda Valerio, Petacci'nin erkeğine sarıldığını, kendisinin kadına onu bırakıp kenara çekilmesini söylediğini ama Petacci'nin buna uymadığını ve hata ya da işgüzarlık yüzünden Duce ile birlikte kurşuna dizildiğini anlatır. Aslında o da mahkûm edilmişti ama tam gerçeği öğrenemedik, çünkü Valerio inanmamız mümkün olmayan bambaşka öyküler anlattı."

Sonra bazı karışık durumlar yaşanır: sözde İspanyol elçisi-

nin varlığını öğrenen Valerio onu görmek ister; onunla İspanyolca konuşur ama adam yanıt veremeyince bunun yalan olduğunu anlayan Valerio onu şiddetle tokatlar, Duce'nin küçük oğlu Vittorio Mussolini olduğuna kanaat getirir ve Bill'e göl kenarına götürüp vurmasını söyler. Yolda giderlerken birisi o adamın Marcello Petacci, yani Claretta'nın erkek kardeşi olduğunu anlar, onu geri götürür. İşin fenası adam âdeta sayıklayarak İtalya'ya verdiği hizmetleri, ortaya çıkarttığı ve Hitler'den gizlediği gizli silahları anlatırken Valerio onu yeniden mahkûm listesine sokar.

Hemen sonra Valerio adamlarıyla De Maria ailesinin evine ulaşır, Mussolini ve Petacci'yi alır ve onları otomobille Giulino Mezzegra Bulvarı'na götürür, oraya varınca arabadan indirir. Başlangıçta Mussolini, Valerio'nun onu kurtarmaya geldiğini sanmıştır ama arabadan inince durumu anlar. Valerio onu parmaklığa doğru iter, kararı okur –sonradan söylediğine göre– sevgilisini asla terk etmeyen Claretta'dan ayırmaya çalışır. Valerio ateş ederse de silahı takılır, Lampredi'den başka makineli tüfek ister ve mahkûmun üzerine beş el ateş eder. Sonraları Petacci'nin aniden silahın erimine atıldığını ve hatayla vurulduğunu anlatacaktır. Tarih 28 Nisan'dır.

"Evet ama biz her şeyi Valerio'nun tanıklığından öğrendik. Ona göre Mussolini bir insan paçavrası gibi yere yığılmıştı, oysa sonradan dillendirilen efsanelerde ceketinin önünü açarak kalbinden vurulmayı istediğini haykırmıştır. Aslında o bulvarda neler olduğunu ileriki zamanlarda da Komünist Parti tarafından idare edilen cellatlardan başka bilen yoktur."

Valerio, Dongo'ya döner, öteki faşistlerin kurşuna dizilmelerini organize eder. Barracu arkadan vurulmak istemediğini söyler ama yeniden grubun arasına itilir, Valerio kardeş Petacci'yi de sıraya sokmak isterse de öteki mahkûmlar onun bir hain olduğunu söyleyerek itiraz ederler, bu kişinin kim

bilir nelere karışmış olduğunu söylerler. Alınan karara göre o ayrı bir yerde vurulacaktır. Ötekiler yere yığılırken Petacci kurtulur ve göle doğru kaçar, önce yakalanırsa da gene kurtulur ve kendini göle atar, çaresizce kulaç atmaya başlar ama makineli tüfekle taranır. Kendi adamlarının kurşunlamaya dahil olmalarını istemeyen Pedro daha sonra cesedi sudan çıkarttırır ve onu Valerio'nun öteki cesetleri yüklediği kamyona atar. Kamyon Giulino'ya uğrar, Duce ve Claretta'nın cansız bedenlerini de alır. Sonra Milano'ya ulaşır, 29 Nisan günü bütün bedenler Loreto Alanı'na indirilir; burası bir yıl önce kurşunlanmış partizanların cansız bedenlerinin atıldığı yerdir – faşist milisler onları bütün gün kızgın güneşin altında tutmuş, ailelerin yakınlarını almalarına izin vermemiştir.

İşte anlatının bu noktasında Braggadocio beni bir kolumdan yakalamış, öyle bir sıkmıştı ki, kolumu zorla çekerek kurtarmıştım: "Bağışla" demişti, "ama sorunumun en can alıcı noktasına varmak üzereyim. Şimdi iyi dikkat et: Mussolini'nin halk arasında, kendini tanıyan insanlarca son görülüşü Milano Başpiskoposluğu'na gittiği gündür. İşte ondan sonra hep en sadık adamlarıyla yalnız hareket etmiştir ve Almanların eline geçtikten, sonra da partizanlarca tutuklandıktan sonra onunla uğraşanların hiçbiri onu kişisel olarak tanımış insanlar değildir, sadece resmini, propaganda filmlerini görmüşlerdir: son iki yıla ait resimlerde öylesine zayıflamıştı ki artık kendi olmaktan çıktığı fısıldanır olmuştu. Sana 20 Nisan'da Cabella'ya verdiği ve Duce'nin 22 Nisan'da gözden geçirip imzaladığı son röportajdan söz etmiştim, hatırlıyor musun. İşte Cabella anılarında şöyle yazıyor: 'Söylentilerin tersine, Mussolini'nin sağlık bakımından mükemmel olduğu hemen dikkatimi çekti. Onu en son görüşüme nazaran çok daha iyiydi. 1944 yılının Aralık ayında Lirico konuşması sırasında görmüştüm onu en son. Daha önce –'44 yılının şubat, mart ve ağustos aylarında– beni huzuru-

na kabul ettiği zamanlarda bile şimdiki kadar pırıl pırıl değildi. Ten rengi sağlıklı ve güneşten yanmıştı, bakışları canlı, hareketleri çevikti. Hatta hafifçe şişmanlamıştı da. En azından geçen yılın şubat ayında dikkatimi çeken, o cılız ve âdeta bir deri bir kemik halinden kurtulmuştu.' Cabella'nın propaganda yaptığını, kendisine yeteneklerini sonsuzca sunan bir Duce sunmak istediğini varsayabiliriz ama şimdi Pedro'nun, tutukladıktan sonra Duce ile yaptığı görüşmeyi nakleden satırlarını okuyalım. 'Kapının sağına, büyük bir masaya oturdu. Karşımdakinin o olduğundan emin olamıyordum, onu neredeyse tanıyamayacaktım. Yaşlıydı, sıskaydı, korkmuştu. Gözleri fal taşı gibi açıktı ama sabit bir noktaya bakamıyordu. Başını küçük ve tuhaf hareketlerle bir şuraya, bir buraya çeviriyordu, sanki korkuyormuş gibi bakınıyordu...' Tamam, daha yeni tutuklanmıştı, korkması mantıklıydı ama gazeteye söyleşi yapmasının üstünden daha bir hafta geçmişti ve bir saat öncesine kadar sınırı geçebileceğine inanıyordu. Sence bir adam yedi günde bu kadar zayıflayabilir mi? Yani, diyeceğim, Cabella ile konuşan adamla, Pedro ile konuşan adam aynı kişi değildi. Unutma, bir efsaneyi, bir imgeyi, buğday hasadı yapan ve savaşa girdiğimizi ilan eden adamı kurşuna dizen kişi olan Valerio bile Mussolini'yi bizzat tanımamıştı..."

"Yani sen bana iki ayrı Mussolini vardı diyorsun..."

"Devam edelim. Kurşuna dizilmiş faşistlerin meydana indirildiği haberi şehre yayılıyor ve Loreto Alanı sevinçten bayram edenler ve kuduranlardan oluşmuş kalabalık tarafından işgal ediliyor, kimi cesetleri çiğniyor, kimi hakaret ediyor, tükürüyor ve onları tekmeliyor. Bir kadın savaşta şehit olmuş beş evladı adına Mussolini üzerine beş el ateş ediyor, biri Petacci'nin üzerine işiyor. Nihayetinde cesetleri bu vahşetten kurtarmak için birileri müdahale ediyor ve bu ikisini benzin istasyonunun çatısına baş aşağı asıyor. Dönemin gazetelerinden kestiğim fotoğraflarda Loreto Alanı'nı, Mussoli-

ni ve Petacci'nin çatıdan sallanan cansız bedenlerini gördüm. Ertesi gün bir grup partizan cansız bedenleri alıp Gorini Alanı'ndaki morga götürüyor. Bu fotoğrafa iyi bak. Bunlar önce kurşunlarla, sonra tekmelerle canına okunmuş bedenler; sen hiç birini tersten gördün mü, gözü yerinde ağzı, ağzı yerinde kaşları olan birini? İnsanın yüzü tanınmaz bir hal alıyor."

"Yani Loreto Alanı'nda asılı olan, Valerio'nun öldürdüğü adam Mussolini değildi. Öyle bile olsa yanında durup birlikte can veren Petacci tanımaz mıydı?"

"Petacci konusuna döneceğiz. Şimdi bırak, kendi varsayımımı ifade edeyim. Her diktatörün bir dublörü olur; resmi geçitlerde otomobil içinde ayakta durur, suikast olmaması için herkes tarafından uzaktan görülür. Duce'nin sorunsuz bir kaçış gerçekleştirebilmesi için, onun Como'ya hareket ettiği andan itibaren Mussolini artık Mussolini değildi, onun dublörüydü."

"Peki Mussolini neredeydi?"

"Sakin ol, onu da söyleyeceğim. Dublör yıllar boyunca gözlerden uzak, bol kazançla keyifli bir hayat sürmüş ve sadece bazı durumlarda ortaya çıkıp boy göstermişti. Artık gerçekten Mussolini ile özdeşleşmişti, şimdi bir kez daha onun yerini almaya ikna olmuştu, çünkü ona sınırı geçmeden yakalansa bile kimsenin Duce'ye kötülük yapmaya cesaret edemeyeceği söylenmişti. Ona düşen, müttefikler gelene kadar, abartmadan rolünü oynamaktı. Ancak o zaman kimliğini açıklayacak ve hiçbir şeyle suçlanmayacaktı, en çok bir süre toplama kampında kalacaktı. Bunun karşılığında da İsviçre bankalarında yüklü bir hesap onu bekliyor olacaktı."

"Evet ama ona son ana dek eşlik eden faşist parti üyelerine ne diyorsun?"

"Önderlerinin kaçabilmesi için faşistler bu mizanseni kabullendiler ve Duce müttefiklerle buluştuğunda onları da kurtaracaktı. Belki daha fanatik olanlar son ana dek bir dire-

niş umdular, çünkü onlar da son çaresizleri mücadeleye ikna etmek için güvenilir bir imgeye ihtiyaç duyuyorlardı. Ya da Mussolini ilk baştan beri iki üç güvenilir adamıyla bir otomobil yolculuğu yapmıştı ve bütün öteki faşist parti üyeleri güneş gözlüklü olan onu uzaktan izlemişlerdi. Bilmiyorum ama bunun pek önemi yok zaten. Sözde Mussolini'nin Como'da ailesiyle görüşmeyi reddetmesinin nedeni olarak ben dublör varsayımını öne sürüyorum. Başkasının kendi yerine geçtiği bilgisinin aile halkası içinde yayılmasını istememişti."

"Ya Petacci?"

"En acıklı öykü o: kadın, erkeğini, gerçek sevgilisini bulduğunu umarak yanına geliyor ve birileri onu hemen uyardığı ve öyküyü daha inanılır kılmak için dublör gerçek Mussolini imiş gibi davranmak zorunda kalıyor. Sınıra kadar dayanabilirse, özgürce devam edebilecektir yoluna."

"Ya son sahne? Sevgilisine koşan, onunla birlikte ölmek isteyen kadına ne diyorsun?"

"Bu Albay Valerio'nun aktardığı yorumdur. Bir varsayımda bulunarak, dublör parmaklıklara dayandığında korkudan donuna doldurmuş ve Mussolini olmadığını haykırmış da olabilir. Ne ödlek diye düşünmüş olabilir Valerio, hepsi dener bu numarayı. Ve ateş etmeye başlar. Petacci'nin onun sevgilisi olmadığını açıklama konusunda bir çıkarı yoktur ve sahneyi daha inanılır kılmak için erkeğe sarılmış olabilir. Valerio'nun kendisini öldürebileceğine ihtimal vermemiştir ama o da bilinmez, kadınlar isteriktirler, belki de aklını oynatmıştı ve Valerio bu heyecanlı kadını susturmak için ateş etmekten başka çare bulamamıştı. Ya da şu ikinci olasılığı dikkate almıştı, Valerio o anda karşısındakinin dublör olduğunu anlamıştı ama o Mussolini'yi öldürmekle görevlendirilmişti ve bütün İtalyanlar içinde bu göreve layık olan bir tek kendi olduğundan, onu bekleyen bu onuru reddedemezdi. Bu nedenle de oyuna dahil olmuştu. Eğer bir dublör aslının canlı hali-

ne benziyorsa, ölü haline daha çok benzer. Kim yalanlayabilirdi ki durumu? Kurtuluş Ordusu bir cesede gereksinme duyuyordu ve şimdi ona sahip olabilecekti. Eğer günün birinde gerçek Mussolini ortaya çıkarsa asıl onun dublör olduğunu iddia edebilirdi."

"Peki gerçek Mussolini neredeydi?"

"İşte, varsayımının üzerinde düşünmek zorunda olduğum bölümü bu. Nasıl kaçtığını ve ona kimin yardım ettiğini açıklamak zorundayım. Ana hatlarla ilerleyelim. Müttefikler Mussolini'nin partizanlar tarafından yakalanmasını istemiyorlar, çünkü o kendilerini de zor duruma sokacak sırlara sahiptir; Churchill ile yazışmaları ve kim bilir başka ne işler vardır. İşte bu bile yeterli bir neden sayılabilir. Özellikle Milano'nun kurtuluşuyla soğuk savaş başlar. Ruslar Avrupa'nın yarısını ele geçirmişler ve Berlin'e doğru yürümektedirler, partizanların büyük bölümü komünisttir, iyi silahlanmış durumdadırlar ve bu nedenle Ruslar için onlara İtalya'yı teslim edecek bir beşinci kuvvet oluşturmaktadırlar. Bu nedenle müttefikler ya da en azından Amerikalılar, Sovyet yanlısı devrime karşı olası bir direniş hazırlamalıdırlar. Bu nedenle faşizme gönül vermiş olan askerlerden de yararlanmalıdırlar. Öte yandan von Braun gibi Nazi bilim insanlarını kurtarıp, uzayı fethetmeye hazırlanmaları için Amerika'ya götürmeyecekler midir? Amerikan gizli servisleri fazla ince ayrıntılarla ilgilenmezler. Mussolini düşman olarak onlara zarar vermeyecek bir konuma konduğundan, günü gelince bir dost gibi aralarına dönebilir. Bu nedenle onu İtalya dışında gizlemek, bir süre başka bir yerde kış uykusuna yatırmak gerekir."

"Nasıl yani?"

"Olayların son noktaya gelmemesi için kim girmişti araya? Milano Başpiskoposu; o da elbette Vatikan'ın emirleriyle hareket etmekteydi. Bir sürü Nazi'nin ve faşistin Arjantin'e

kaçmasına kim yardım etmişti? Vatikan. Şimdi şunu hayal etmeye çalış: Başpiskoposluktan çıkarken Mussolini'nin otomobiline onun dublörünü bindiriyorlar, Mussolini de daha az dikkat çeken bir başka otomobille Sforzesco Şatosu'na doğru yola çıkıyor."

"Neden şatoya gidiyor."

"Çünkü araba Başpiskoposluktan şatoya gitmek için, Duomo'nun yanından Cordusio'yu geçer ve Dante Caddesi'ne girerse beş dakikada oraya varmış olur. Como'ya gitmekten daha kolay değil mi? Şato bugün bile yeraltı dehlizleriyle doludur. Bazıları bilinir, çöp atmak için kullanılır, bazıları savaş sonunda da vardı ve uçak saldırılarına karşı sığınak olarak kullanılmıştı. Şimdi pek çok belge bize geçen yüzyıllarda şatodan şehrin başka noktalarına uzanan dehlizler olduğunu bildiriyor. Bunlardan birinin hâlâ açık olduğu söyleniyor ama bazı çöküntüler yüzünden girişi bulunamıyor; ama işte bu dehliz Santa Maria delle Grazie manastırına ulaşıyor olabilir. Herkes onu kuzeyde ararken Mussolini birkaç gün orada gizleniyor, bu arada dublörü Loreto Alanı'nda baş aşağı asılıyor. Milano sakinleştiği zaman Vatikan plakalı bir otomobil gece gelip onu alıyor. Kiliseye ait yapılara, manastırlara uğraya uğraya sonunda Roma'ya varıyorlar. Mussolini Vatikan surlarından içeri giriyor; bundan sonrasının çözümünü sana bırakıyorum: ya orada kalıyor, yaşlı ve alil bir rahip kimliğine bürünüyor ya da Vatikan pasaportuyla hastalıklı, kapüşonunu yüzüne indirmiş insansevmez sakallı bir papaz olarak Arjantin'e giden gemiye biniyor. Ve orada bekleme haline geçiyor."

"Neyi bekliyor?"

"Bunu sana sonra söylerim, şimdilik varsayımım burada sonlanıyor."

"Bir varsayımın geliştirilmesi için bazı kanıtlara ihtiyaç vardır."

"Döneme ait gazeteleri ve arşivleri taradıktan sonra birkaç

gün içinde onlara da ulaşacağım. Yarın 25 Nisan, o önemli tarih geldi. O günler hakkında bilgiye sahip bazı kişilerle görüşeceğim. Loreto Alanı'nda asılı olan cesedin Mussolini'ye ait olmadığını kanıtlayacağım."

"İyi de sen eski genelevlerle ilgili bir yazı hazırlamayacak mıydın?"

"Genelev konusunu ezbere biliyorum ben, Pazar akşamı oturur bir saatte yazıveririm. Eh, beni dinlediğin için teşekkür ederim, bunu biriyle paylaşmak istiyordum."

Hesabı bir kez daha bana ödetti ama bunu hak etmişti. Birlikte çıktık, çevresine bakındı ve sanki izlenmekten korkuyormuş gibi duvar dibine sığınarak yürüdü gitti.

X

3 Mayıs Pazar

Braggadocio deliydi. Ama işin en can alıcı noktasını söylememişti ve ben de beklemeyi yeğliyordum. Anlattıkları belki hayal ürünüydü ama roman tadı vardı. Görecektik.

Deli olabilirdi ama Maia'nın otizmli olduğu iddiası aklıma takılmıştı. Onun psikolojisini daha iyi incelemek istiyorum diyordum kendime ama şimdi istediğimin bambaşka bir şey olduğunu anlıyorum. O akşam evine giderken ona eşlik etmiştim ve dış kapıda kalmayarak avluya da girmiştim. Minik bir sundurmanın altında kırmızı ve pek döküntü bir Fiat 500 duruyordu. Maia "Bu benim Jaguar'ım" demişti. "Yirmi yıllık neredeyse ama hâlâ yürüyor; yılda bir kez bakım yaptırmak yetiyor; üstelik buralarda bunun yedek parçalarına sahip bir tamirci de var. Tam olarak toplatmak için çok para gerekli ama öyle yaparsam antika sıfatı kazanır ve iyi para eder. Ben sadece Orta Gölü'ne gitmek için kullanıyorum bunu. Bilmiyorsun ama ben bir mirasyediyim. Ninem bana tepelerde minik bir ev bıraktı, hani kulübe gibi bir yer ama satmaya niyet etmedim hiç ve içini yavaş yavaş döşedim; şöminem, siyah beyaz bir televizyonum var ve penceremden göl ve San Giulio Adası görünüyor. Bütün hafta sonlarımı geçirdiğim *buen retiro* orası. Hatta istersen pazar günü birlikte gidebiliriz. Sabah erkenden çıkarız, sana öğlen basit bir yemek hazırlarım –fena sayılmaz yemeklerim– ve akşam yemeği saatinde Milano'ya döneriz."

Pazar sabahı otomobile binmiş giderken, arabayı kullanan Maia bir ara şöyle dedi: "Gördün mü bak? Şimdi dökülüyor ama yıllar önce çok güzel kırmızı tuğlalarla örülmüştü."

"Ne?"

"Şu az önce önünden geçtiğimiz, solda kalan Kanton tipi ev."

"Soldaysa sen görebilirdin onu, ben buradan sadece sağda olanları görüyorum. Bu bebek tabutunun içinde senin solunda olanı görebilmem için üzerinden tırmanıp başımı pencereden çıkarmam gerekir. O evi görememiş olduğumu hiç aklına getirmiyor musun?"

"Haklı olabilirsin" dedi ben pek ilginç bir şey söylemişim gibi.

İşte o anda ona kusurunun ne olduğunu fark ettirmem gerekiyordu.

"Bak şimdi" demişti bana gülerek, "artık seni koruyucu meleğim gibi düşünüyorum ve benim düşündüğümü düşündüğünü düşünüyorum güven içinde."

Kafam karışmıştı. Onun düşündüğünü düşündüğümü düşünmesini istemiyordum. Bu fazlasıyla yakınlık işaretiydi.

Ama aynı zamanda bir tür merhamet hissetmiştim. Maia'nın savunmasız olduğunu, bu nedenle kendi iç dünyasına sığındığını, başkalarının dünyalarında neler olup bittiğini görmek istemediğini, bu öteki dünyaların onu yaralamış olabileceğini hissediyordum. Gene de öyle olmuş bile olsa bana güveniyordu ve benim dünyama giremediği ya da girmek istemediği için benim onunkine girdiğimi hayal ediyordu.

Minik eve girdiğimizde utandığımı hissettim. Son derece yalın olsa da sevimliydi. Mayıs başlarındaydık ve tepede hava hâlâ serindi. Maia şömineyi yakmaya girişti, alevler canlanınca doğruldu ve ilk alazın kızarttığı yanaklarıyla, mutlu ifadesiyle bana baktı. "Mutluyum..." dedi ve onun bu mutluluğu beni benden aldı.

"Ben de... mutluyum" dedim. Sonra omuzlarından tuttum ve neredeyse fark etmeden öptüm, sonra minik bir çalıkuşu zayıflığıyla bana sarıldığını hissettim. Braggadocio haksızdı: memeleri vardı, minik ama sert göğüslerini hissediyordum. Neşideler Neşidesi: İki minik süt kuzusu.

"Mutluyum" diye yineledi.

Son bir kez direnmeyi denedim: "Baban olabilecek yaştayım, biliyorsun değil mi?"

"Ne güzel bir ensest!" dedi.

Yatağa oturdu ve ayağının burnuyla iterek ayakkabılarını uzağa fırlattı. Belki de haklıydı Braggadocio, kız deliydi ama bu hareketi beni teslim olmaya mecbur etti.

Öğle yemeğini atladık. Akşama kadar yatağın içinde kaldık ve Milano'ya dönmek bile gelmedi aklımıza. Tuzağa düşmüş gibiydim. Sanki yirmi yaşımdaydım ya da en azından onun gibi otuzdum.

Ertesi sabah şehre dönerken, "Maia" dedim, "biraz para biriktirene kadar Simei ile çalışmalıyız, sonra seni alıp o solucan yuvasından kurtaracağım. Ama biraz daha dayan. Sonra duruma bakarız, belki güneydeki adalara gider yerleşiriz."

"Buna inanamıyorum ama düşünmek bile güzel, Tusitala. Şimdilik yanımda olursan ben de Simei'ye dayanabilirim ve burç yorumlarını yazarım."

XI

8 Mayıs Cuma

5 Mayıs sabahı Simei pek heyecanlıydı. "İçinizden birine verecek bir görevim var, örneğin Palatino şimdilik serbest, o yapabilir. Geçen aylarda –Şubat ayında haber daha tazeydi– Rimini'li bir savcı yaşlıların kaldığı bazı huzurevlerinin yönetilmeleriyle ilgili bir soruşturma başlattı. Trivulzio Huzurevi vakasından sonra dikkat çekiciydi. Bu evlerin hiçbiri bizim yöneticimize ait değil ama onun da Adriyatik kıyısında başka huzurevlerine sahip olduğunu biliyorsunuzdur. Gün gelip bu savcı Commendatore'nin huzurevlerine de burnunu sokabilir. Yayıncımız meraklı savcıya nasıl çamur atılır konusunu işlememizden hoşlanabilir. Şunu unutmayın ki günümüzde bir suçlamayı çürütmek için tersini kanıtlamak gerekmiyor, suçlayan kişiyi yasatanımaz ilan etmek yetiyor. Bu nedenle işte şahsın adı ve soyadı; Palatino yanınıza bir kayıt aygıtı ve fotoğraf makinesi alın, atlayıp Rimini'ye gidin. Devletin bu namus abidesi hizmetkârını izleyin, kimse yüzde yüz namuslu değildir, belki pedofil değildir, ninesini öldürmemiştir, cebine rüşvet girmemiştir ama tuhaf bir şey yapmıştır. Ya da ifademi hoş görürseniz, her gün yaptığı şeyleri tuhaflaştırın. Anlaştık mı?"

Palatino üç gün sonra acayip iştah açıcı haberlerle geldi geri. Savcıyı bir park bankına oturmuş, öfkeyle sigara üstüne sigara tüttürürken fotoğraflamıştı, ayaklarının altında yüzlerce izmarit vardı. Palatino ilginç bulunup bulunmayacağı-

nı bilmiyordu ama Simei bunu beğenmiş ve nesnellik ve ölçülülük bekleyeceğimiz adamın nevrotik bir hali vardı, öte yandan belgeler üzerinde çalışıp terlemek varken sokaklarda sigara içerek zaman öldürüyordu. Palatino onu bir Çin lokantasında yemek yerken de görüntülemişti. Hem de çubuklarla yiyordu.

"Harika" demişti Simei, "okurumuz pek Çin lokantasına gitmez, belki var olduğunu bile bilmez, hele hele böyle vahşiler gibi çubuklarla yeneceğini tahmin edemez. Şimdi bu adam neden Çin işi yerlere gidiyor, diye düşünebilir. Ciddi bir yargıçsa neden şehriye çorbası içip makarna yemiyor?"

"Bunlara bakılacaksa" diye eklemişti Palatino, "renkli çoraplar giymişti, hani zümrüt ya da bezelye yeşiliydi çorapları, üstelik ayağında spor ayakkabı vardı."

Simei "*El purtava i scarp del tennis!* Ve Zümrüt yeşili çorap!" diye haykırmıştı. "O bir *dandy*, eskiden dendiği gibi, bir çiçek çocuğu. Ot içtiğini hayal etmemize az kaldı. Ama bunu söyleyemeyiz, okur kendiliğinden varmalı bu karara. Palatino, şimdi siz bunun üzerine çalışın, karanlık gölgeler düşmüş bir portre yaratın ve adamı gerektiği gibi şekle sokun. Haber olmayan-haberden haber çıkarttık işte. Yalan da söylemedik. Sanıyorum Commendatore bu çalışmanıza memnun olacaktır. Ve hepimizin çalışmasından elbette."

Lucidi söze karışmıştı: "Ciddi bir gazetenin dosyaları olması gerekir."

Simei "Ne anlamda?" diye sormuştu.

"Timsah gözyaşları gibi. Bir gazete hazırlıksız yakalanmamalıdır; gecenin onunda önemli bir kişinin ölüm haberi gelirse kimse yarım saat içinde merhum hakkında yazı toparlayamaz. Bu nedenle onlarca vefeyat yani timsah gözyaşı önceden hazır edilmelidir. Biri öldüğünde onun arkasından yazılacak kederli yazı elimizde olur; sonuna bir tek ölüm saati eklenir, o kadar."

Simei "Ama biz sıfır sayılarımızı güncellemiyoruz. Böyle bir durum olduğunda o günkü gazeteye bakmamız yeter, timsah gözyaşımız elimizde olur" dedi.

"Ayrıca yalnızca bir bakanın, büyük bir sanayicinin kaybında böyle bir haber yaparız" diye açıkladı Simei. "Okurlarımızın adını bile duymadığı uydurma bir şair için değil mesela. Onlar büyük gazetelerin kültür sayfalarında her gün yayımlamak zorunda oldukları gereksiz haberler ve yorumlardır."

"Ben gene ısrar ediyorum" demişti Lucidi. "Timsah gözyaşları bir örnekti ama dosyalar önemlidir; farklı haber türleri için bir kişinin bütün boşboğazlıkları hakkında bilgi sahibi olmak için gereklidir. Son dakikada araştırma yapmak zorunda kalmayız."

"Anlıyorum seni," demişti Simei, "ama bunlar gene de büyük gazetelerin lüksleridir. Bir dosya pek çeşitli araştırmaları kapsar ve ben size her gün oturun dosya hazırlayın diyemem."

"Hiç alakası yok" diye gülmüştü Lucidi. "Bir dosyanın hazırlanması, üniversite öğrencisinin bile yapacağı iştir, üç kuruş verirsiniz, gazete arşivlerinde şöyle bir dolaşır. Siz değil gazetelerin, gizli servislerin dosyalarında bile hiç yayımlanmamış bilgiler olduğunu mu sanıyorsunuz? Gizli servisler bile böyle harcayamazlar zamanlarını. Dosyada basın açıklamaları, gazete kupürleri vardır ve bunlar zaten herkesin bildiği haberlerdir. Bunları bir tek hedef kitle olan bakan ya da muhalefet lideri bilmez, çünkü onun gazete okumaya zamanı olmamıştır ve bu gibi haberleri devlet sırrı zanneder. Dosyalarda dağınık bilgiler vardır ve ilgili kişi bunları işleyerek kuşkular, göndermeler bulup çıkartır. Bir kupür Şahsın yıllar önce hız sınırını aştığı için ceza yediğini, bir başkası geçen ay izci kampını ziyaret ettiğini, öteki daha dün diskoteğe gittiğini yazar. Bu üç haberden yola çıkarak Şahsın trafik kurallarını ihlal eden, aşırı hız yapan, içkili yerlere giden ve olasılıkla oğlan çocuklardan hoşlanan biri oldu-

ğu haberi yapılabilir. Şahsın kredisini düşürmek için bu kadarı yeter. Hem de sadece gerçekleri söyleyerek. Ayrıca bunu göstermek için bir dosyanın gücü bile gerekmez: ilginç olduğunu söyleyebileceğimiz haberler içerdiği söylentisini yaymamız bile yeter. Şahıs senin onun hakkında haberlere sahip olduğunu öğrenir, ne bildiğini bilmemektedir ama herkesin bir zayıf noktası vardır ve tuzağa düşer: ona bir şey sorduğun anda süt dökmüş kediye dönebilir."

"Bu dosya işi hoşuma gitti" yorumunu yapmıştı Simei. "Yayıncımız onu sevmeyen ya da onun sevmediği kişileri istim üzerinde tutmak için bazı bilgilere sahip olmaktan hoşlanacaktır. Colonna, sizden rica ediyorum, yayıncımızın muhatap olabileceği kişilerin bir listesini hazırlayın, parasız bir öğrenci bulun, ona onlarca dosya hazırlatın; şimdilik yeterli olacaktır bize. Ucuz ve şahane bir girişim gibi görünüyor gözüme."

Lucidi, dünyanın nasıl döndüğünü bilen biri edasıyla "İşte siyasette işler böyle yürür" diyerek olayı kapadı.

"Ve siz Bayan Fresia" diye alaycı bir şekilde sırıttı Simei, "o şaşkın ifadeyi silin yüzünüzden. Sizin dedikodu dergilerinin dosyaları yok muydu sanıyorsunuz? Belki siz de iki oyuncunun resmini çekmek için gönderilmiştiniz; bir televizyon figüranıyla futbolcunun el ele tutuşmalarını sağlamıştınız; onların bunu kabul etmeleri için de sizin yazı işleri müdürünüz –kız belki birkaç yıl önce randevuevinde çalıştığı için– onları daha samimi haberler yapmakla tehdit etmişti."

Dönüp Maia'ya bakan Lucidi, belli ki daha yumuşak bir yüreği olduğundan konuyu değiştirmeye karar vermişti.

"Bugün buraya bambaşka ve elbette kişisel dosyalarımdan edindiğim haberlerle gelmiştim. 1990 yılının 5 Haziran günü Marki Alessandro Gerini, Gerini Vakfı'na büyük bir miras bırakır; bu vakıf Salesiani Tarikatı Meclisi'nin kontrolü altında olan dinsel bir kurumdur. Bugüne dek o paranın akıbeti öğrenilemedi. Bazıları Salesianilerin bu parayı aldığını ama

vergi ödememek için almamış gibi davrandıklarını iddia ediyor. Olasılıkla para henüz ellerine geçmedi ve söylentilere göre devir işlemi gizemli bir aracıya bağlı; bu aracı bir avukat olabilir ve o da rüşvete benzeyen komisyonunun peşindedir. Ama bazı sesler de bu işlemin gerçekleşmesini mümkün kılanların bazılarının Salesiani Tarikatı'nın içinde olduğunu fısıldıyor; bu durumda vurgunun haksız bir paylaşımı söz konusu olacaktır. Şimdilik bunların tümü söylenti ama ben bir başkasını konuşturmayı deneyebilirim."

"Deneyin, deneyin" demişti Simei, "ama Salesiani ve Vatikan ile çekişmeye yol açmayın. Belki yazının başlığı *Salesiani Tarikatı oyuna mı geldi?* olabilir. O zaman onlarla aramızda kazaya yol açmamış oluruz."

Cambria, kendine özgü münasebetsizliğiyle "Ya şöyle desek, ne dersiniz? *Salesianiler kasırganın göbeğinde mi?*"

Ben kararlı bir şekilde müdahale etmiştim: "Açık konuştuğumu sanıyordum. Kasırganın göbeği, bizim okurlar için felaketin ortası anlamına gelir ve insan kendi hatası yüzünden de başını derde sokabilir."

"Doğru" diye onaylamıştı Simei. "Genelleştirilmiş kuşkular yaymakla sınırlayalım kendimizi. Burada bulanık suda balık avlayan biri var ve biz kim olduğunu bilmesek de onu korkutacağız. Bu bize yeter. Sonra payımızı cebe indireceğiz, daha doğrusu doğru zamanı geldiğinde yayıncımız payını kasaya atacak. Bravo Lucidi, böyle devam edin. Salesiani Tarikatı'na saygım sonsuzdur, bu yüzden dikkatli adımlar atın diyorum ama onların da canını yakmayacak ufak çamurlar atabilirsiniz."

Maia ürkekçe "Özür dilerim" demişti; "bizim yayıncımız bu dosya ve ima politikamızı onaylıyor mu, onaylamıyor mu? Bunu sadece bilmek için soruyorum."

Simei alınganlıkla "Biz yayıncımıza gazetecilikle ilgili seçimlerimizin hesabını vermek zorunda değiliz" yanıtını verdi.

"Commendatore beni etkilemeyi asla denemedi. Haydi iş başına, iş başına!"

O gün Simei ile özel bir görüşme de yapmıştım. Neden orada bulunduğumu unutmuş değildim elbette ve *Yarın: Dün* kitabımın bazı bölümlerinin taslağını belirlemiştim. Genellikle yazı işleri toplantılarımızdan söz ediyordum ama ya rolleri değiştiriyordum ya da çalışanları ona temkinli davranmasını öğütlese bile her ihbarla yüzleşmeye hazır, yürekli bir Simei tiplemesi çiziyordum. Hatta şimdi son bir bölüm eklemeyi düşünüyordum; Salesiani Tarikatı'na yakın yüksek dereceli bir rahip (Kardinal Bertone?) ona telefonda güzel bir konuşma yapıyor ve Marki Gerini ile ilgili uğursuz konuya el sürmemesini öğütlüyor. Trivulzio Huzurevi konusuna çamur atmaması için onu uyaran başka telefonlar da gelmişti elbette. Simei o gün Humphrey Bogart'ın o filmde verdiği gibi bir yanıt veriyor ve "Basın böyledir güzelim, elinden hiçbir şey gelmez!" diyordu.

Simei çok heyecanlanarak "Şahane" yorumunu yapmıştı bana. "Siz gerçekten değerli bir iş arkadaşısınız Colonna, bu çizgide devam edin lütfen."

Doğal olarak burçları yazmakla görevlendirilen Maia'dan daha ezik hissetmiştim kendimi ama dansa başlamıştım ve dans etmeliydim. Her nerede iseler, güney adalarını göz önünde tutarak sürdürmeliydim bunu. Adalar Loano'da bile olabilirdi – benim gibi bir kaybedene bu bile yeterdi.

XII

11 Mayıs Pazartesi

Ertesi pazartesi Simei bizi topladı: "Costanza" dedi, "yazınızda, sokaklarda fahişelik yapan kadınlar için birbirinden edepsiz sözler ve fiiller kullanmışsınız; hatta sürtüğün birinin 'Siktir git' deyişini bile aktarmışsınız."

"Ama öyle" diye karşı çıkmaya çalıştı Costanza. "Artık herkes küfürlü konuşuyor, hatta televizyonda bile bu sözleri kullanıyor ve hatta hanımlar bile 'A.M.K.' diyor."

"Yüksek sosyetenin ne yaptığı bizi ilgilendirmez. Biz küfürden hâlâ korkan okuru düşünmeliyiz. Dolaylı anlatım yolunu seçin. Colonna, buyurun?"

Ben müdahale ettim: "Büyük kargaşa, öfke, boş laf, cehennemin dibi denebilir."

Braggadocio kıkırdayarak "Acaba cehennemde nasıl yapıyorlardır?" dedi.

"Cehennemde ne yaptıklarını söylemek bize düşmez" dedi Simei.

Sonra başka konularla ilgilendik. Bir saat sonra toplantı bittiğinde Maia beni ve Braggadocio'yu bir kenara çekti ve şöyle dedi: "Hep hata yaptığım için söze karışmıyorum ama neyin yerine ne söylenebileceğiyle ilgili rehber hazırlayabiliriz."

"Neyin yerine ne?" diye sordu Braggadocio.

"Demin sözü edilen küfürlerin yerine."

Braggadocio bana "işte bu hep böyle yapıyor" bakışıyla bakarken "İyi ama bu bir saat önceki konuydu" diye çıkıştı.

"Boş ver" dedim arabulucu bir ses tonuyla, "Maia düşünmeye devam etmiş olabilir... Evet Maia, şu gizli düşünceni bizimle paylaş haydi."

"Yani, her şaşırma ve hayal kırıklığına uğrama anında 'Siktir' deneceğine insan şöyle demeli: 'Ey erkek cinsinin ön kasığına yerleştirilmiş silindir kuyruk şeklindeki genital-üriner organ, para çantam çalınmış!' "

Braggadocio "İyi de, siz gerçekten manyaksınız" diye tepki verdi. "Colonna, masama gelir misin, sana bir şey göstermek istiyorum."

Eğer adı oysa, otizmi beni giderek daha çok büyüleyen Maia'ya göz kırparak Braggadocio'nun masasına yöneldim.

Herkes çıkmıştı, içerisi karanlıktı ve Braggadocio'nun okuma lambasının ışığı masaya serilmiş bir dizi fotokopiyi aydınlatıyordu.

Ellerini sanki onları başkalarının bakışlarından gizlemek istercesine, kâğıtların üzerine koydu ve "Colonna" dedi, "arşivde bulduğum şu belgelere bak. Loreto Alanı'nda baş aşağı sergilendikten sonra Mussolini'nin cesedi otopsi için üniversitenin adli tıp enstitüsüne naklediliyor, ve işte burada o hekimin raporu var. Oku bak. *Milano Üniversitesi Yönetimi Sigorta ve Adli Tıp Enstitüsü, Profesör Mario Cattabeni, tarafından, 30 Nisan 1945 tarihinde 28 Nisan 1945 günü ölmüş olan Benito Mussolini'nin cesedine uygulanmış 7241 sayılı otopsi raporudur. Naaş giysilerinden soyunmuş olarak anatomi masasına yatırılmıştır. Ağırlığı 72 kg'dır. Başındaki ciddi travmatik değişim yüzünden boyu tam olarak ölçülememiştir ama takriben 1,66 m'dir. Yüzü ateşli silah nedeniyle kompleks lezyon aldığından şekilsizdir ve bu nedenle fiz-*

yonomik hatları tanınmaz haldedir. Baş, kranyo-fasyal iskeletin kırıklarıyla deforme olmuş olduğundan antropometrik ölçümü mümkün değildir... Biraz atlayalım: *Kafada, komple iskeletsel çökme deformasyonu, sol parieto oksipital bölgenin derin çöküntüsü ve aynı yanda orbital bölge ezilmesi vardır, göz boşluğu gevşemiş, vitreous humor olduğu gibi dışarı akmıştır; orbita yağ dokusu, geniş yırtılma yüzünden açıkta, kan sızıntısı yok. Frontal median ve sol frontal median bölgede kafa derisinde geniş kesiklik, bunun her biri 6 mm genişliğinde marjinal laserasyon, kafatası meydanda. Oksipital bölgede, medyan hattın sağında, dokusu dışa kıvrılmış iki yakın ve düzensiz delik, her birinin çapı maksimum 2 cm ve bunların üzerinde hematik infiltrasyon belirtisi vermeyen lapalaşmış beyin maddesi.* Düşünebiliyor musun? Lapalaşmış beyin maddesi!"

Braggadocio terlemeye başlamıştı, elleri titriyordu, alt dudağı minik tükürük damlalarıyla ıslanmıştı, beyin kızartması ya da güzel bir tabak işkembe çorbası, gulaş kokusu almış bir oburun ifadesine bürünmüştü. Ve okumaya devam etti.

"*Ensede medyan hattın sağına yakın, 3 cm çapında geniş, yırtık, delik, kan sızıntısı olmayan ektrofleks kenarlı. Sağ temporal bölgede yakın iki delik, yuvarlanmış, kan sızıntısı olmayan ince yırtık. Sol temporal bölgede ekstrofleks kenarlı geniş yırtık ve lapalaşmış beyin maddesi akıntısı. Sol kulak kepçesinde geniş çıkış deliği: bu son iki lezyon da post-mortal lezyon görüntüsüne sahip. Burun kökünde ufalanmış ekstrofleks kemikler, az kan sızıntısı. Sağ yanakta üç delik ve geriye doğru uzanan bağlantı noktası, arkaya, yukarı doğru kesik, kenarları içe doğru hunimsi yapıda, kan sızıntısı yok. Üst çenede ufalanmış kemik kırığı, yumuşak dokuda geniş yırtılma ve damak boşluğu iskeletinde post-mortal lezyon karakteri.* Gene biraz daha atlayacağım, çünkü buradaki yaraların pozisyonlarıyla ilgili bilgiler ve nerelerine darbeler indir-

dikleri bizi ilgilendirmez, ateş edilmiş olduğu bilgisi bize yeter. *Kafatası ufalanmış kemik kırıklı, sayısız çatlak ve kırık olduğundan doğrudan endokranik boşluğa girmek mümkündür. Kemiksi kafatası kubbesi kalınlığı normaldir. Beynin en dış zarı önde geniş yırtıklarla gevşemiştir: epi- ya da ipodural hemoraji izi yoktur. Beynin bütün olarak çıkartılması mümkün olmamıştır, çünkü beyincik, pons ve orta beyin ve serebral lobların alt bölümü lapalaşmış görünümdedir ve hemorajik sızıntı izi yoktur...*

Her seferinde *lapalaşmış* terimi yineleniyordu, belli ki Profesör Cattabeni bu cesedin lapalaşmasından etkilenmişti ve bunu âdeta hazla kullanıyordu. Bana Dario Fo'nun *Mistero Buffo* (*Gülünç Gizem*) oyununu anımsatıyordu; orada hep hayalini kurduğu bir yiyecekle karnını doyuran çiftçiyi oynuyordu.

"Devam edelim. *Bütün olarak kalanlar sadece hemisferik tümseğin büyük bölümü, corpus callosum ve kafatabanıdır. Ensefalik taban atardamarları kafatası temelindeki ufalanmış kemik kırıkları arasında bir miktar tespit edilebilmektedir ve bazıları hâlâ ensefalik kütleye bağlıdır: belirlenmiş kopukluklar arasında ön serebral atardamarlar sağlam gibi görünmektedir...* Sence önünde yatan bedenin Duce'ye ait olduğunu bilen bir hekim bu parçalanmış et ve kırılmış kemik yığınının kime ait olduğunu anlayabilir mi? Üstelik yazılanlara göre sürekli insanların, gazetecilerin, partizanların, meraklı tiplerin girip çıktığı bir odada huzurla çalışabilir miydi? Bazıları masanın bir kenarına çıkartılmış bağırsaklardan ve birbirlerine karaciğer ve akciğer parçacıkları atarak pinpon oynayan iki hastabakıcıdan bile söz etmişti."

Braggadocio kaçak olarak kasap tezgâhına zıplamış bir kediyi andırıyordu – bıyıkları olsa titrediklerini bile görebilecektim.

"Ve okumayı sürdürdükçe midesinde ülser belirtisi olma-

dığını öğreneceksin, oysa biz Mussolini'nin ülserden mustarip olduğunu biliyoruz, ayrıca frengi izi de yok deniyor ki merhumun ileri derecede frengi olduğu da bilinirdi. Duce'yi Salò'dayken tedavi eden Alman hekim Georg Zachariae hastasına düşük tansiyon, anemi, karaciğer yağlanması, mide krampları, sıkışmış bağırsak ve akut kabızlık teşhisleri koymuştu. Oysa otopsiye göre her şey iyiydi, karaciğer büyüklüğü ve görünümü hem yüzeyde hem kesitte normaldi, safra yolları, böbrek ve böbreküstü bezleri, idrar yolları, genital organlar normaldi. Son not: *artık beyin parçaları formaldehit içine konmuş ve sonraki anatomik ve histopatolojik inceleme için beklemeye alınmıştır, bir beyin parçacığı V. Ordu Komutanlığı Tıp Bürosu (Calvin S. Drayer) ve Washington S. Elisabetta Psikiyatri Hastanesi'nden Dr. Winfred H. Overholser talebi üzerine kendilerine verilmiştir.* Kapatıyor ve bitiriyorum."

Okuyor, sanki cesedin karşısındaymış, sanki ona dokunuyormuş gibi her sözcüğün tadını çıkartıyordu; sanki Moriggi Meyhanesi'ndeydi, patatesli domuz inciği karşısında değil de göz sıvısı olduğu gibi akmış, göz yuvarı yuvasından fırlamış suratın karşısında ağzı sulanır gibiydi, sanki pons'un, mesensefal'in, serebral lobların ön bölümünün karşısındaydı da neredeyse erimiş beyin maddesinin akışkanlığının hazzını sürüyordu.

Ben iğrenmiştim ama şunu da reddedemeyeceğim ki onun bu ıstırapla can vermiş bedenini sanki bir 19. yüzyıl romanında yılanın bakışıyla hipnotize olmuşçasına yüceltmesine de hayran olmuştum. Onun bu yüceltme seansına bir son verebilmek için, şu yorumu yaptım: "Kim bilir kimin otopsisidir."

"Doğru. Varsayımımın doğru olduğunu görüyorsun: Mussolini'nin bedeni Mussolini'ye ait değildi ve ne olursa olsun, kimse onun olduğuna yemin edemezdi. Şimdi huzurla 25 ve 30 Nisan arasında olup bitenler üzerinde durabilirim."

O akşam gerçekten Maia'nın yanında arınmaya gereksinmem vardı. Ve onun imgesini yazı işlerindekilerden ayırabilmek için gerçeği anlatmaya, *Yarın* gazetesinin asla çıkmayacağını söylemeye karar verdim.

"Daha iyi" dedi Maia, "geleceğim için kaygılanmam. Birkaç ay daha dayanalım, üç beş kuruşumuzu kazanalım, azıcık parayı kenara koyalım ve sonra hemen güney denizlerine inelim."

XIII

Mayıs sonu

Hayatım iki ayrı ray üzerinde ilerliyordu. Gündüzleri yazı işlerindeki küçük düşürücü işle uğraşıyordum, akşamları ya onun ya benim evimde Maia ile birlikte oluyordum. Cumartesi ve pazar günlerimizi de Orta'da geçiriyorduk. Gün boyunca Simei ile yaşadıklarımızdan arınmak için akşamların tadını çıkarıyorduk. Maia kabul edilmeyecek önerilerde bulunmaktan vazgeçmişti; aklına gelenleri en azından eğlenmek ya da avunmak için bana söylüyordu.

Bir akşam evlilik ilanları olan bir broşür göstermişti. "Bak ne şekerler" demişti, "ama ben bunları yorumlarıyla yayımlamak isterdim."

"Ne anlamda?"

"Dinle bak: *Merhaba, ben Samantha, 29 yaşındayım, lise mezunuyum, ev hanımıyım, eşimden ayrıldım, çocuğum yok, özellikle sosyal ve neşeli, sevimli bir adam arıyorum.* Yorumu: Otuz yaşıma basmak üzereyim, kocam beni ektikten sonra zar zor alabildiğim lise diplomamla iş bulamıyorum, şimdi bütün gün evde oturup tırnak yediğim için (ilgilenecek bebem de yok) bir erkek arıyorum, güzel olmasa da olur, yeter ki daha önce evlenmiş olduğum o hayvan gibi beni dövmesin. Ya da şuna bak: *Carolina, 33 yaşında, bekâr, üniversite mezunu, girişimci iş kadını, son derece zarif, esmer, uzun boylu, kendinden emin ve samimi, spor, sinema, tiyatro, yolculuk, edebiyat, dans düşkünü, yeni ilgi alanla-*

rına açık, kişilik ve karizma sahibi eğitimli ve iyi bir pozisyon sahibi işadamı, memur ya da ordu mensubu, en fazla 60 yaşında, evlilik amacıyla. Yorumu: Otuz üç yaşıma geldim, daha bir köpek bile bulamadım, çünkü zargana gibi sıskayım, sarışın bile olamıyorum ama kafamı buna takmıyorum; gayretle edebiyat fakültesini bitirdim ama sınavlarda başarılı olamadım, bu nedenle bir atölye kurdum, üç Arnavut kadını kaçak olarak çalıştırıyorum ve köy işi çorap ördürüyorum; neden hoşlandığımı pek bilmiyorum, biraz televizyon seyrediyorum, mahalle sinemasına ya da tiyatrosuna gidiyorum, dans etmekten hoşlanıyorum ama beni götürecek biri yok, koca paçavrası bulma uğruna başka her şeye merak sarmaya hazırım, yeter ki parası olsun, beni şu çorap işinden ve Arnavut kadınlardan kurtarsın; yaşlıya da razıyım, mümkünse ticaret adamı olsun ama kadastro memuru ya da jandarma subayı da olur. Bir tane daha: *Patrizia, 42 yaşında, bekâr, ticaretle uğraşıyor, esmer, uzun boylu, tatlı ve hassas, dürüst, iyi ve samimi bir erkekle tanışmak istiyor, hevesli olduğu sürece medeni durumu önemli değil.* Yorumu: Lanet olsun, kırk iki yaşında (adım Patrizia ise bütün Patrizia'lar gibi elli civarında olmam gerektiğini söylemeyin bana) hâlâ evlenemedim ve zavallı annemin bıraktığı tuhafiye dükkânı sayesinde zar zor geçiniyorum, biraz anoreksik ve temelde nevrotiğim; doğru heveslere sahip olduğu sürece evli olup olmadığını umursamayacağım bir erkek var mı? Şu da var bak: *Gerçek anlamda sevmeyi başarabilecek bir kadın olduğuna inanmak istiyorum, 29 yaşında banka memuru bir bekârım, yakışıklı ve son derece neşeli olduğumu düşünüyorum, güzel, ciddi ve beni harika bir aşk hikâyesine dahil edecek bir kız arıyorum.* Yorumu: Kızlarla bir şey beceremiyorum, bulabildiğim tek tük meymenetsizin aklı fikri evlilikteydi; benim aldığım üç kuruş maaşla onu nasıl geçindireceğim ki, ayrıca neşeli olduğumu söylerler, çünkü hiçbir şeyi

kafama takmam; diyeceğim, iğrenç bir tip değilim, en azından güzelce düzüşebilecek ve benden fazla şey beklemeyecek bir kız arıyorum. Bir de evlilikle ilgili olmayan harika bir ilan buldum: *Tiyatro kumpanyası gelecek sezon için oyuncu, figüran, makyajcı, yönetmen ve terzi arıyor.* İlanı veren kim acaba?"

Maia gerçekten *Yarın* gazetesinde harcanıyordu: "Simei'nin böyle şeyler basmasını istemiyorsun, değil mi? Hani belki ilanlara evet diyebilir ama senin yorumlarını istemez!"

"Biliyorum, biliyorum ama hayal kurması bedava."

Sonra uykuya dalmadan önce bana şöyle dedi: "Sen ki her şeyi biliyorsun, neden 'Trabzon'u kaybetmek' ve 'zillere gitmek' denir?"

"Hayır, bilmiyorum, bunlar gece yarısı sorulacak sorular mı ya?"

"Ama ben biliyorum, daha doğrusu geçen gün okudum. İki açıklama var, birine göre Trabzon Karadeniz'in en büyük limanıydı ve tacirler için Trabzon'un rotasını şaşırmak seyahate yatırılmış parayı kaybetmek anlamına geliyordu. Bana daha inandırıcı gelen öteki açıklamaya göre Trabzon gemiler için gözle görünen bir referans noktasıydı ve onu göremeyen yönünü kaybediyordu; pusula ya da kuzey yıldızı gibiydi. Zillere gitmek sarhoş olmak anlamında kullanılır ya, etimoloji sözlüğü bize bunun özgün olarak fazlasıyla neşeli olmak anlamına geldiğini, Aretino'nun kullandığını, Kitabı Mukaddes'te 150. Mezmur'da *in cymbalis bene sonantibus* şeklinde geçtiğini söyler."

"Ne ellere düştüm ben. Sen bu merak duygusuyla nasıl oldu da muhabbet tellallığı yapan dergilerde harcandın?"

"Para, lanet olası para yüzünden. İnsan başarısızın tekiyse öyle oluyor." Sonra bana daha sokuldu ve şöyle dedi: "Ama şimdi eskisinden daha az başarısızım, çünkü lotoda seni kazandım."

Böyle bir çatlakla yeniden sevişmekten başka ne yapılır? Ve bunu yaparken kendimi bir kazanan gibi hissediyordum.

Ayın 23'ü akşamı televizyon seyretmemiştik ve ancak ertesi gün gazete okuduğumuzda savcı Falcone cinayetinden haberdar olduk. Gerçekten dehşete düştük ve ertesi gün yazı işlerinde herkes müthiş sarsılmış durumdaydı.

Costanza, Simei'ye bu olayla ilgili bir sayı yapıp yapmayacağımızı sordu. Simei tereddütlü bir ifadeyle "Düşünelim üzerinde" yanıtını verdi. "Eğer konu Falcone'nin ölümüyse, mafyadan, düzeni sağlamakla görevli kuvvetlerin yetersizliğinden ve benzeri şeylerden söz etmemiz gerekir. Tek bir darbeyle polisi, jandarmayı, Cosa Nostra'yı kendimize düşman ederiz. Bütün bunlar Commendatore'nin hoşuna gider mi bilmem. Gerçek bir gazete çıkardığımızda bir savcı havaya uçurulursa bunu tabii ki yazmamız gerekecek ve yazarak birkaç gün içinde yalanlanacak varsayımlar uydurmayı göze alacağız. Gerçek bir gazete bu riskle yüzleşebilir elbette ama ya biz? Genellikle gerçek bir gazete için bile en temkinli çözüm, işi duygusala bağlamak, gidip anne babayla görüşmektir. Dikkat ederseniz televizyonların yaptığı budur ve evlatlarını toprağa vermiş annenin kapısını çaldıklarında Çocuğunuzun ölümüyle ne hissettiniz? diye sorarlar kadıncağıza. Seyircinin gözü yaşarır ve herkes memnun olur. Almancada güzel bir sözcük vardır: *Schadenfreude,* başkalarının kederiyle mutluluk duymak. İşte bir gazetenin saygı göstermesi ve beslemesi gereken duygu budur. Ama şimdilik bu sefilliklerle ilgilenmeye mecburuz; hoşnutsuzluğu sol gazetelere bırakalım, onlar bu konuda uzmandırlar zaten. Her şey bir yana, bu elbette çok sarsıcı bir haber. Daha önce de savcılar öldürüldü, başkaları da öldürülecektir. Şimdilik erteleyelim."

Falcone'yi ikinci kez bir kenara bırakıp daha ciddi işlerle ilgilenmeye başladık.

Daha geç bir saatte Braggadocio yanıma gelmiş ve şöyle demişti: "Gördün mü? Bu olayın benim hikâyemi onaylamış olduğunu anladın değil mi?"

"Ne ilgisi var şimdi bunun?"

"Ne ilgisi olduğunu bilmiyorum ama eminim vardır. Her şey daima her şeyle ilgilidir ve bunu anlamak için kahve falı bakmak gerekir. Yalnızca bana biraz zaman ver."

XIV

27 Mayıs Çarşamba

Bir sabah uyandığımızda Maia şöyle demişti: "Adam pek hoşuma gitmiyor."

Artık onun bu sinapslarına alışmıştım. "Braggadocio'dan mı söz ediyorsun?" diye sordum.

"Tabii ya, başka kim olabilir?" Sonra sanki yeniden üzerinde düşünmüş gibi: "Peki sen nasıl anladın ondan söz ettiğimi?" diye sordu.

"Tatlım, Simei'nin de dediği gibi, ortak tanıdığımız olan altı kişi var, sana karşı en kaba davrananın kim olduğunu düşündüm ve Braggadocio olduğunu anladım."

"Ama ne bileyim Cumhurbaşkanı Cossiga'dan da söz ediyor olabilirdim."

"O değildi, sen Braggadocio'dan söz ediyordun. Ayrıca kırk yılda bir söylediğini bir kerede anlayabilmişken neden işleri daha karmaşıklaştırmak istiyorsun?"

"Gördün mü bak, sen de benim düşündüğümü düşünmeye başladın."

Lanet olsun, haklıydı.

"Homolar" demişti o sabah Simei günlük toplantıda. "Homolar her zaman ilgi çeken bir konudur."

Maia kendini tutamayarak "Artık homo denmiyor" demişti. "Gay deniyor. Yoksa öyle değil mi?"

Simei bıkkınlıkla "Biliyorum, biliyorum şekerim" şeklinde

bir tepki vermişti, "ama bizim okurumuz hâlâ homo diyor, öyle düşünüyor, çünkü onlara acıyor. Artık zenci değil kara derili dendiğini, kör değil, görme engelli dendiğini de biliyorum. Ama kara derili, daima kara derilidir, görme engelli de bir şey göremeyen bir zavallıdır. Ben ne homolara, ne zencilere karşıyım, evlerinde oturdukları sürece hiçbirini umursamam."

"Peki, okurlarımız onlara acıyorsa neden gay'lerle ilgileneceğiz?"

"Ben genel olarak homoları düşünmüyorum şekerim, ben özgürlükten yanayım ve herkes canının istediğini yapar. Ama siyasetin içinde de yer alıyorlar, parlamentoya ve hatta hükümete de giriyorlar. İnsanlar sadece yazarların ve baletlerin homo olduğunu zannediyor ama onlardan bazıları bizi yönetiyor ve biz bunun farkında değiliz. Onların da bir mafyası var ve birbirlerini destekliyorlar. Ve işte tam da bu konuya okurumuz duyarsız kalamaz."

Maia gene tavrını değiştirmemişti: "Bazı şeyler değişmekteyse, belki on yıl içinde bir gay, kimseyi tedirgin etmeden gay olduğunu açıklayabilecektir."

"On yıl içinde ne olursa olsun, ahlak kurallarının giderek gevşediğinin farkındayız zaten. Ama şimdilik okurumuz bu konuya hassasiyet göstermekte. Lucidi, sizin ilginç kaynaklarınız var, siyasette yer alan homolar hakkında neler söyleyebilirsiniz – ad belirtmemeye elbette dikkat edeceksiniz, çünkü kendimizi mahkemede bulmak istemeyiz, sadece konuyu biraz çalkalayacağız, şöyle bir hayalet dolaşacak, ürperti, huzursuzluk yaratacağız."

Lucidi de şöyle demişti: "İsterseniz size pek çok ad verebilirim. Ama eğer sizin söylediğiniz gibi amacımız sadece ürperti yaratmaksa, dolaşan söylentilere göre Roma'da bir kitapçı olduğunu, üst düzey eşcinsellerin burada buluştuğunu, ortamın daha çok sıradan insanlarca ziyaret edilmesi nedeniyle onların dikkat çekmediğini anlatabilirim. Burasının ba-

zıları için minik bir zarf içinde kokain de alınabilen bir yer olduğunu, bir kitap aldığında, bunu kasaya verdiğinde, kasiyerin pakete bir minik zarf eklediğini söyleyebilirim. Hepimiz bir bakanın arada sırada kokain çeken bir eşcinsel olduğunu biliyoruz. Bunu herkes biliyor, daha doğrusu yüksek sınıfa ait kişiler biliyor, ibne bir işçi ya da balet zaten o kitapçıya gitmez, halleriyle dikkat çekerler."

"Söylentilerden söz etmek iyi düşünce ama renk katmak için birkaç yakıcı ayrıntı da vermelisin. Ayrıca isim fısıldamak için bazı yöntemler de vardır. Örneğin bu mekânın son derece saygın olduğunu, çünkü düzeyli kişilerce ziyaret edildiğini belirtirken her türlü kuşkudan uzak bazı yazarların, gazetecilerin, senatörlerin adını yazabilirsin. Ama bu isimler arasına homo olan bir ikisini de sıkıştırabilirsin. Burada kimseyi itham etmiyoruz, çünkü bu isimler güvenilir kişiler olarak görünüyorlar. Hatta araya tam zamanlı sevici olan ve hatta sevgilisinin adı da bilinen birini de ekle. Bu arada şifreli bir mesaj vermiş oluruz, isteyen istediğini anlar ve birileri de canımız çekerse daha fazlasını yazmaya muktedir olduğumuzu hisseder."

Maia altüst olmuştu, bu belli oluyordu ama herkes bu öneriyle coşmuş durumdaydı ve Lucidi'yi iyi tanıdıkları için zehir gibi bir yazı bekliyorlardı.

Maia bana özür dilerim, yalnız kalmaya ihtiyacım var, bir Stilnox alıp uyuyacağım dercesine bir işaret yapıp, ötekilerden erken çıktı. Ben de öykülerini anlatmayı sürdüren Braggadocio'nun tuzağına düştüm ve yürüye yürüye gene Bagnera Sokağı'na vardık; anlattığı konunun ve mekânın kasveti örtüşür gibiydi.

"Dinle beni, varsayımımı çürütebilecek birtakım engellerle karşılaştım ama öyle olmadığını göreceksin. Neyse, içi didiklenen Mussolini güzelce dikildi ve Claretta ile birlikte Musoc-

co Mezarlığı'na gömüldü ama kimse gidip nostaljik hac ziyareti yapmasın diye mezar taşına isim yazılmadı. Gizli Barbarossa efsanesi beklenmiyordu zaten; öte yandan Hitler'in cesedinin ne olduğu ve hatta gerçekten ölüp ölmediği de bilinmiyordu. Ama biz Mussolini'nin öldüğünü düşünsek de (partizanlar Kurtuluş'un büyülü anını yaşatmak için Loreto Alanı'nı ziyaret etmeyi sürdürüyorlardı) onun günün birinde yeniden ortaya çıkabileceği düşüncesine de hazırlıklı olmalıydık – şarkının dediği gibi, öncesi gibi, öncesinden daha çok. Kaldı ki büyük yırtık yama tutmaz. Ama bu noktada sahneye Leccisi adındaki oyunbozan giriyor."

"Bu adı anımsıyorum sanırım, Duce'nin cesedini mezarından çalıp götüren değil mi?"

"Evet, öyle. 26 yaşında, Salò furyasından bir çaylak, hiçbir bilgisi olmayan ama baştan aşağı ülkücü bir tip. İdolüne bilinen bir mezarlık yapmak ya da yeniden doğmakta olan neofaşizmi bir skandalla duyurmak istiyor; kendi gibi bir gürühu bir araya getiriyor ve 1946 Nisanı'nda bir gece mezarlığa giriyor. Gece bekçileri horul horul uyuyorlar, serseriler belli ki birilerinden bilgi aldıklarından doğrudan mezara gidiyorlar, tabuta konduğu günden sonra daha da kötü hal almış cesedi toprağın altından çıkartıyorlar –aradan bir yıl geçtiğinden ne hale geldiğini düşün artık– ve sessizce yüklenip mezarlık yollarında yürüyorlar; şuraya buraya da çürümüş organik madde parçası ve hatta iki parmak kemiği düşürüyorlar. Tam bir rezalet anlayacağın."

Braggadocio sanki bu haysiyetten uzak nakliyeye katılabilse hoşnut olacakmış gibi bir izlenime kapılmışım; onun ölüseviciliğinden her şeyi bekliyordum artık. Bıraktım döksün içindekileri.

"Kıyamet kopuyor, gazetelerde manşet oluyor, polis ve jandarma yüz gün boyunca her yeri kolaçan ediyorsa da naaşa ait iz bulamıyorlar; oysa o ceset artık leşe dönüşmesiyle geç-

tiği her yere iğrenç kokusunu yayıyor olmalıydı. Hırsızlıktan birkaç gün sonra Rana adında bir tipi enseliyorlar, sonra suç ortakları bir bir ele geçiyor ve nihayetinde temmuz sonunda Leccisi de yakalanıyor. Cesedin Rana'nın Valtellina'daki evinde gizlenmiş olduğu, Mayıs ayında Milano Sant'Angelo Manastırı'nın Fransisken rahibi Peder Zucca'ya teslim edildiği ve pederin cesedi kilisesinin üçüncü nefine gömdüğü anlaşılıyor. Peder Zucca ve yardımcısı Peder Parini'nin sorunları ayrı bir hikâye; kimilerine göre aykırı Milano'nun neofaşist ortamlarında kalp para ve uyuşturucu trafiği yapan, kimilerine göre de iyi bir Hristiyan olarak görevinden kaçmayarak, *parce sepolto*, naaşı gömen bir rahip ama işin bu boyutu beni ilgilendirmiyor. Beni ilgilendiren, hükümetin Kardinal Schuster'in de onayıyla bedeni Cerro Maggiore Kapüsen Manastırı'nın bir şapeline gömmek konusunda istekli olması. Mussolini 1946 ve 1957 yılları arasında bu manastırda gömülü kalıyor ve bunu kimseler bilmiyor. Şimdi, olayın en heyecanlı faslının bu nokta olduğunu anlamışsındır. O Leccisi meymenetsizi dublörün cesedini dışarı çıkarma tehlikesini göze aldı, o şekildeyken ciddi anlamda yeniden incelenmesi mümkün değildi ama Mussolini olayının izini sürenler için susmak, susturmak, üzerini örtmek en iyisi olacaktı. Yirmi bir ay hapis yattıktan sonra Leccisi parlamentoda parlak bir kariyer sürüyor; neofaşistlerin de oylarını almış olan yeni meclis başkanı Adone Zoli oylara teşekkür olarak cesedin aileye iade edilmesini ve doğum şehri Predappio'ya gömülmesini sağlıyor. Bugün bile eski faşistler, yeni fanatikler, kara gömlekliler Roma selamıyla kutsallaştırdıkları bu mezarda toplanıyorlar. Ben, Zoli'nin gerçek Mussolini'nin varlığından haberdar olmadığını ve bu nedenle dublör kültünün onu rahatsız etmediğini düşünüyorum. Bilmiyorum, belki farklı gelişmiş olabilir ama dublör olayı belki de neofaşistlerin değil daha kudretli kişilerin elindeydi."

"Peki ama Mussolini ailesinin bu olaydaki rolü nedir? Ya da Duce'nin yaşadığını bilmiyorlar mı? Bu bana inanılmaz geliyor; sence sahte bir cesedi mi bağırlarına bastılar?"

"Bak şimdi, ailenin durumunu henüz çözmüş değilim. Ben ailenin kocasının ve babasının bir yerde yaşadığından emin olduklarını düşünüyorum. Mussolini Vatikan'da gizleniyor olsaydı, onu görmeleri çok zordu, çünkü Mussolini ailesinden birinin Vatikan'a girmesi dikkatlerden kaçmazdı. Arjantin varsayımı bana daha iyi görünüyor. İpucu mu? Örneğin Vittorio Mussolini. Oğul Vittorio yaşananlardan sıyrıldı, şimdi senaryo yazarlığı yapıyor ve savaş sonrası uzun bir süre Arjantin'de yaşadı. Arjantin'de, anlıyor musun? Babasına yakın olmak için mi acaba? Bunu söyleyemeyiz ama neden Arjantin? Romano Mussolini ve başka kişilerin Ciampino Havaalanı'nda durmuş, Buenos Aires'e uçmaya hazırlanan Vittorio'ya el sallarken resimleri vardı. Daha savaştan önce bile Amerika Birleşik Devletleri'ne gitmiş bir kardeşin bu seyahatine neden bu kadar önem atfediliyor? Ya öteki oğlu Romano? Savaştan sonra ünlü bir caz piyanisti oluyor, yurtdışında da konserler veriyor; tarih elbette Romano'nun sanatsal gezileriyle ilgilenmiyor ama acaba onun yolu da Arjantin'e düşmüş müdür? Ya Donna Rachele? O özgürdür, kimse gezmesine bir şey demeyecektir ve o da dikkat çekmemek için Paris'e veya Cenevre'ye gider ama oradan Buenos Aires'e uçmadığını kim biliyor? Leccisi, Zoli'yle arasında bildiğimiz olay yaşanınca ve cesetten geri kalan elinden alınınca gidip bu başkasının cesediydi diyemedi elbette ve kötü oyunun iyi adamını oynadı, gerçek Duce dönene kadar eski faşistler arasında özlemi canlı tutmak için geri kalanı evinde sakladı. Aslında ailenin öyküsü benim ilgimi çekmiyor, çünkü araştırma/soruşturmamın ikinci bölümü burada başlıyor."

"Ne oluyor?"

"Akşam yemeği saati geçti ve mozayiğimin bazı parçaları hâlâ eksik. Bunu daha sonra konuşuruz."

Braggadocio romanını tefrika eden ve daima en heyecanlı yerinde kesen iştahlı bir anlatıcı mıydı yoksa olay örgüsünü henüz parça parça oluşturmakta mıydı, bilmiyorum. Gene de şimdi ısrar etmenin sırası değildi, çünkü cesedin leş kokulu parçaları şuraya buraya döküldükçe benim midem bulanmaya başlamıştı. Evime döndüm ve ben de bir Stilnox yuttum.

XV

28 Mayıs Perşembe

Simei o sabah "0/2 sayısı için dürüstlük konusunda uzun soluklu bir yazı düşünmeliyiz" demişti. "Artık siyasi partilerde çürük tipler olduğunu, hepsinin rüşvet aldığını öğrenmeyen kalmadı; şimdi istersek partilere karşı bir kampanya başlatabileceğimizi hissettirmemiz gerekiyor. Bir namuslular partisi düşünülmeye başlanmalı, farklı siyasetten söz edebilecek yurttaşlar partisi olmalı."

"Temkinli adımlar atalım" demiştim, "Sıradan Adam'ın yaptığı da bu değil miydi zaten?"

"Sıradan Adam oluşumu o zaman çok kudretli ve çok kurnaz olan Hıristiyan Demokrat tarafından emildi ve iğdiş edildi. Oysa günümüzün Hıristiyan Demokrat Partisi sendeliyor, eskisi gibi kahramanlık dönemlerinde değiller ve çeteye döndüler. Ayrıca bizim okurumuz kırk beş yıl önceki Sıradan İnsan'ın ne olduğunu bilmez" demişti Simei, "hatta on sene önce olanları bile hatırlamaz. Önemli bir gazetede, Direniş'e ilişkin bir kutlamanın iki fotoğrafını gördüm; bunlardan biri partizan yüklü bir kamyon, öteki de Roma selamı veren, malum Sardinya ceketlerini giymiş Kara Gömlekli faşistleri gösteriyordu. Oysa Kara Gömlekliler yirmili yıllara aitti, onlar Sardinya işi ceket giymezlerdi ve fotoğrafta görülenler aslında 1930 ve 1940 arasına ait faşist milislerdi; benim yaşımdaki her tanık onları çok iyi tanıyabilir. Yazı işlerinde sadece benim yaşımda tanıkların çalışmasını beklemiyorum elbette

ama üniformalarına bakarak Lamarmora nişancılarıyla Bava Beccaris birliklerini ayırt edebilirim; üstelik ben bunların hepsi ölüp gömüldükten sonra doğdum. Meslektaşlarımın hafızası bu kadar zayıfsa, sizce okur Sıradan İnsan'ı anımsar mı? Şimdi önerime dönelim: yeni bir dürüstler partisi pek çok insanı yanına çekebilir."

"*Dürüstler Birliği*" demişti Maia gülümseyerek. "Giovanni Mosca'nın eski bir romanının adıydı, savaş karşıtıydı ama yeniden okumak hoş olabilir. Namuslu insanların oluşturduğu *union sacrée*'den söz ediliyordu; bunlar maskelerini düşürmek için namussuzların arasına karışacak ve nihayetinde onları namusa davet edeceklerdi. Ama namussuzlar tarafından kabul edilebilmek için birlik üyeleri de namussuzca davranmak zorundaydılar. Olay örgüsünün nasıl ilerlediğini düşünmeyi size bırakıyorum; namuslular da yavaş yavaş namussuzlara dahil oluyordu."

"Bu edebiyattır şekerim" demişti Simei, "Mosca denen adam kim bilir kimin nesiydi. Siz fazla okuyorsunuz. Şimdi sizin Mosca'yı bir kenara bırakalım ve bu konuyu iğrenç bulduysanız ilgilenmek zorunda değilsiniz. Çok önemli temel konumuzda bana Bay Colonna yardım edecektir. Erdemli bir konu."

"Yapılabilir" demiştim ona. "Dürüstlüğe çağrı daima iyi satar."

Braggadocio, Maia'ya bakarak "Namussuz namuslular birliği" diye sırıtıyordu. Gerçekten bu ikisi birbirleriyle anlaşamıyorlardı. Bilgi kumkuması-çalıkuşunun Simei'nin kümesinde tutsak olması beni giderek daha çok huzursuz ediyordu. Ama onu özgürlüğüne kavuşturursam ne yapabileceğimi bilemiyorum. Onun sorunu bende baskın bir düşünce haline gelmekteydi (onun için de öyleydi belki?) ve geri kalan her şeye duyduğum sevgiyi kaybetmekteydim.

Öğle yemeği saatinde bir sandviç yemek için kafeye indiğimizde ona şöyle demiştim: "İster misin, her şeyi bir tarafa bırakalım, bu sıkıntıyı ihbar edelim ve Simei ve kumpanyasını yerin dibine batıralım?"

"Kime gidebilirsin ki?" diye sordu bana. "Birincisi benim için kendini mahvetme, ikincisi, yavaş yavaş anlamaya başladığıma göre, zaten bütün gazeteler aynı hamurdan yoğrulmuş olduğundan kimi kime şikâyet edeceksin? Hepsi sırası gelince birbirini koruyor."

"Sen de Braggadocio gibi dört yanda komplo teorileri görme. Gene de özür dilerim. Böyle konuşuyorum, çünkü..." Düşüncemi nasıl formüle edebileceğimi bilemiyordum, "çünkü seni seviyorum."

"Bunu bana ilk kez söylediğini biliyor musun?"

"Aptal şey, aynı düşünceler içinde değil miyiz?"

Ama doğruydu. Bu duygumu ifade etmeyeli otuz yılı geçmişti. Mayıs ayındaydık ve otuz yıl sonra ilkbaharı kemiklerimde hissediyordum.

Neden kemiklerimi düşünmüştüm? Çünkü anımsadığıma göre, o öğleden sonra Braggadocio bana Verziere semtinde, San Bernardino alle Ossa kilisesi önünde randevu vermişti. Santo Stefano Alanı'nın köşesinden girilen dar bir sokaktaydı kilise.

İçeri girerken Braggadocio bana "Güzel kilisedir" diyordu. "Ortaçağdan beri buradadır ama arada yıkıldı, yandı, başına gelmeyen kalmadı ve ancak 18. yüzyılda bu şekliyle yeniden inşa edildi. Başlangıçta buraya yakın olan cüzamlılar mezarlığındaki kemikleri bir araya getirmek için kurulmuştu."

Anlıyordum. Braggadocio, Mussolini'nin artık yerinden oynatamayacağı cesedini bir kenara bıraktığı için başka ölülerin peşine düşmüştü. Gerçekten de bir koridordan geçerek kemikliğe girmiştik. Birinci sıraya oturmuş, başını ellerinin arasına

almış, dua eden yaşlı bir hanımın dışında kimseler yoktu. Ölü kafaları yükseğe, sütunlar arasındaki nişlere yerleştirilmişti, gene kemiklerden yapılmış mozayiklerin arasına haç biçiminde yerleştirilmiş kemik ve kurukafa kutuları vardı; mozayik olarak kullanılan kemikler olasılıkla omurga, eklem, uyluk, göğüs, kürek, kuyruksokumu, el bileği, el tarağı, dizkapağı, ayak bileği, aşık kemiklerinin kırıntılarıydı, kim bilir? Uzunlamasına yükselen kemik sütunları izleyen bakışlarım Tiepolo'nun freskleriyle aydınlık bir çehre kazanan kubbeye uzanıyordu, muzaffer meleklerin ve ruhların neşeyle uçuştuğu krem ve pembe toz bulutlar iç açıyordu. Kapalı duran eski kapının üzerindeki yatay raflı dolapta eczanelerdeki porselen kavanozlar misali dizili göz çukurları boş kafatasları vardı. Ziyaretçi seviyesinde ve parmaklarımızı sokabileceğimiz genişlikteki kafesin arkasında duran kemikler ve kafatasları, Aziz Petrus'un Vatikan'daki heykelinin ayağı gibi, yüzlerce yıldır müminlerin ya da ölüsevicilerin parmaklarının dokunmasıyla parlamıştı. Kafatası sayısı tahminen bin kadardı, daha küçük kemikleri saymaya olanak yoktu, sütunlar üzerinde kaval kemikleriyle oluşturulmuş İsa monogramları, Tortuga korsanlarının *Jolly Rogers* bayrağını andırıyordu.

Dünyada daha güzel bir şey yokmuş havasına giren Braggadocio bana "Bunlar yalnızca cüzamlıların kemikleri değildir" diyordu. "Yakınlardaki başka mezarlardan gelen, örneğin mahkûmlara, Brolo Hastanesi'nde ölenlere, idam edilenlere, zindanlarda can veren mahkûmlara, olasılıkla hırsızlara ve cızlamı çekecek başka yer bulamadıkları için kiliseye sığınan yankesicilere de aittir – malum Verziere mahallesinin şöhreti berbattı... O yaşlı kadının burada oturup sanki kutsal bir azizin türbesiymişçesine dua ediyor olması bana komik geliyor, çünkü çevresindekiler haydutların, soyguncuların, lanetli ruhların kalıntıları. Gene de eski keşişler Mussolini'yi gömen ve mezarından çıkaran insanlardan

daha merhametliydiler; görüyorsun nasıl bir özenle, sanata nasıl bir düşkünlükle –belki de umursamazlıkla– ve Bizans mozayikleri gibi değer vererek yerleştirmişler şu kemikleri. Yaşlı kadını baştan çıkaran, kutsallık imgeleri sandığı şeyler aslında ölüm imgeleri. Şimdi nerede olduğunu bilemiyorum ama o sunak masasının altında, ölüler gecesinde öteki iskeletlerle ortaya çıkıp tüyler ürpertici dansını yapan yarı mumyalanmış genç bir kızın ince bedeni vardı."

O yaramaz kızın kemikli arkadaşlarını ellerinden tutup Bagnera Sokağı'na bile götürdüğünü hayal ediyordum ama bir yorumda bulunmadım. Böyle dehşet verici kemiklikleri Roma'da Cappuccini Kriptası'nda, mumyalanmış, ihtişamlı şekilde giydirilmiş Kapüsen rahiplerin hiç bozulmadan yattıkları Palermo'nun korkunç katakomplarında görmüştüm ama Braggadocio olasılıkla Aziz Ambrogio döneminden kalma bu iskeletlerle yetiniyordu.

"Bir de *putridarium* var burada, ana altarın karşısındaki dar merdivenle inilir ama giriş izni almak için kilise hademesini bulmak ve onun da keyfinin yerinde olduğu anı kollamak gereklidir. Rahipler hayatını kaybeden rahip kardeşlerinin cesetlerini taş iskemlelere oturtup çürümeye ve dağılmaya bırakıyorlardı, bedenler yavaş yavaş kuruyor, sıvılar akıyor ve Pasta del Capitano diş macunu reklamındaki dişler gibi tertemiz iskeletler ortaya çıkıyordu. Geçenlerde Leccisi, Mussolini'nin cesedini mezardan çaldığında buraya saklasa harika olurdu diye düşünmüştüm ama ne yazık ki bir roman yazmıyorum ve tarihi olayları bir araya getirmeye çalışıyorum ve Duce'den geri kalanın başka bir yere konmuş olması tarihi bir olaydır. Yazık. Son zamanlarda sıkça ziyaret ettiğim bu kilise, cansız bedenden geri kalanlar konusunda bana pek çok düşünce ilham etti. Kimi insan, ne bileyim Dolomiti Dağları'na, Maggiore Gölü'ne bakarak esinlenir, ben de işte burada esin doluyorum. Aslında keşke morg bekçisi olsaymı-

şım. Tanrı rahmet eylesin, pek kötü bir ölüm yaşayan dedem yüzünden olsa gerek bu halim."

"Tamam da *beni* neden getirdin buraya?"

"İçimde kaynayan şeyleri birine anlatmam gerek, yoksa delireceğim. Gerçeği yakalayabilmiş tek kişi olmak insanın başını döndürüyor. Ve burada kimse olmuyor, sadece arada bir hiçbir nane anlamayan yabancı turistlerin yolu düşüyor. Nihayet *stay-behind* noktasına vardım."

"Stey ne?"

"Arjantin ya da Vatikan'da çürümeye bırakılamayacak, kendi kendinin dublörü olmaya terk edilemeyecek kadar gerçek Mussolini'ye ne olduğuna karar vermeliydim, hatırlıyor musun? Ne yapacağız Duce'yi?"

"Ne yapacağız?"

"Müttefikler ya da onu canlı olarak ele geçirmek isteyenler, bir komünist devrim ya da Sovyet saldırısı durumunda Duce'yi gün yüzüne çıkartacaklardı. İkinci Dünya Savaşı sırasında İngilizler, Mihver Devletleri'nin işgal ettiği ülkelerdeki direniş hareketlerinin etkinliklerini Birleşik Krallık'ın enformasyon servislerinin bir koluyla doğrudan koordine etmişlerdi; işte bu Special Operations Executive savaş sonunda kapatılmıştı ama ellili yılların başında, bazı Avrupa ülkelerinde Kızıl Ordu'nun saldırısına ya da darbe niyeti olan yerel komünistlere karşı koyabilecek yeni bir örgütün çekirdeği olarak yeniden canlandırılmıştı. Koordinasyon Avrupa'daki müttefiklerin en üst komutasının güvencesi altındaydı ve Belçika'da, İngiltere'de, Fransa'da, Danimarka'da, Norveç'te *stay-behind* ('geride durmak', 'hat gerisinde bırakılanlar') denilen bir güç oluşturuldu. Bu gizli ve paramiliter bir yapıydı. İtalya 1949 yılında hazırlıklara başlamıştı, 1959 yılında İtalyan gizli servisleri var olan bir planlama ve koordinasyon komitesine girdiler ve 1964 yılında CIA'in finanse ettiği ve Gladio adı verilen örgütlenme resmen doğdu. Gladio: bu ad sana

bir şeyler söylüyor olmalı, çünkü *gladio* adı verilen kısa kılıç Romalı gladyatörlerin silahıydı. Emekli askerlere, serüven severlere, özlem içindeki faşistlere çekici gelebilecek bir ad. Savaş çoktan bitmişti ama pek çok insan hâlâ kahramanlık günlerinin hasretiyle yaşıyordu, iki bombayla baskın yapma hayali kuruyor, makineli tüfeğini yelpaze niyetine kullanıyordu. Bunlar eski cumhuriyetçiler, altmışlık ülkücü veya Katolikler, Kazakların gelip atlarına San Pietro'nun kutsal suyunu içireceğini sananlar ve bir de yok olmuş monarşinin fanatikleriydi; bazı söylentilere göre Piemonte partizan tugayının önderliğini üstlenmiş, kahraman ama boğazına kadar kral yanlısı ve yok olmuş bir dünyanın kültürüne bağlı kalmış Edgardo Sogno bile onların arasındaydı. Çaylaklar Sardinya Adası'ndaki eğitim kampına gönderiliyordu; orada köprülere mayın döşemeyi, makineli tüfek kullanmayı, bıçağı dişler arasına alıp gece yarısı düşmana baskın yapmayı, sabotaj düzenlemeyi, gerillalığı öğreniyorlar ya da hatırlıyorlardı..."

"İyi ama bunlar emekli albaylar, hastalıklı mareşaller, raşitik muhasebeciler ise *Kwai Köprüsü* gibi direklere nasıl tırmandılar, engelleri nasıl aştılar?"

"Evet ama aralarında ellerini korkak alıştırmak istemeyen hevesli neofaşist gençler, apolitik çapulcular da vardı."

"Sanırım birkaç yıl önce konuyla ilgili bir şeyler okumuştum."

"Gladio savaşın bitiminden sonra gizliliğini korudu, olayı sadece gizli servisler ve yüksek rütbeli subaylar biliyordu ama yavaş yavaş meclis başkanlarına, savunma bakanlarına ve cumhurbaşkanlarına da duyuruldu. Sonra Sovyet imparatorluğunun yıkılmasıyla sistem işlevini yitirdi; olasılıkla çok da pahalıya mal oluyordu ve '90'lı yılların başında Cumhurbaşkanı Cossiga ağzından bazı açıklamalar kaçırdı ve aynı yıl Başbakan olan Andreotti resmi bir açıklamayla, evet Gladio var olmuştur, hakkında fazla laf üretmeye gerek yoktur, ona

gerek duyulmuştur, şimdi bu hikâye bitmiştir, dedikodulara son verilmelidir mealinde konuşmuştu. Kimse de bunu bir dram haline getirmemiş, Gladio unutulmaya yüz tutmuştur. Sadece İtalya, Belçika ve İsviçre bazı meclis soruşturmaları başlatmışlardır ama George H. W. Bush Körfez Savaşı hazırlıklarında olduğundan ve Atlantik ittifakına leke düşürmemek için yorum yapmaktan kaçınmıştır. *Stay-behind* hareketine dahil olan bütün ülkeler, bir iki küçük kaza dışında suskunluklarını korumuşlardır; Fransa'da uzun süreden beri nami kötü OAS'ın Fransız *stay-behind* üyeleriyle yaratıldığı biliniyordu ama Cezayir'de başarısız olan darbe sonucunda De Gaulle ayrık düşünceleri hizaya sokmuştu. Almanya'daysa 1980 yılında Münih'te patlayan Oktoberfest bombasının Alman *stay-behind*'ının deposundan çıkan patlayıcılarla yapıldığı biliniyordu. Yunanistan'da ordunun kendisi *stay-behind* idi ve albaylar cuntasını başlatmıştı; Portekiz'de gizemli bir Aginter Press, Frente de Libertação de Moçambique başkanı Eduardo Mondlane'i öldürtmüştü. İspanya'da Franco'nun ölümünden bir yıl sonra iki Karlist, aşırı sağcı teröristlerce öldürüldü ve ertesi sene *stay-behind* Madrid'de Komünist Parti'ye bağlı bir hukuk bürosunda kıyım yaptı. İsviçre'de daha iki yıl önce yerel *stay-behind*'ın eski komutanı Albay Aboth, Savunma Bakanlığı'na yazdığı özel bir mektupta "bütün gerçeği" açıklamaya hazır olduğunu yazdıktan sonra evinde kendi süngüsüyle bıçaklanmış olarak ölü bulundu. Türkiye'de *stay-behind* Papa II. Ioannes Paulus'a suikasttan da sorumlu olan Bozkurtlardır. Böyle devam edebilirim; sana notlarımın sadece bir bölümünü okudum ama gördüğün gibi bunlar fındık fıstık sayılır; bir cinayet şurada, bir cinayet burada; gazeteye düşen ve bir zaman sonra unutulan haberler. Sorun şu ki gazeteler haberleri yaymaya değil, örtmeye yarıyorlar. X olayı oluyor, söz etmemek mümkün olmasa da çok kişiyi küçük düşürecek bir haber bu; işte o zaman aynı gazeteye tüyleri di-

ken diken edecek, örneğin dört çocuğunu boğan annenin, suya düşecek tasarruflarımızın, Garibaldi'nin Nino Bixio'ya yazdığı mektubun haberini koca manşetler atarak verirsen, asıl haber enformasyon okyanusunda boğulur. Beni asıl ilgilendiren Gladio'nun İtalya'da altmışlı yıllardan 1990 yılına dek geçen süre içinde yaptıklarıdır. Kim bilir ne dolaplar döndü; aşırı sağın terör hareketlerine bulaşmış, 1969 yılında yaşanan Fontana Alanı suikastında rol almış olmalı ve ondan sonra –'68 öğrenci olaylarının ve işçi hareketlerinin sıcak sonbaharlarındayız– birileri sorumluluğu sola atabilmek için terörist suikastları yüreklendirebileceğini anladı. Licio Gelli'nin meşum P2 locası olayına da burnunu sokmuş olabileceği söyleniyor. İyi de Sovyetlerle mücadele etmekle yükümlü bir örgütlenme neden sadece tedhiş olayları üstleniyor? İşte bu nedenle Prens Junio Valerio Borghese öyküsünü baştan sona yeniden keşfetmek zorunda kaldım."

Braggadocio bana gazetelerde okunmuş pek çok şey hatırlattı; altmışlı yıllarda askeri darbelerden defalarca söz edilmişti, kılıçların kınlarından çıkmak üzere olduğu söylenmişti, ben bile General De Lorenzo tarafından bir darbe yapılacağını ve (beklentinin yüksekliğine rağmen) bunun asla gerçekleşmediğini biliyordum. Şimdi, Braggadocio bana *dei forestali* diye de bilinen darbeyi anımsatıyordu. Oldukça grotesk bu öyküyle ilgili satirik bir film de yapmış olduklarını hatırlıyordum. "Kara Prens" adıyla da bilinen Junio Valerio Borghese, Onuncu MAS Filosu komutanıydı. Gözüpek bir insandı, saçlarının dibine kadar faşist olduğu söylenirdi ve elbette Salò Cumhuriyeti'ne dahil olmuştu ve 1945 yılında ateş etmenin cezasız olduğu dönemde bile bundan kaçınmıştı, yan yatırdığı beresiyle, üzerinden ayırmadığı makineli tüfeğiyle, birliğinin simgesi bilekten sıkmalı pantolonuyla, yuvarlak yakalı kazağıyla saf savaşçı aurasını korumayı sürdürmüştü ama sokakta sivil giysiyle dolaşsa kimse yüzüne bakmazdı.

Borghese 1970 yılında bir darbe yapmanın zamanı geldiğine karar vermişti. Braggadocio'nun düşüncesine göre Mussolini sürgünden döndüğünde 87 yaşına basacak olduğundan ellerini çabuk tutmalıydılar, çünkü daha '45 yılında bile yıpranmış görünüyordu.

"Bazen üzülüyorum" diyordu Braggadocio, "düşünsene, zavallı adam Arjantin'de beklemede kaldıysa –üstelik ülseri yüzünden güzel biftekleri de yiyemezdi– uçsuz bucaksız pampaları seyretmekten başka bir şey yapmamıştı (yirmi beş yıl seyretmek de ne keyiftir) ama eğer Vatikan'da gizlendiyse daha da zor olmuş olmalıydı, çünkü akşamları bahçede kısa bir yürüyüş ve bıyıklı bir rahibenin getirdiği çorbayla yetinmek zorundaydı; İtalya ile birlikte sevgilisini de yitirmişti, çocuklarını bir daha kucaklayamamıştı; belki de bunamaya başlamıştı, çünkü bütün gün koltukta oturup eski zaferlerini düşünmekten, siyah beyaz bir televizyondan dünyada olup biteni izlemekten başka bir işi yoktu; gelip giden aklıyla ve azan frengisiyle Venedik Alanı'ndaki balkondan yaptığı konuşmayı, yarı çıplak bedeniyle buğday biçtiği yaz günlerini, çocuklarına el öptürürken tükürükleri ellerine akan şehvetli anneleri, Dünya Küresi salonunda geçirdiği ikindileri, odacısı Navarra'nın ona takdim ettiği arzulu kadınları şövalye pantolonunun düğmelerini çözerek yazı masasına devirişini; onları birkaç saniyede düzüşünü, kadınların altında minik köpekler gibi Ah Duce'm, canım Duce'm diye inildeyişlerini düşünüyordu. Akan salyaları, cansız kuşuyla bunları anımsarken birileri gelip yeniden doğuşun pek yakında olduğunu kafasına kakıyordu – aklıma Hitler ile ilgili şu fıkra geliyordu: o da Arjantin'de sürgünmüş, neonaziler dünyayı yeniden fethetmek için sahneye dönmesi konusunda ikna etmeye çalışıyorlarmış, o tereddüt ediyormuş, uzun uzun düşünüyormuş, çünkü onun da yaşı kemale ermiş ama sonunda karar vermiş ve şöyle demiş, ama bu sefer *kötü* davranacağım, tamam mı?"

"İşte" diye devam ediyordu Braggadocio, "1970 yılında darbenin işe yarayabileceğine inanılıyordu, gizli servislerin başında General Miceli vardı, o da P2 locasındandı, birkaç yıl sonra da İtalyan Sosyalist Hareketi'nden milletvekili olacaktı – Borghese olayında kuşkulu kişiydi, hakkında soruşturma açılmış, sonra paçayı kurtarmış ve iki yıl önce huzur içinde ölmüştü. Emin bir kaynaktan öğrendiğime göre, Borghese darbesinden iki yıl sonra Miceli Amerikan Elçiliği'nden seksen bin dolar almıştı; bunun nedeni ve ne için aldığı bilinmiyor. Borghese, anlaşılacağı üzere zirvedeki mükemmel desteklere ve Gladio'ya, İspanya savaşının veteran falanjistlerine, masonik çevrelere güvenebilirdi; zaten her an her yerde olan Mafia'nın da oyuna dahil olduğu söyleniyordu. Gölgede jandarmayı kışkırtan her zamanki Licio Gelli ve pek çoğu mason olan yüksek rütbeli askerler vardı. Licio Gelli'nin hikâyesini çok dikkatli dinle, çünkü benim tezim için gerçekten önemli bir yeri var. Gelli asla yadsımadı, İspanya Savaşı'na katıldı, Sosyal Cumhuriyet'te yer aldı ve SS ile irtibat subayı olarak görev yaptı; ama aynı zamanda partizanlarla ve savaş sonrasında da CIA ile bağlantısı vardı. Böyle bir insanın ellerini Gladio hamuruna sokmamış olması mümkün değildir. Bir de şunu dinle bak: 1942 Temmuz ayında Faşist Milliyetçi Parti müfettişi olarak Yugoslavya Kralı II. Petar'ın hazinesini İtalya'ya getirme görevi ona verildi; SIM (Askeri Enformasyon Servisi) tarafından el konmuş olan hazinede 60 ton külçe altın, iki ton eski para, 6 milyon dolar, 2 milyon sterlin vardı. 1947 yılında hazine nihayet iade edildi ama sayımda 20 ton külçe altın eksik çıktı ve o zaman Licio Gelli'nin bunu Arjantin'e transfer ettiği söylendi. Gene Arjantin, görüyor musun? Gelli'nin Arjantin'de Peron ile dostane ilişkisi vardı ama bunun yanı sıra Videla gibi generallerle de yakınlığı olduğu gibi bir de Arjantin diplomatik pasaportuna sahipti. Peki, Arjantin hamurunda başka hangi el-

ler vardı? Gelli'nin Monsenyör Marcinkus ile bağlantısını kuran ve onun sağ kolu olan Umberto Ortolani. Yani? Yani bütün yollar bizi Arjantin'e çıkartıyor, çünkü dönmeye hazırlanan Duce orada ve iyi bir organizasyon için hem para hem de yerel destek gerekir. İşte Gelli'nin Borghese planında can alıcı rolü olmasının nedeni budur."

"Böyle anlatınca ikna edici görünüyor..."

"Öyle zaten. Borghese'nin kurduğu, âdeta bir Brancaleone Ordusu idi, özlem içinde tutuşan dedelerin yanı sıra (Borghese'nin kendi bile altmış yaşını geçmişti) devlet sektöründen ve hatta emniyetin orman muhafızlarından insanlar bile vardı; savaş sonrasında ormanlar kuruyunca yapacak iş bulamaz olmuşlardı besbelli. Ama bu çapulcular berbat bir şey çıkarabilirlerdi ortaya. Sonraki yargılama sürecinden anlaşıldığı üzere Licio Gelli, cumhurbaşkanının –o dönem Saragat idi– yakalanmasıyla ilgilenecekti; Civitavecchia'lı bir armatör, tutukladıkları kişileri Lipari adalarına götürmeleri için gemilerini darbecilerin hizmetine vermişti. Ve bu operasyona bir de kimin dahil olduğuna inanamayacaksın! Otto Skorzeny, '43'te Gran Sasso'da Mussolini'yi özgürlüğüne kavuşturan kişi! Hâlâ ortalıktaydı, savaş sonrası tasfiyelerinin dokunmadığı, CIA ile ilişkisi olan biriydi ve iktidara 'merkezi-demokrat' bir askeri cuntanın geçmesi şartıyla Amerika'nın darbeye itiraz etmemesini garanti edecek kişi de oydu. Formülün ne kadar riya dolu olduğunu anla sen. Ama sonraki araştırmaların asla gün ışığına çıkarmadığı gerçek şudur ki, Skorzeny Mussolini ile besbelli irtibatta kalmıştı, ona çok şey borçluydu, Duce'nin sürgünden gelişiyle o ilgilenecekti ve darbecilerin ihtiyaç duydukları kahraman imajını Duce'ye o sağlayacaktı. Anlayacağın, darbe tamamıyla Mussolini'nin zaferle dönüşü amacını taşıyordu. Şimdi beni iyi dinle: Darbe 1969 yılından beri dikkatle planlanmaktaydı, bu, Fontana Alanı patlamasının ya-

şandığı yıldı ve elbette kuşkuları sola yönlendirmek ve kamuoyunu psikolojik olarak düzene dönüşe hazırlamak amacını taşıyordu. Borghese'nin niyeti İçişleri Bakanlığı'nı, Savunma Bakanlığı'nı, RAI merkezini işgal etmek, iletişim araçlarını (telsiz ve telefon) ele geçirmek ve meclisteki muhalefeti sürgüne yollamaktı. Bunlar benim hayal ürünüm değil, çünkü sonradan Borghese'nin radyodan okumayı planladığı metin bulundu ve burada aşağı yukarı söylediği şuydu: siyasette beklenen dönüm noktasına nihayet ulaşılmıştı, yirmi beş yıldır ülkeyi yönetmiş olan sınıf İtalya'yı ekonomik ve ahlaki çöküntünün kıyısına getirmişti, Silahlı Kuvvetler ve güvenlik güçleri darbecilerin gücü ele almalarını destekliyorlardı. İtalyanlar, diye bitirecekti sözünü Borghese, şanlı bayrağımızı ellerinize teslim ederken sizi coşkulu ulusal marşımızı haykırmaya, Yaşasın İtalya demeye davet ediyorum. İşte bu konuşma, kesinlikle Mussolini'ye özgü bir retorik taşıyordu."

7 ve 8 Aralık arasında (Braggadocio hatırlattı bana) darbede görev alacak yüzlerce kişi Roma'ya geldi, silah ve mühimmat dağıtımı başladı, iki general Savunma Bakanlığı'nda mevzilendi, silahlı bir grup RAI'nin televizyon merkezine konuşlandı, Milano'da komünistlerin geleneksel kalesi Sesto San Giovanni'nin işgaline hazırlanılıyordu.

"Peki, birdenbire ne oldu? Bütün planlar amaca yönelik ilerlerken suikast hazırlığında olanlar Roma'yı âdeta ele geçirmişken, Borghese herkese operasyonun askıya alındığını duyurdu. Sonradan devletin içindeki sadık örgütün karşı koyduğu söylendi ama öyle olsa Roma'nın üniformalı polislerle dolmasını beklemeden ilk günden tutuklarlardı Borghese'yi. Her ne olduysa, plan sessizce iptal edildi, darbeciler kazasız belasız dağıldılar, Borghese İspanya'ya sığındı, sadece bir iki sersem tutuklanmayı becerdi ama hepsi özel kliniklerde 'gözaltına' alındılar, bazıları nekahet dönemlerin-

de onlara sessizlikleri karşısında koruma vaat eden Miceli tarafından ziyaret edildi. Basının pek sözünü etmediği bazı meclis soruşturmaları açıldı, daha doğrusu kamuoyu olayları üç ay sonra öğrendi. Neler olduğunu bilmek istemiyorum, beni ilgilendiren böylesine özenle hazırlanmış bir darbenin neden birkaç saat kala iptal edildiği ve böylesine ciddi bir girişimin neden komediye dönüştüğü. Neden?"

"Ben sana soruyorum."

"Öyle görünüyor ki bunu soran ve üstelik yanıtını da bulan tek kişi benim; yanıt gün gibi ortada: işte o gece, ansızın ortaya çıkabilmek için, bir süre önce ülke toprağına giriş yapmış olan Mussolini ansızın *öldü* – posta paketi gibi getirilmiş ve zaten çok yaşlı olan biri için bu hiç de şaşırtıcı değil. Darbe durduruluyor, çünkü darbenin karizmatik simgesi yok oluyor, sözde ölümünden tam yirmi beş yıl sonra bu sefer gerçekten hayatını kaybediyor."

Braggadocio'nun gözleri çevremizi saran kafataslarını aydınlatırcasına ışıldıyor, dudakları beyaz tükürükle kaplanıyordu ve beni omuzlarından yakalamıştı: "Anlıyor musun Colonna, işte benim olaylar örgüm bu!"

"Yanlış hatırlamıyorsam bir duruşma yapılmıştı..."

"Her şeyi örtmek için işbirliği yapan Andreotti'nin bir oyunuydu o, cezaevine düşenler de sadece ikinci plandaki insanlardı. Bizim öğrendiğimiz her şey sahteydi, deformeydi, sonraki yirmi yıl boyunca biz bir kandırmanın içinde yaşadık. Bize anlatılanlara inanmamak gerektiğini söylemiştim sana."

"Senin öykün de burada bitiyor..."

"Eh hayır, şimdi bir başkası başlıyor, çünkü sonra olanlar Mussolini'nin ölümü yüzünden değilse, beni gene ilgilendiren olaylar var demektir. Duce figürü ortadan kalkınca Gladio artık iktidar sahibi olmayı umut edemezdi; Sovyet işgali düşüncesi de giderek uzaklaşıyordu, çünkü artık yavaş yavaş yumuşama politikası başlıyordu. Gladio gene de çökme-

di, hatta Mussolini'nin ölümünden sonra da işlevsel bir hal kazandı."

"Ne gibi?"

"Hükümeti devirerek yeni bir gücü başa geçirmek söz konusu olmayınca, Gladio İtalya'yı sarsmaya meyilli gizli güçlerle işbirliği yaparak solun yükselmesine katlanılmaz bir çehre kazandırıyor ve hukuku kullanarak yeni baskı şekilleri için gerekli koşulları oluşturuyor. Farkındaysan, Borghese darbesinden önce Fontana Alanı patlaması gibi pek az suikast olmuştu ama hemen o yıl Kızıl Tugaylar oluşuyor, sonraki yıllarda da zincirleme olarak 1973'te Milano Emniyet Müdürlüğü bombalanıyor, 1974'te Brescia'nın Loggia Alanı'nda katliam yapılıyor, aynı yıl Roma-Münih arasında çalışan *Italicus* treninde patlayan çok güçlü bomba yüzünden 12 kişi ölüyor ve 48 kişi yaralanıyor ama asıl önemlisi trende Aldo Moro'nun olduğu sanılıyor; oysa bakanlık memurları son anda acil belgeler imzalatmak istemişler ve Moro'yu trenden indirmişlerdi. On yıl sonra Napoli-Milano hızlı treninde bir bomba daha patlıyor. Tabii hâlâ tam olarak ne olduğunu anlayamadığımız Moro Olayı var. Bu da yetmiyor ve 1978 Eylülü'nde seçilmesinden bir ay sonra yeni papa Albino Luciani gizemli biçimde ölüyor. Enfarktüs ya da beyin kanaması deniyor ama ölümünün hemen ardından Papa'nın odasındaki kişisel eşyaları, gözlüğü, terliği, notları ve düşük tansiyon için aldığı Effortil şişesi neden yok ediliyor? Bu eşyaların yokluğun içinde yok olması neden gerekiyor? Varsayımlar üretilmesi istenmedi mi? Ölümden sonra odaya ilk giren kişi neden Kardinal Villot oldu? Bu normal, çünkü dışişleri bakanı düzeyindeki kişiydi diyebilirsin ama Yallop adında bir yazarın kitabında gerçekler ifşa ediliyor: Papa, göreve gelince perde arkasından ipleri elinde tutan bazı rahip-masonlarla ilgilenmeyi kafasına koymuştu; bu kişiler arasında Villot, *Osservatore Romano* gazetesi ve Vatikan Radyosu baş-

kan yardımcısı Monsenyör Agostino Casaroli ve elbette Marcinkus vardı; her taşın altından çıkan Monsenyör Marcinkus IOR yani Vatikan Bankası Başkanıydı ve sonradan anlaşıldığı üzere vergi kaçakçılığını, kara para aklanmasını destekliyordu ve Roberto Calvi ve Michele Sindona gibi kişilerin karanlık işlerini örtbas ediyordu – ne rastlantı ki sonraki yıllarda bunların biri Londra'da Black Friars köprüsünün altında asılı bulundu, öteki de cezaevinde zehirlendi. Luciani'nin yazı masasında bulunan haftalık dergi *Il Mondo*'da Vatikan Bankası operasyonlarıyla ilgili soruşturma yer alıyordu. Yallop, cinayetten sorumlu olabilecek altı kişinin adını veriyor: Villot, Chicago Kardinali John Cody, Marcinkus, Sindona, Calvi ve P2 Locası'nın malum üstad-ı muhteremi Licio Gelli. Bana bütün bunların Gladio ile ilgisi olmayabilir diyeceksin ama ne tesadüf ki bu tiplerin çoğunun başka olaylarla ilişkisi vardı ve Vatikan Mussolini'yi kurtarma ve saklama işini de üstlenmişti. Belki Luciani, Duce'nin ölümünün üzerinden uzun zaman geçmiş olsa bile bunu keşfetmişti ve İkinci Dünya Savaşı'nın bitiminden beri darbe hazırlığında olan klanı temize havale etmek istiyordu. Şunu da ekleyeyim, Luciani ölünce olay II. Ioannes Paulus'a havale olacaktı ama o da üç yıl sonra Türk Bozkurtlarından biri tarafından vuruldu; daha önce söylediğim gibi Bozkurtlar o ülkenin *stay-behind*'ını oluşturuyordu. Papa sonradan onu bağışladı, duygulanan saldırgan cezaevinde cezasını çekti ama Papa ürktüğü için bu konuyla bir daha ilgilenmedi, çünkü o da İtalya'yı pek umursamıyordu ve üçüncü dünyanın yedi Protestan'ıyla mücadele etmekle meşgul görünüyordu. Böyle olunca onu rahat bıraktılar. Bu kadar rastlantı yetti mi sana?"

"Peki ama senin her gördüğün şeyden bir komplo teorisi üretmeye meylin olmasın?"

"Benim mi? Ama bunlar hukuki bilgiler ve aramayı bilirsen hepsi arşivlerde yer alıyor, sadece insanlar bir haberle öteki

arasında kayıp gidiyorlar. Şu Peteano olayını al ele. 1972 yılının Mayıs ayında Gorizia yakınlarında jandarmaya bir Fiat 500 arabanın sokakta terk edildiği ve ön camında iki kurşun deliği olduğu ihbarı geliyor. Üç jandarma olay yerine gidiyor, kaportayı açmayı denerlerken bir patlama oluyor ve hepsi ölüyor. Bir süre bunun Kızıl Tugaylar'ın işi olduğu düşünülüyor ama yıllar sonra Vincenzo Vinciguerra diye bir adam çıkıyor piyasaya. Dinle bak, nasıl biri: başka bir karanlık macera yüzünden yurtdışına kaçmış, İspanya'da uluslararası antikomünist ağ olan Aginter Press'e sığınmış, burada başka bir sağcı terörist olan Stefano Delle Chiaie'nin kurduğu milliyetçi Avanguardia'ya dahil olmuş, önce Şili ve daha sonra Arjantin'e geçmiş ama 1978 yılında devlete karşı mücadelenin anlamsız olduğuna karar verip İtalya'ya dönüp teslim olmuş. Dikkat et bak, pişman olmuş değildi, o zamana kadar yaptığı her şeyi iyi yaptığını düşünüyordu, peki o zaman neden teslim oluyordu? Bence reklam için yaptı bunu; polise ipucu gönderen seri katiller vardır, böyle yakalanmazlarsa gazetelerin birinci sayfasına çıkamayacaklardır; işte onun gibi bu Vinciguerra da o andan itibaren itiraf üzerine itiraf kusuyor. Peteano patlamasının sorumluluğunu üstleniyor ve onu korumuş olduğunu söyleyen devlet organlarının başını derde sokuyor. Ancak 1984 yılına gelindiğinde Casson adındaki bir yargıç Peteano'da kullanılan patlayıcının Gladio silahlarının bulunduğu depodan çıktığını keşfediyor; işin daha entrikalı kısmı şu ki bu deponun varlığı kendisine –bil bakalım kim– Andreotti tarafından bildirilmiş; demek ki Andreotti bunu biliyordu ve ağzını açmamıştı. İtalyan polisi için çalışan bir uzmanın (o da Yeni Düzen üyesiydi) hazırladığı bilirkişi raporuna göre bu patlayıcılar Kızıl Tugaylar'ın kullandıklarıyla aynıydı ama Casson patlayıcının C-4 olduğunu kanıtlamıştı ve bu da NATO teçhizatının bir parçasıydı. Anlayacağın iyice karmaşık bir iş ama gördüğün gibi ister NATO ister Kızıl Tugaylar

olsun, işin içinde daima Gladio bulunuyor. Bir tek, araştırmalar Yeni Düzen'in de İtalyan gizli askeri servisi SID ile işbirliği yaptığını gösteriyor ve oradan anlıyorsun ki gizli askeri servis üç jandarmasını havaya uçuruyorsa bunu orduya düşmanlığından değil suçu aşırı solcu militanların üstüne atmak için yapıyor. Fazla uzatmayacağım, araştırmalar ve soruşturmalar sonucunda Vinciguerra ömür boyu hapse mahkûm ediliyor ve yattığı yerden de gerginliğin stratejisi üzerine açıklamalar yapmayı sürdürüyor. Bologna katliamından söz ediyor (gördüğün gibi bütün katliamlar arasında bağlantılar var ve bunları ben uydurmuyorum) ve 1969 Fontana Alanı patlamasının amacının, meclis başkanı Mariano Rumor'u olağanüstü hal ilan etmeye zorlamak olduğunu söylüyor. Sonra neler söylediğini okuyayım sana: 'Para olmadan kaçaklık yapılamaz. Destek almadan kaçak yaşanmaz. Ben de ötekilerin seçtiği yolu seçtim; başka destekler bulabilirdim, belki Arjantin gizli servisine başvurabilirdim. Hatta yeraltı dünyasına dahil olabilirdim ama ne gizli servislerle işbirliği yapmaya ne de yasadışı çalışmaya yatkınım. Bu nedenle özgürlüğümü bulabilmek için tek bir seçimim vardı. Teslim olmak. Ben de bunu yaptım.' Bu besbelli ki teşhirci bir delinin mantığı ama güvenilir enformasyona sahip bir deli. İşte yeniden oluşturduğum öyküm şöyle: Öldüğü sanılan Mussolini'nin gölgesi 1945 yılından günümüze kadar bütün olaylara damgasını vuruyor ve onun gerçek ölümü bu ülkenin tarihinin en korkunç dönemini başlatıyor, *stay-behind,* CIA, NATO, Gladio, P2, Mafya, gizli servisler, yüksek rütbeli askerler, Andreotti gibi bakanlar, Cossiga gibi Cumhurbaşkanları ve elbette içine sızılmış ve uzaktan idare edilmiş aşırı sol terör örgütlerinin büyük bölümü gündeme geliyor. Moro'nun kaçırılıp öldürülmesinin nedeninin bir şeyler bilmesi ve konuşmaya yeltenmesi olduğunu hiç söylemeyeceğim bile. İstersen görünürde siyasi bağlantısı olmayan küçük cinai olayları da ekleyebiliriz..."

"Evet, San Gregorio Canavarı, Sabuncu Cani, Salaria Caddesi Canavarı..."

"Dalga geçme, belki savaş sonrasında yaşanan o cinayet örnekleri değil ama geri kalan her şeyde, kimse onu göremese de Venedik Alanı'ndaki sarayının balkonundan her şeyi yönetirmiş gibi görünen o biricik sanal figürün egemen olduğu tek bir öyküyü yaşadık biz. İskeletler" derken çevremizdeki sessiz ev sahiplerini işaret etti, "geceleri çıkabilirler ve korkunç danslarını yapabilirler. Gökyüzünde ve yeryüzünde bilmediğimiz çok şey var. Ama kesin olan şu ki, Sovyet tehdidi kalkınca Gladio resmi olarak tavan arasına kaldırıldı ve hem Cossiga hem Andreotti şeytan çıkarma ayini olarak ondan söz ettiler, onu yetkililerin onayıyla ortaya çıkmış normal bir şeymiş gibi sundular, bir zamanların Carbonari örgütü misali yurtseverlerin oluşturduğu bir örgütmüş gibi anlattılar. Her şey gerçekten bitti mi yoksa bazı güçler hâlâ karanlıkta çalışmayı sürdürüyor mu? Bana öyle geliyor ki daha göreceğimiz şeyler var."

Tedirgin bir edayla çevresine bakınmıştı: "Ama şimdi buradan çıksak iyi olur, çünkü şu girmekte olan Japon grup pek hoşuma gitmedi. Doğulu casuslar dört bir yandalar ve şimdi Çin de oyuna dahil oldu; hem her dili anlar oldular."

Dışarı çıkıp ciğerlerimi yeniden temiz havayla doldururken ona şunu sormuştum: "Her şeyi gereğince kanıtladın mı?"

"Pek çok şeyden haberi olan insanlarla konuştum ve meslektaşımız Lucidi'den de öğüt istedim. Bilmiyor olabilirsin ama gizli servistendir o."

"Biliyorum, biliyorum. İyi de sen ona güveniyor musun?"

"Onlar susmaya alışık insanlardır, merak etme. Çürütülmesi mümkün olmayan başka birkaç kanıt daha toplamak için bir iki güne ihtiyacım var; çürütülemez dediğime dikkatini çekerim; sonra Simei'ye gidip ona araştırmamın verilerini sunacağım. On iki sayı için on iki bölümlük bir araştırma olacak."

O akşam San Bernardino'nun kemiklerini unutabilmek için Maia'yı mum ışığında yemek yenen bir restorana götürdüm. Ona elbette Gladio'dan söz etmedim, kemiğini ayıklamak zorunda kalacağım bir yemek ısmarlamadım ve öğleden sonra yaşadığım karabasandan yavaş yavaş sıyrıldım.

XVI

6 Haziran Cumartesi

Braggadocio açıklamalarını derlemek için birkaç gün izin aldı ve perşembe günü bütün sabahını Simei'nin çalışma odasında geçirdi. Saat on bire doğru birlikte çıktıklarında Simei ona şöyle diyordu: "O veriyi bir kez daha kontrol edin, çok rica ediyorum, bir hata olmasını istemiyorum."

Mutluluk ve iyimserlik ışığı yayan Braggadocio "Siz merak etmeyin" diyordu. "Bu akşam güvendiğim biriyle buluşacağım ve son doğrulamayı ondan alacağım."

Bunun dışında yazı işleri çalışanları ilk sıfır sayının rutin sayfaları üzerine yoğunlaşmışlardı: spor, Palatino'nun bulmacaları, bazı tekzip mektupları, burçlar ve cenaze ilanları.

"Ne kadar yaratıcı olsak da" demişti bir noktada Costanza "sanırım yirmi dört sayfayı dolduramayacağız. Başka haberler de gerekiyor."

"Pekâlâ" demişti Simei, "Colonna, siz de yardımcı olun lütfen."

"Haberleri uydurmaya gerek yoktur" şeklinde bir yorumda bulunmuştum ben de, "onları dönüştürmek yeterli olur."

"Nasıl?"

"İnsanların belleği zayıftır. Çelişkiden yola çıkarsak, herkes Jül Sezar'ın Mart'ın on beşinde öldürüldüğünü bilir ama bu konuda görüşler karışıktır. Yakınlarda çıkmış bir İngiliz kitabında Sezar tarihi yeniden ele alınır ve şöyle heyecanlı bir başlık atmak yeterli olur: *Cambridge tarihçilerinin dik-*

kat çekici buluşu. Sezar gerçekten Martın on beşinde öldürülmüş. Böyle diyerek bütün olay en başından yeniden anlatılır ve şahane bir yazı çıkar ortaya. Şimdi belki Sezar konusunu seçerek abartmış olabilirim ama Trivulzio Huzurevi olayından söz edilirse Banca Romana hikâyesiyle aralarındaki benzerlik konusunda bir yazı çıkabilir ortaya. Bu 19. yüzyıl sonlarında yaşanmış bir olaydır ve güncel skandallarla ilgisi yoktur ama skandal skandalı çağrıştırır, bazı söylentiler ima etmek yeterli olur ve sonunda Banca Romana olayı dün olmuş duygusu verilir. Sanırım Lucidi bu konuda iyi bir iş çıkarmayı başarır."

"Harika" dedi Simei. "Ne var Cambria?"

"Bir ajans haberi var, bir güney kasabasında bir başka Meryem Ana heykeli ağlamaya başlamış."

"Şahane, siz bundan şaşırtıcı bir haber çıkartın."

"Batıl inançların yinelenmesi üzerine bir yazı yazayım."

"Hiç de değil! Biz ateistlerin ve rasyonalistlerin bülteni değiliz. İnsanlar mucize ister, öyle havalı radikallerin septisizmini değil. Bir mucizeyi anlatmak gazetenin de o mucizeye inandığına işaret etmeyi gerektirmez. Olay anlatılır ya da olaya tanıklık etmiş birinin sözlerine yer verilir. Ayrıca Meryem Analar ağlıyorsa da bu bizi ilgilendirmez. Sonuca varmak okurun işidir, inançlı biriyse inanacaktır. Birkaç sütunluk haber olsun."

Herkes heyecanla çalışmaya koyuldu. Cenaze ilanlarına yoğunlaşmış Maia'nın masasının yanından geçerken ona şöyle dedim: "Avunmak bilmeyen kederli ailesini unutma."

"Ve dostu Filiberto sıcak duygularıyla değerli Matilde ve sevgili Mario ile Serena'nın yanında olduğunu..." diye yanıtladı o da beni.

"G ile yazılan Gessica ve H olmadan yazılan Samanta daha iyi." Onu yüreklendirmek için gülümsedim ve ayrıldım.

Akşamı, arada sırada yaptığım gibi, Maia'nın evinde devrilmeye yüz tutmuş kuleler oluşturan kitap yığınlarını bir kenara alarak yatağa yer açmakla geçirdim.

Kuleler arasında pek çok plak vardı, bunlar eski klasik vinil plaklardı ve dedesinden miras kalmıştı. Bazen yatağa uzanıyor, uzun uzun bunları dinliyorduk. Maia o akşam Beethoven'ın Yedinci Senfoni'sini çalıyordu ve yaşlı gözlerle bana yeniyetmeliğinden bu yana ikinci bölümün ona ağlama duygusu yaşattığını anlatıyordu. "On altı yaşımdayken başladı: beş parasızdım ve beni tanıyan biri sayesinde konser salonunun en üst balkonuna sızmayı başarmıştım; oturacak koltuğum olmadığı için merdivenlere tünemiş ve hatta oraya uzanmıştım. Zemin tahtası sertti ama umurumda değildi. İkinci bölüm başladığında böylece ölmek istediğimi düşündüm ve ağlamaya başladım. Biraz kaçıktım. Ama aklım başıma geldiğinde de bu bölümde ağlamayı sürdürdüm."

Hayatımda müzik dinlerken hiç ağlamamıştım ama onun bunu yapıyor olması beni duygulandırıyordu. Sessizlik anlarından sonra Maia bana şöyle demişti: "O budalanın tekiydi." O kim? Maia sanki senin aklın nerelerde dercesine Schumann elbette dedi. Her zamanki gibi otizm yüzündendi bu.

"Schumann mı budalaydı?"

"Tabii ya, o romantizmin şahikasıydı ve tam döneminin adamıydı ama gene de her şeyi zihninde yaratıyordu. Zaten zihnini yora yora sonunda delirmişti. Karısının neden gidip Brahms'a âşık olduğunu anlayabiliyorum. Başka bir karakter, başka bir müzik ve *bon vivant.* Ama dikkat et, Robert de o kadar kötü bir adam değildi, yetenekli olduğunu kabul ediyorum ama gene de o büyük trombonlardan biri sayılmazdı."

"Kimdi onlar?"

"Liszt denen o şamatacı, Rachmaninov denen o cins, evet, onlar işte gerçekten kötü müzik yapıyorlardı, sadece etkilemek, para kazanmak, Gonzo gibi tiplere do majör gibi kon-

serler vermekle uğraşıyorlardı. Şu yığının içinde arasan da onların bir plağını bulamazsın. Hepsini attım. Tarlada tapanda çalışmaya niyeti olmayan eller kollar onlar."

"Peki, sence Liszt'ten daha başarılı olan kimdir?"

"Satie, elbette."

"Ama Satie çalarken ağlamıyorsun, değil mi?"

"Tabii ki hayır, o da istemezdi, ben sadece Yedinci Senfoni'nin ikinci bölümünde ağlıyorum." Bir es verdi ve devam etti: "Yeniyetmelikten bu yana Chopin'in bazı yapıtları da ağlatıyor. Tabii konçertolarda değil."

"Neden konçertolarda değil?"

"Çünkü onu piyanodan kaldırırsan ve eline bir orkestra verirsen yönünü, yolunu şaşırır. Yaylılar, bakır nefesliler ve timpaniler için piyano çalıyordu. Hem bir de Cornel Wilde'ın, Chopin'in tuşlar üzerinde bir damla kan sıçrattığı o filmi görmüş müydün? Kurduğu orkestrayı yönetirken birinci kemana kan sıçratıyordu!"

Onu artık çok iyi tanıdığımı sandığım zaman bile Maia beni şaşırtmaktan usanmıyordu. Onunla müziği anlamayı bile öğrenebilirdim. En azından onun anladığı şekilde.

O bizim son mutlu akşamımız oldu. Dün geç uyandım ve gazeteye ancak öğleye doğru gidebildim. İçeriye girer girmez Braggadocio'nun çekmecelerini karıştıran üniformalı adamlarla, orada bulunanları sorgulayan sivil bir şahıs gördüm. Beti benzi atmış olan Simei odasının kapısında duruyordu.

Cambria yanıma geldi ve bir sır verircesine alçak sesle konuşarak şöyle dedi: "Braggadocio öldürülmüş."

"Ne? Braggadocio mu? Nasıl?"

"Bir gece bekçisi, bu sabah saat altıda bisikletiyle evine dönerken yüzüstü yatan ve sırtında yara olan bir ceset görmüş. O saatte hastaneye ve polise telefon edebilmek için açık

bir kahve bulabilmek amacıyla epey uğraşmış. Adli tıp bıçak darbesi teşhisi koymuş, tek ama sert bir bıçak darbesi yemiş. Sırtına sapladıkları bıçağı orada bırakmamışlar."

"Neredeymiş peki?"

"Torino Caddesi'ne yakın bir yerlerde... Neydi adı, sanırım Bagnara ya da Bagnera Sokağı'nda."

Sivil şahıs yanıma geldi, kısaca kendini tanıttı ve kamu güvenliği müfettişi olduğunu söyleyerek Braggadocio'yu en son ne zaman gördüğümü sordu. "Bütün iş arkadaşlarım gibi" dedim, "dün burada gazetede gördüm. Sanırım ötekilerden biraz erken çıktı."

Herhalde herkese sorduğu soruyu bana da yönelterek, akşamı nasıl geçirdiğimi sordu. Bir kız arkadaşımla yemek yediğimi ve sonra hemen yatmaya gittiğimi söyledim. Suç mahallinde bulunmadığımı kanıtlamak zorunda değildim, zaten orada bulunanlar ve müfettiş de pek meraklı görünmüyordu. Bu sadece, polisiye filmlerde gördüğümüz gibi, rutin bir soruydu.

Braggadocio'nun düşmanı var mıydı, gazeteci olarak tehlikeli sularda geziniyor muydu diye öğrenmek istiyordu aslında. Elbette ona bildiklerimi anlatacak değildim ama birilerinin Braggadocio'yu araştırması yüzünden susturmak istediğini anlıyordum ve bir şeyler bildiğimi belli edersem beni de susturmak isteyebilirler diye düşündüm. Polisle bile konuşmamalıyım, diye geçiriyordum içimden; Braggadocio onun anlattığı konuların herkesi, hatta emniyetin her katmanını kapsadığını söylememiş miydi bana? Ve ben daha düne kadar onun bir mitoman olduğunu düşünsem bile ölümü şimdi ona bir tür inanılırlık kazandırmıştı.

Terliyordum ama müfettiş bunun farkına varmamıştı ya da heyecanıma vermişti.

"Bilmiyorum" dedim, "Braggadocio'nun bugünlerde tam olarak neyle uğraştığını size en iyi Bay Simei söyleyebilir; incelenecek konuları kendisi dağıtır. Bu bilgi işinize yarar mı bilmi-

yorum ama sanırım fahişelik üzerine bir yazı hazırlıyordu."

"Bakacağız" diyen müfettiş ağlamakta olan Maia'yı sorgulamaya başladı. Onu sevmiyordu, diye düşünüyordum, bıçaklanmış bir ölü, bıçaklanmış bir ölüydü zavallı sevgilim için. Braggadocio değil Maia için merhamet duygularım kabarmıştı, çünkü olasılıkla Maia onun hakkında olumsuz sözler sarf ettiği için şimdi kendini suçlu hissediyordu.

O sırada, Simei bir baş işaretiyle beni odasına çağırdı. Elleri titreyerek yazı masasının başına otururken "Colonna" dedi, "Braggadocio'nun neyle meşgul olduğunu siz biliyordunuz."

"Hem biliyorum, hem bilmiyorum, bir şeyler gevelemişti ama tam olarak emin değilim..."

"Numara yapmayın Colonna, Braggadocio'nun bazı şeyler ifşa etmeye hazırlandığı için bıçaklandığını biliyorsunuz. Hangileri gerçekti, hangilerini kendi uydurmuştu bilmiyorum ama kesin olan şu ki, yüz ayrı konuyu araştırdıysa bile en azından birini isabet ettirmişti ve bu yüzden de susturuldu. Dün yazdığı hikâyeyi bana da anlattığı için, ben de bir şeyler biliyorum ama ne bildiğimi de bilmiyorum. Sırrını sizinle paylaştığını söylemişti bana, demek ki siz de biliyorsunuz. Anlaşılıyor ki ikimiz tehlike içindeyiz. Bu da yetmezmiş gibi iki saat önce, Commendatore Vimercate'ye bir telefon geldi. Bana kimin aradığını, ne söylediklerini aktarmadı ama Vimercate *Yarın* gazetesi işinin onun için de tehlike oluşturduğunu ve olayı kapatmaya karar verdiğini söyledi. Yazı işlerinde çalışanlara teslim etmem için çekleri gönderdi bile; içinde iki aylık maaşlarını içeren bir çek ve duygulu veda sözleri yazan bir not bulunan zarfları az sonra dağıtacağım. Çalışanların hiçbirinin sözleşmesi olmadığı için karşı çıkmaları mümkün değil. Vimercate sizin de tehlikede olduğunuzu bilmiyordu ve ben gidip çeki bozdurmakta zorlanacağınızı düşündüğüm için şimdi bu çeki yırtıyorum ve sizin için

zarfa iki aylık maaşınızı nakit olarak koyuyorum. Yarın bu ofis sökülecek. Biz ikimiz aramızdaki anlaşmayı unutacağız, yazmakla yükümlü olduğunuz kitap konusu da burada kapanıyor. *Yarın* ölüyor: hem de bugün. Ama gazete kapansa bile siz ve ben çok fazla şey biliyor olmayı sürdüreceğiz."

"Sanırım Braggadocio, Lucidi ile de görüşecekti."

"Siz hiçbir şey anlamadınız demek. Zaten en büyük sorununuz da bu. Lucidi rahmetlinin tehlikeli sularda yüzdüğünü sezdi ve hemen gidip bir yerlere bunu fısıldadı... Kime? Bilmiyorum, ama onun fısıldadığı kişi Braggadocio'nun çok fazla şey bildiğine kanaat getirmişti. Kimse Lucidi'ye kötülük yapamaz, çünkü o barikatın öteki tarafında yer alıyor. Ama biz ikimiz tehlikede sayılabiliriz. Şimdi size ne yapacağımı söyleyeceğim. Polis buradan çıkar çıkmaz, kasada kalan paranın gerisini çantama atacağım, istasyona ışınlanacağım ve Lugano'ya giden ilk trene bineceğim. Valiz bile almadan. Orada herkesin nüfus bilgilerini değiştiren, yeni ad, yeni pasaport, yeni ikametgâh sağlayan birini tanıyorum; bakalım kendime yeni adres olarak nereyi seçerim. Braggadocio'nun katilleri beni bulmadan ortadan kaybolmalıyım. Umarım onlardan daha hızlı hareket edebilirim. Vimercate'ye benim bakiyemi dolar olarak Credit Suisse bankasına yatırmasını söyledim. Size gelince, size ne öğütleyebileceğimi bilmiyorum ama ilk iş olarak eve kapanın ve sokaklarda gezinmeyin. Sonra da bir şekilde toz olmayı deneyin; bana kalırsa *stay-behind*'ın hiç var olmadığı bir doğu ülkesine uzanın."

"Siz her şeyin *stay-behind* yüzünden olduğuna mı inanıyorsunuz? Bu kamuya mal olmuş bir bilgi. Yoksa Mussolini varsayımı yüzünden mi? O da kimsenin inanmayacağı, tuhaf bir iş."

"Ya Vatikan? Öykü gerçek olmasa bile kilisenin 1945 yılında Duce'nin kaçmasına göz yumduğu ve ona elli yıl boyunca sığınma sağladığı bilgisi gazetelere düşebilir. Zaten Sindona,

Calvi, Marcinkus ve ötekiler yüzünden başı dertteyken, Vatikan Mussolini masalının bir palavra olduğunu kanıtlayana kadar skandal uluslararası basında yayıldıkça yayılır. Kimseye güvenmeyin Colonna, en azından bu gece kapanın evinize, toz olmayı sonra düşünürsünüz. Birkaç ay canınızı kurtarın, sonra mesela Romanya'ya gidin, orada hayat ucuz ve bu zarfın içindeki on iki milyonla efendi gibi yaşayın; sonrası kolay. Hoşça kalın Colonna, işlerin böyle bitmiş olmasına üzüldüm; iş Maia'nın Abilene'ye giden kovboyunun fıkrasına benzedi: yazık oldu, başaramadık. Bırakın da polisler çıkar çıkmaz gidebilmek için hazırlanayım."

Hemen sıvışmak istiyordum ama o lanet olası müfettiş herkesi tek tek sorgulamayı sürdürüyordu; gerçi hiçbir bilgi edinebildiği yoktu ama akşam inmişti bile.

Zarfını açmakta olan Lucidi'nin masasının yanından geçtim. "Başarınız ödüllendirildi mi?" diye sorduğumda ne ima ettiğimi pekâlâ anlamıştı.

Beni şöyle aşağıdan yukarıya doğru süzdü ve şu soruyu sormakla yetindi: "Braggadocio size ne anlatmıştı ki?"

"Bir şeylerin izini sürdüğünü biliyordum ama bana ne olduğunu hiç söylemedi."

"Sahi mi?" dedi. "Zavallı şeytan, kim bilir neler karıştırdı." Sonra arkasını döndü.

Müfettiş bana gerektiğinde bulunabileceğim adresten ayrılmamamı tembihledikten sonra çıkmama izin verdiği an gidip Maia'nın kulağına fısıldadım: "Evine git ve benden haber bekle ama sanırım yarın sabahtan önce arayamam."

Korku içinde baktı bana: "Senin ne ilgin var ki?"

"Yok bir şey, ilgim yok, neler geliyor aklına senin, ama biraz sarsıldım tabii."

"Neler oluyor peki? İçinde bir çek ve değerli katkılarıma teşekkür notu bulunan bir zarf tutuşturdular elime."

"Gazete kapanıyor, anlatırım sana sonra."

"Neden şimdi anlatmıyorsun?"

"Yemin ederim, yarın her şeyi anlatırım. Sen gidip huzur içinde evinde otur. Yalvarırım dinle beni."

Soru soran ve gözyaşlarıyla ıslanmış bakışlarıyla söz dinledi. Ben de ona başka bir şey söylemeden çekip gittim.

Akşamı evde geçirdim, hiçbir şey yemeden yarın şişe viski içtim ve ne yapabileceğimi düşündüm. Sonra bitkin düşünce Stilnox'umu yuttum ve uyudum.

Ve bu sabah uyandığımda musluktan su akmıyordu.

XVII

6 Haziran 1992 Cumartesi, saat 12

Tamam. Şimdi her şeyi yeni baştan kuruyorum zihnimde. Düşüncelerimi toparlamaya çalışıyorum. "Onlar" kim? Simei de söyledi bunu, Braggadocio haklı ya da haksızca birtakım olayları bir araya getirmişti. Bu olaylardan hangisi birilerini kaygılandırabilirdi? Mussolini meselesi mi? Bu durumda gocunacak olan kimdi, Vatikan mı? Borghese darbesi hazırlığına katılan ve devletin yüksek mevkilerinde bulunan bazı kişiler mi (ama aradan geçen yirmi yılda bunların hepsi ölmüş olmalı) yoksa gizli servisler mi (peki hangileri)? Belki de hayır, korku ve özlem içinde yaşayan eski maşalardan biri, sanki arkasında ne bileyim Sacra Corona Unita yasadışı örgütü varmış gibi Vimercate'yi bile tehdit etmekle eğlenmişti. Delinin tekiydi demek ki, ama delinin teki canını almak için peşine düştüyse, akıllı biri kadar hatta akıllı birinden daha da tehlikeli olabilir. Örneğin, ister "onlar", ister münzevi bir deli diyelim, bu gece benim evime birileri girmiş. Ve eğer bir kere girdiyse, ikinci kere de girebilir demektir bu. Demek ki artık burada kalmamalıyım. İyi de bu deli ya da bu "onlar" benim gerçekten bir şeyler bildiğimden eminler mi? Braggadocio gidip Lucidi'ye benim hakkımda bir şeyler söyledi mi acaba? O casusla son atışmama bakılırsa bir şey söylemedi gibi görünüyor, ya da her şeyi söylemedi. İyi de ben güvende olduğuma inanabilir miyim? Elbette hayır. Buradan Romanya'ya kaçmak cesaret ister, belki durup olayların gelişimini beklemek, yarın gazetelerde yazacakları beklemek daha iyi olur. Olur da Braggadocio cinayetinden söz etmezlerse, bu işlerin umduğumdan daha kötü gittiğini gösterir, birileri her

şeyi sessizce hallediyor demek olur. Ama bir süre gizlenmem gerektiği kesin. İyi de burnumu dışarı çıkarmam bile tehlikeliyken, nerede gizlenebilirim?

Maia ve Orta'daki kulübe geldi aklıma. Maia ile ilişkim sanırım kimsenin dikkatini çekmedi, gözlerin onun da üzerine çevrilmiş olduğunu sanmıyorum. Öyle olabilir ama telefonum dinleniyor olabilir, bu nedenle onu evden arayamam, aramak için de dışarı çıkmam gerekir.

Aklıma geldi, bizim avludan, köşedeki barın tuvaletlerine girilebiliyor. Ayrıca avlunun dibinde on yıllardır kapalı duran demir bir kapı olduğunu da hatırladım. Dairemin anahtarlarını teslim ederken ev sahibi anlatmıştı bunu. O alçak kapıdan sonra zemin katında da kullanılmayan, paslanmış bir kapı vardı: "Asla işinize yaramayacaktır" demişti ev sahibim gülümseyerek, "ama elli yıldır her kiracıya verilir onun anahtarı. Savaş sırasında burada yeraltı sığınağımız yoktu, bizimkine paralel Quarto dei Mille Sokağı'na bakan karşıdaki apartmanın oldukça büyük bir sığınağı vardı. O nedenle sirenler çaldığı anda ailelerin sığınağa ulaşabilmelerini sağlamak için avlunun dibine bir kapı açılmıştı. Kapı iki tarafa da kapalı duruyordu ama her kiracıda anahtar vardı ama gördüğünüz üzere bu son elli yılda kapı da paslandı. Asla gerekmeyeceğini düşünüyorum ama gene de bir yangın durumunda o kapı kaçmak için bir seçenektir, aklınızda olsun. İstemezseniz de anahtarı atın bir çekmeceye, unutun gitsin."

İşte ne yapmam gerektiğini bulmuştum. Aşağı indim, arka kapısından kahveye girdim, bunu daha önce de yaptığım için patron beni tanıyordu. Çevreme bakındım, sabahın bu saatinde pek kimse yoktu, yaşlı bir çift masaya oturmuş cappuccino'larını içiyorlar, kruasanlarını yiyorlardı; gizli ajana benzer bir halleri yoktu. Ben de duble kahve istedim, kendime gelmem şarttı ve telefon kabinine girdim.

Maia telefonu hemen açtığında sesi heyecanlıydı; ona susmasını ve beni dinlemesini söyledim.

"Bak şimdi dikkatle dinle beni ve hiçbir şey sorma. Orta'da birkaç gün kalacakmışız gibi çantana iki üç parça eşyanı at, sonra arabana

bin. Benim evimin arka sokağında, Quarto dei Mille Sokağı'nda, numarasını tam olarak bilmiyorum ama, aşağı yukarı benim apartmanımın tam arkasına düşen büyük bir apartman kapısı var. Olasılıkla kapı açıktır, çünkü avlusunda bir depo var, ne deposu bilmiyorum. Belki girebilirsin, belki dışarıda bekleyebilirsin. Saatini benimkine göre ayarla, yol on beş dakika sürer sanıyorum; tam bir saat sonra orada buluşalım. Apartman kapısı kapalıysa ben seni dışarıda bekliyor olacağım ama lütfen tam zamanında gel, çünkü dışarıda fazla beklemek istemiyorum. Yalvarırım soru sorma bana. Çantanı al, arabana bin, zamanı iyi hesapla ve gel. Sana sonra her şeyi anlatacağım. Seni kimse izlememeli, dikiz aynana bak ve olur da birinin peşinde olduğunu hissedersen, saçma yollara gir çık ve izini kaybettir, biliyorum kanallar bölgesinde bu zor olur ama sonra gözden kaybolmak için yollar bulabilirsin, mesela kırmızı yanarken geçiverirsin, ötekiler durmak zorunda kalabilir. Sana güveniyorum sevgilim."

Maia silahlı soygunda eşlikçi olabilirdi, çünkü gerçekten tam konuştuğumuz saatte büyük kapıdan avluya girdiğinde gergin ama mutluydu.

Hemen arabaya atladım, ona dönmesini ve mümkün olduğunca hızlı Certosa Caddesi'nin sonuna inmesini söyledim, oradan Novara otoyoluna çıkabilirdi; Orta yoluna bağlanmayı zaten benden iyi biliyordu.

Yol boyunca neredeyse hiç konuşmadım. Eve vardığımızda anlatabileceğim şeyleri öğrenmesinin onu da tehlikeye sokabileceğini söyledim. Bana güvenip, bir şey bilmemeyi yeğler miydi? Öğrendiklerini birine anlatması daha da büyük felaket olurdu. "Affedersin ama" dedi bana, "neden ve kimden korktuğunu henüz bilmiyorum; kimse birlikte olduğumuzu bilmiyorsa tehlikede sayılmam, ama birlikte olduğumuzu öğrenirlerse, benim zaten her şeyi öğrenmiş olduğumu varsayarlar. Çıkar dilinin altındaki baklayı, yoksa senin ne düşündüğünü ben nasıl düşünebilirim?"

Yürekli bir kızdı. Ona her şeyi anlatmak zorunda kaldım, nihayetinde Kitap'ın dediği gibi onun eti artık benim etim olmuştu.

XVIII

11 Haziran Perşembe

Geçtiğimiz günlerde eve kapandım, çıkmaktan korkuyordum. "Haydi ya" diyordu Maia, "buralarda seni tanıyan yok, korktuğun her kimse o da senin burada olduğunu bilmiyor."

"Bunun önemi yok" diyordum ona "belli olmaz."

Maia beni bir hasta gibi tedaviye aldı, sakinleştirici içiriyor, pencere önüne oturup gölü seyrederken ensemi okşuyordu.

Pazar sabahı hemen gidip gazete aldı. Fazla ayrıntılı olmasa da Braggadocio cinayeti haber olmuştu: bir gazeteci cinayete kurban gitmişti, olasılıkla fahişelik piyasasını araştırmaktaydı ve bazı sömürücüler tarafından cezalandırılmış olabilirdi.

Benim söylediğim bir iki söz ve belki Simei'nin de ifadesiyle bu varsayım kabullenilmiş gibi görünüyordu. Elbette biz yazı işleri çalışanlarını düşünen yoktu ve benim ve Simei'nin ortadan kaybolmamız da dikkat çekmemişti. Öte yandan yeniden gazeteye gelen olduysa bile orayı bomboş bulmuş olmalıydılar, zaten müfettiş hiçbirimizin ev adresini almamıştı. Tam Maigret tarzı bir hareket. Bizimle ilgilendiğini sanmıyorum zaten. Fahişelik piyasası hiçbir zaman huzurlu olmamıştı, bu da sıradan bir olaydı. Elbette Costanza araya girip o hanımlarla ilgilenen kişinin kendi olduğunu söyleyebilirdi ama olasılıkla Braggadocio'nun öldürülmesinin kendisiyle de bir ilgisi olduğunu düşünmüştü ve kendisi için de korkmaya başlamıştı. Bu nedenle balık gibi suskunluğu seçmişti.

Ertesi gün Braggadocio olayı gazete haberlerinden de silindi. Polisin elinde böyle çok vaka vardı ve bu öldürülen kişi de nihayet dördüncü sınıf bir gazeteciydi. *Round up the usual suspects...*

Gün batımında kararan gölü kararan ruh halimle seyrediyordum. Güneş altında ışıl ışıl olan San Giulio Adası şimdi Böcklin'in ölüler adası gibi yükseliyordu suda.

Bunun üzerine Maia beni şöyle bir silkelemek için Sacro Monte'ye gezintiye götürmeye karar verdi. Hiç bilmediğim bir yerdi; tepeye doğru tırmanan bir dizi şapel vardı ve içlerinde doğal formlarıyla ve renkleriyle mistik diyoramalar vardı, gülümseyen melekler arasında ağırlıklı olarak Aziz Francesco'nun yaşamından sahneler canlandırılmıştı. Istırap çeken evladını kucaklayan annede, yakın bazı suikastların kurbanlarını görüyordum; Papa, kardinaller ve kasvetli suratlı Kapüsen rahiplerinin diyoraması, benim yakalanmamı planlayan Vatikan Bankası kurulunu hatırlatıyordu; ne renkler, ne mübarek terakota heykelcikler bana Tanrı'nın kutsal cennetini anımsatıyordu: her şey bir alegoriydi, karanlıkta dolaplar çeviren fesat güçlerin sinsice maskeye bürünmüş haliydi sanki. Hatta durmak bilmeyen hayal gücüm, bu figürlerin geceleri iskelete dönüştüklerini (meleğin pembe bedeni göksel de olsa bir iskeleti örten düzmece bir zardan başka neydi ki?) ve San Bernardino alle Ossa Kilisesi'nin korkunç dansına katıldıklarını düşündürüyordu bana.

Gerçekten bu kadar ödlek olduğumu bilmezdim ve Maia'nın beni bu halde görüyor olmasından çok utanıyordum (işte diyordum, şimdi o da terk edecek beni) ama Braggadocio'nun Bagnera Sokağı'nda, yerde yüzükoyun yatan görüntüsü gözlerimin önünden gitmiyordu.

Ara sıra, uzay-zamanda bir anlığına bir gedik açıldığını (Vonnegut ne diyordu? Chrono-synclastic infundibulum) ve gecenin o anında yüz yıl öncesinden gelen katil Boggia'nın Bagnera Sokağı'nda cisim kazandığını ve bu cinayeti işlediğini düşünüyordum. Tabii bu Vimercate'ye gelen tehdit telefonunu açıklamıyordu ve Maia bunun üç kuruşluk bir suç olduğunu, –Tanrı'nın inayeti üzerine olsun– Braggadocio'nun rezil bir adam olduğunun ilk görüşte anlaşıldığını, belki o kızlardan birini sömürmeye çalıştığını ve iş başında olan bir pezevengin intikamını aldığını, bunun *de minimis non curat praetor* deyimiyle açıklanacağı üzere önemsiz bir vaka olduğunu ileri sürdüğünde ben bu mazereti ileri sü-

rüyordum. "Evet" diyordum, "ama hiçbir pezevenk gazeteyi kapatması için yazı işleri müdürünü aramaz."

"Vimercate'ye böyle bir telefon gelmiş olduğunu kim söylüyor ki? Belki de ona çok pahalıya mal olan bu işe giriştiğine pişman olmuştu ve çalışanlardan birinin ölümünü *Yarın*'ı kapatmak için bahane olarak kullandı; bize bir yıl boşuna maaş ödeyeceğine, iki aylık maaşla paçayı kurtardı... Ya da: sen bana zaten birileri ona kes artık diyene kadar *Yarın*'ın prova baskısıyla uğraşacağını söylemiştin ve eminim bunu söyleyen de o yüksek salonlarda bulunan bir kişiydi. Gene de Lucidi gibi bir tip o yüksek salonlarda bulunan kişilere, *Yarın* gazetesinin utanç verici bir araştırma yayımlamaya hazırlandığı haberini fısıldadıysa, onlar Vimercate'yi ararlar ve tamam, şu saçma gazete projeni kapat derler ve onu kulübe kabul ederler. Sonra Braggadocio özel nedenlerle, belki her zamanki manyakların biri tarafından öldürülür ve bu da Vimercate'ye gelen telefon konusunu açıklamış olur."

"İyi de ben bu manyak konusunu açıklayamıyorum. Sence gece yarısı kim girdi benim evime?"

"Bu senin bana anlattığın bir hikâye. Birinin girmiş olduğundan nasıl emin olabiliyorsun?

"Peki, kim kapattı suyu sence?"

"Sen beni dinlesene. Temizlik yapmaya gelen bir kadının yok mu?"

"Haftada bir kez geliyor."

"En son ne zaman gelmişti?"

"Her zaman cuma günü öğleden sonra gelir. Bu Braggadocio'nun ölüm haberini aldığımız gündü."

"Yani? Duş fazla damlatıyor diye suyu vanadan o kapatmış olamaz mı?"

"İyi ama ben cuma akşamı uyku ilacımı içebilmek için musluktan bir bardak su doldurmuştum."

"Sana yetecek kadar yarım bardak su almışsın. Vana kapanmış olsa bile boruda su kalır ve sen onun musluktan akan son su olduğunu anlamazsın. Akşam bir daha su içtin mi?"

"Hayır, çünkü yemek bile yemedim, sadece yarım şişe viski içtim."

"Gördün mü bak? Paranoyaksın demiyorum ama Braggadocio'nun bıçaklanarak öldürülmesi ve Simei'nin sana söylediği şeyi birleştirerek sen hemen gece yarısı evine girildiği kanısına vardın. Oysa öyle değildi, öğleden sonra gelen kadın kapatmıştı vanayı."

"İyi de Braggadocio bir cinayete kurban gitti!"

"Onun bambaşka bir nedeni olabileceğini gördük. Bu nedenle kimseler senin peşinde olmayabilir."

Son dört günü olayları evirip çevirerek, varsayımlar oluşturup bozarak, ben giderek bunalarak, Maia daima hizmetime amade olarak geçirdik; Evle köy arasında gidip geliyor, taze yiyecekler, üçünü boşaltmış olduğum malt şişelerinden taşıyordu. İki kez seviştik ama ben sanki içimi dökmek istercesine ve hiç haz almadan seviştim. Buna karşın ürkek çalıkuşundan bana kötülük yapmak isteyecek herkesi ısırmaya hazır sadık kurda dönüşen bu kızı gittikçe daha çok sevdiğimi hissediyordum.

Günler geçip bu akşama vardığımızda ve televizyonu açtığımızda neredeyse rastlantıyla Corrado Augias'ın bir önceki gün BBC televizyonunda yayınlanmış olan *Operation Gladio* programını sunduğunu gördük.

Tek söz etmeden, büyülenmiş gibi izledik.

Sanki senaryosu Braggadocio tarafından yazılmış bir film seyrediyorduk; Braggadocio'nun hayal hanesinde ürettiği her şey ve biraz daha fazlası ile karşı karşıyaydık ama burada sözler, görüntüler ve başka belgelerle destekleniyordu ve konuşanlar ünlü kişilerdi. Belçika *stay-behind*'ının fesat işlerinden yola çıkılıyor, Gladio'nun varlığının sadece CIA'in güvendiği Başbakanlara açıklandığı söyleniyordu; örneğin Moro ve Fanfani Gladio nedir hiç duymamışlardı; ekranda boy gösteren ünlü casuslar "Aldatma bir zihin halidir ve bu bir devletin zihnidir" gibi sözler söylüyorlardı. Bütün belgesel boyunca (iki buçuk saat sürdü) ekranda olan Vinciguerra her şeyi açıklıyordu;

daha savaşın bitiminden önce müttefik gizli servislerin Borghese ve Decima Mas'ın öteki adamlarına gelecekte Sovyet işgaline karşı koymak için işbirliği yapma konusunda sözleşme imzalattıklarını söyledi; değişik tanıklar Gladio gibi bir operasyon için eski faşistlerin kullanılamayacağını hararetle ifade ediyorlardı – öte yandan Amerikan gizli servislerinin Klaus Barbie gibi bir cellada bile nasıl cezadan muafiyet sağladıkları gösteriliyordu.

Müttefik gizli servisleriyle işbirliği yapmış olan ama Vinciguerra tarafından iyi bir faşist olarak tanımlanan tertemiz Licio Gelli farklı çekimlerde boy gösteriyordu; Gelli girişimlerini, bağlantılarını, haber kaynaklarını anlatırken hepsinde ikili oynadığının anlaşılıyor olmasından çekinmiyordu.

Cossiga, 1948 yılında genç ve Katolik bir militan olarak nasıl sten ve el bombası edindiğini, Komünist Partisi'nin seçim kararı almaması durumunda nasıl eylem yapacaklarını anlatıyordu. Vinciguerra yeniden ekranda beliriyor ve sükûnetle bütün aşırı sağın, halkı olağanüstü hal durumuna psikolojik olarak hazırlamak için uygulanacak stratejiye kendini adadığını söylüyordu ve Yeni Düzen ile milliyetçi Avanguardia'nın farklı bakanlıkların sorumlularıyla nasıl işbirliği yaptıklarını açıkça anlatıyordu. Araştırmanın senatörleri son derece açık konuşuyorlar ve gizli servislerin ve polisin adli soruşturmayı felç etmek için her suikastta sahtekârlık yaptığını itiraf ediyorlardı. Vinciguerra, Fontana Alanı'ndaki patlamanın arkasında suikastın yaratıcısı olarak bilinen iki neofaşist Freda ve Ventura'nın adını anıyor ama operasyonun aslında İçişleri Bakanı'na ait olan özel harekât ofisinden yönetildiğini söylüyordu. Sonra Yeni Düzen ve milliyetçi Avanguardia'nın onları terör suikastlarına yöneltmek için sol gruplara sızdığını açıklıyordu. CIA'in adamı olan Albay Oswald Lee Winter Kızıl Tugaylar'ın arasına sızılmakla yetinilmediğini ve onların SISMI'den General Santovito'dan emir aldıklarını bile söylüyordu.

Son derece şaşırtıcı bir söyleşide, Kızıl Tugaylar'ın kurucularından ve ilk ele geçenlerinden biri olan Franceschini, kendi kendini sorguluyor ve iyi niyetli bir eylemciyken acaba başka amaçlar için

kullanılmış olup olmadığını merak ediyordu. Vinciguerra, milliyetçi Avanguardia'nın Çin yanlısı terör eylemleri yaratmak için Mao afişleri dağıtma görevi üstlendiğini bile kabul ediyordu.

Gladio komutanlarından General Inzerilli hiç tereddüt etmeden silah depolarının jandarma kışlasında bulunduğunu ve Gladiocuların parola niyetine ikiye kesilmiş bir bin liretlik banknotun yarısını gösterme karşılığında –tefrika roman manasında– içeri girip gereksinme duydukları silahı alabildiklerini bildirdi. Konu elbette Moro'nun kaçırılmasına bağlandı ve kaçırılma saatlerinde gizli servis ajanlarının Fani Sokağı'nda görülmüş oldukları vurgulandı; ajanlardan biri bir arkadaşına öğle yemeğine davetli olduğunu söylemişti ama yemeğe neden sabahın dokuz buçuğunda gittiğini açıklayamamıştı.

CIA'in eski başkanı Colby elbette her şeyi yadsıyordu ama yüzü açık konuşmayı kabul eden bazı CIA ajanlarının gösterdikleri çok ayrıntılı belgelerde, organizasyonun suikastlara karışmış kişilere ödedikleri para bile görülebiliyordu; örneğin General Miceli ayda beş bin dolar alıyordu.

Televizyon programı boyunca yapılan yorumlara göre bunlar belki de kimsenin mahkûm edilemeyeceği kanıtlardı ama gene de kamuoyunu huzursuz etmeye yeterdi.

Maia ve ben iyice afallamıştık. Açıklamalar Braggadocio'nun hayal gücünün bile erişemeyeceği kadar zengindi. "Demek ki bu nedenle" dedi Maia, "o da bütün bu haberlerin çok uzun zamandır ortalıkta dolaştığını, sadece ortak bellekten silindiklerini, mozayiğin parçalarını bir araya getirmek için arşivlere ve kütüphanelerdeki eski gazetelere bakmanın yeterli olacağını söylüyordu. Ben değil öğrenciliğimde, muhabbet haberleri yaparken bile gazete okurdum ve bu tür şeylerden haberdar olmuştum ama unutmuştum işte, sanki aldığımız her yeni bilgi bir eskisini siliyor. Her şeyi ortaya dökmek yetiyordu, Braggadocio ve BBC bunu yaptı işte. Karıştırıyorsun, iki mükemmel kokteyl yapıyorsun ve sonra hangisinin daha özgün olduğunu sen de bilmiyorsun."

"Evet ama Mussolini'nin öyküsü ya da Papa Luciani'nin cinayete kurban gitmesi gibi varsayımları muhtemelen Braggadocio eklemişti."

"Pekâlâ, o bir mitomandı ve dört bir yanda komplo teorisi görüyordu ama sorunun özü değişmiyor, hep aynı."

"Hey mübarek Tanrım" dedim, "farkında mısın ki, birkaç gün önce bu haberlerin yeniden ortaya saçılması korkusuyla birileri Braggadocio'yu öldürdü ve şimdi bu yayın sayesinde bilgiler milyonlarca kişiye ulaştı."

"Aşkım" dedi Maia, "işte senin şansın burada. Diyelim ki gerçekten kimliği belirsiz *onlar* biri ya da münzevi deli insanların bu konuları yeniden hatırlamasından ya da yayını izleyen bizim bile gözümüzden kaçmış, bir grubun ya da tek bir insanın başını yeniden derde sokacak küçük bir olay çıkmasından korkmuş olsun... İşte bu yayından sonra ne *onlar* ne de deli artık seni ya da Simei'yi ortadan kaldırmakla ilgilenmezler. Siz yarın gidip bütün gazetelere Braggadocio'nun anlattıklarını açıkça aktarsanız bile, size televizyonda izledikleri konuyu yineleyen fanatikler gözüyle bakarlar."

"Ama belki BBC'nin dile getirmediği Mussolini ve Luciani konusunu ortaya dökmemizden korkuyordur."

"Peki, diyelim ki sen gidip etrafta Mussolini varsayımını dillendiriyorsun; Braggadocio'nun yorumu gerçekten sıradışıydı, bir kanıt olmadığı gibi tamamen yanılsamalardan oluşan çıkarsamalardan ibaretti. Sana BBC'nin yayınıyla coşmuş, hayalhanesinde ürettiklerini anlatmaya gelmiş bir uçuk gözüyle bakarlar. Hatta onların oyununa dahil olursun: işte görüyor musunuz, derler, şimdiden sonra her dalavereci yeni bir masal uyduracak. Bu ifşaların çoğalması BBC'nin yayınının da bir gazetecilik spekülasyonu ya da çılgınlığı olduğu kuşkusu yaratacak; Amerikalıların aya gitmediği, Pentagon'un UFO'ların varlığını gizlemek için çabalaması gibi bir asparagas sanılacak. Bu yayın başka bütün açıklamaları gereksiz ve gülünç kıldı, çünkü biliyorsun ki (nasıldı o Fransız kitabı?) *la réalité dépasse la fiction* ve daha da iyisi artık hiç kimse hiçbir şey uyduramayacak."

"Yani artık özgür olduğumu söylüyorsun."

"Elbette, gerçek özgürleştirir diyen kimdi? Bu gerçeklik bütün öteki açıklamaları yalan kılacak. BBC *onlar*'a harika bir servis yapmış oldu. Yarından itibaren çıkıp insanlara Papa'nın çocukları boğazladığını ve yediğini, Kalkütalı Rahibe Teresa'nın *Italicus*'a bomba attığını söylersin, insanlar da sana "Ah, öyle mi? Çok ilginçmiş" der ve arkalarını dönüp kendi işlerine bakarlar. Bahse girerim ki yarın gazeteler bu yayından söz etmeyecekler bile. Bu ülkede bizi hiçbir şey sarsmaz. Nihayetinde biz Barbar akınlarını, Roma'nın yağmalanmasını, Senigallia Katliamı'nı, Büyük Savaş'ın altı yüz bin ölüsünü ve İkinci Savaş'ın cehennemini görmüşüz, kırk yıl içinde ortaya çıkan birkaç yüz kişiyi kim takar? Gizli servisler yön mü değiştirmiş? Borgia ailesinin yanında komik kalır. Biz hep hançer ve zehir sever bir ulus olduk. Aşılıyız bu işlere, tarihle ilgili bize yeni ne anlatırlarsa anlatsınlar biz daha beterini duyduk deriz ve belki bu ve ötekiler de sahteydi diye düşünürüz. Eğer Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa'nın yarısının gizli servisleri, bizim hükümet, gazeteler hepsi bize yalan söyledilerse BBC de yalan söylemiş olamaz mı? İyi bir yurttaş için tek sorun vergi ödememektir; bizi yönetenler canları istediği gibi davranırlar, çünkü burası hep aynı yemliktir. Ve Âmin. Gördün mü bak, Simei'nin yanında iki ay çalıştım, onun kadar kurnaz oldum ben de."

"Ne yapacağız o halde?"

"Her şeyden önce biraz sakinleş, yarın ben gidip Vimercate'nin verdiği çeki bozdurayım, sen de varsa bankadaki paranı çek."

"Nisandan bu yana biraz biriktirmiştim, iki maaşıma denk gelecek kadar param var, on milyon kadar yani, bir de geçen gün Simei'nin verdiği on iki milyon var. Bayağı zenginim."

"Harika, ben de kenara bir şeyler atmıştım; hepsini çekelim ve sıvışalım."

"Sıvışalım mı? Hani artık korkusuzca dolaşabilecektik?"

"Evet ama sen işlerin hâlâ bildiğimiz şekilde yürüdüğü, pizzacıda yan masandakinin casus olmasından korktuğun, ya da senin de geçtiğin yola bomba koyarak yeni Falcone'yi öldürmelerinden çekindi-

ğin bu ülkede yaşamayı hâlâ istiyor musun?"

"İyi ama nereye gideceğiz; aynı şeylerin İsveç'ten Portekiz'e kadar bütün Avrupa'da yaşandığını sen de duydun ve gördün; bize kapıları açsalar bile Türkiye'ye kaçıp Bozkurtların arasında oturmak mı istiyorsun, sana izin verseler bile başkanların öldürüldüğü, mafyanın CIA'e sızdığı Amerika'ya mı gideceksin? Dünya bir karabasan aşkım. Ben de inmek isterdim ama bana bunun ara duraklarda durmayan bir ekspres tren olduğu söylendi."

"Bir tanem, sırların olmadığı, her şeyin gün ışığında yaşandığı bir ülke ararız. Orta ve Güney Amerika arasında pek çok ülke var böyle. Gizli saklısı olmayan bu ülkelerde kimin uyuşturucu işinde olduğu, kimin devrimci çeteleri yönettiği malumdur, lokantada otursun, yanına gelen bir grup arkadaşın sana tanıttıkları bir şahsın silah kaçakçılarının patronu olduğunu söylerler; her şey net, mis kokuludur; beyaz kolalı gömleğini pantolonun üzerine indirmiş tip, ona buraya *señor*, şuraya *señor* diye davranan garsonlar, ve ona saygılarını sunan Sivil Muhafız Komutanı ayan beyan ortadadır. Bunlar gizemi olmayan ülkelerdir, her şey gün ışığında yaşanır, polis kural gereği yozlaşmış gibi davranır, hükümet ve yasadışı yazılı anayasada buluşurlar, bankalar kara para aklamasıyla ayakta dururlar ve kaynağı kuşkulu başka paran yoksa oturma iznini iptal ederler, birbirlerini öldürürler ama bunu sadece kendi aralarında yaparlar, turistleri rahat bırakırlar. Bir gazete ya da yayınevinde iş buluruz; orada muhabbet ilişkileriyle ilgili dergilerde çalışan arkadaşlarım var –şimdi düşününce bu güzel ve namuslu bir işmiş– palavralar yazıyorlar ama herkes öyle olduğunu biliyor ve eğleniyor; sen foyasını ortaya çıkardım sanıyorsun ama öğreniyorsun ki bir önceki gün televizyon da yapmış bunu. İspanyolca bir haftada öğrenilir, işte Güney denizlerindeki adamızı bulmuş olduk benim güzel Tusitala'm."

Tek başıma eyleme geçmeyi beceremem ama bir başkası bana topu atarsa, bunu gole dönüştürmeyi başarabilirim. Maia hâlâ saftı ama yaşım beni bilge kılmıştı. Ve eğer bir kaybeden olduğunu bilir-

sen, tek avuntun çevrendeki herkesin yenmiş bile olsa bir yenilmiş olduğunu bilmek olur.

Maia'ya şöyle bir karşılık verdim.

"Sevgilim, İtalya'nın da yavaş yavaş sürgüne gitmek istediğin o hayal ülkelerinden biri haline gelmekte olduğunu göz ardı ediyorsun. BBC'nin anlattığı her şeyi önce kabullenmeyi ve sonra unutmayı başardıysak, bu demektir ki utanç duygumuzu yitirmeye alışıyoruz. Bu akşam kendileriyle röportaj yapılan herkesin şu ya da bu eylemlerini nasıl sükûnetle anlattıklarını gördün; üstelik hepsi sanki bir madalya beklentisi içindeydi. Barok dönemin ışık-gölgesi yok artık, Karşı reform bitti, alış ve satışlar *en plein air* yaşanıyor; sanki her şeyi empresyonistler çiziyor: yetkili yozlaşma, Mafia elemanı parlamentoya resmen giriyor, kaçakçı hükümette yer alıyor ve Arnavut tavuk hırsızları hapse atılıyor. Efendi insanlar BBC'ye inanmadıkları için, daha süprüntü bir şeye yapışıp kaldıkları, bu akşamki gibi programları seyretmedikleri için kalleşlere oy vermeyi sürdürecekler; önemli biri öldürüldüğünde, bir devlet cenazesi yapıldığında, herkesin televizyon karşısına geçtiği saatte Vimercate'nin satış kanalları yayına başlayacak. Biz oyunun dışında kalırız: ben gene Almancadan çeviri yaparım, sen *coiffeurs pour dames* ve diş hekimi bekleme odaları için hazırlanan dergilerine dönersin. Geri kalan zamanda da, akşamları güzel bir film izleriz, hafta sonlarımızı burada Orta'da geçiririz ve geri kalan her şeyi cehennemin dibine göndeririz. Beklemek yeter: kesinlikle üçüncü dünya haline geldiğinde ülkemiz yaşanabilir bir yer haline gelecek ve –şarkının dediği gibi– her taraf Copacabana, kadın kraliçe, kadın hükümdar olacak."

Bana huzuru, kendime güveni ya da en azından beni çevreleyen dünyanın güvensiz sükûnetini iade eden Maia oldu. Hayat katlanılabilir, yetinmeyi bilmek yeter. Yarın (Scarlett O'Hara'nın dediği gibi – biliyorum yine bir alıntı ama birinci şahıs konuşmaktan vazgeçtiğim için başkalarını konuşturuyorum) yeni bir gündür.

San Giulio Adası yeniden ışıldayacak güneşte.

"KÖTÜ GAZETECİLİK KONUSUNDA BİR REHBER"

Tam bir "kaybeden" olan Colonna (50), gazeteci Simei'den iyi bir iş teklifi alıyor: "Yazı işleri sorumlusu ya da benzeri bir şey" sıfatıyla bir yıl boyunca bir günlük gazete için hazırlanan 12 "sıfır sayı"yı yönetecek ve "asla çıkmayacak olan bir günlük gazetenin hazırlanışıyla geçen bir yılın öyküsü"nü anlatan bir kitap yazacak. Patron Vimercate, bu gazete sayesinde "finans ve politika dünyasının güzel salonunu rahatsız edebileceğini kanıtladıktan sonra, olasılıkla bu güzel salon ona bu düşünceden vazgeçmesini rica edecek, o da *Yarın* tasarısını bir kenara kaldırıp güzel salona giriş yapma iznini koparmış olacak." Teklif sahibi Simei'nin de kendi planı var: "her şey suya düşerse kitabı yayımlarım. Bomba gibi patlayacak ve yayın hakkı adına bana belli bir gelir sağlayacaktır. Ya da, olur ya, birileri yayımlamamı istemez ve bana bir total verir. Net."

Olaylar böyle başlıyor ve Eco gözde konuları aracılığıyla İtalya'nın 50 yıllık tarihini yeniden yazıyor: Gladio, bir Papa'ya suikast, başka bir Papa'nın öldürülmesi, hükümet darbeleri, gizli servislerle terör örgütlerinin karmaşık ilişkileri... Ve bir soru: Acaba Mussolini sağ mı?

Çeviren: Eren Yücesan Cendey

DK DOĞAN KİTAP

ISBN 978-605-09-2975-1

9 786050 929751

sertifika no: 11940

Tavsiye Edilen Satış Fiyatı

₺16